

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΔΙΣΦΟΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ
ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΕΜΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ.

ΕΚΠΟΝΗΤΡΙΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ :ΣΚΑΡΤΣΙΟΥΝΗ ΣΟΦΙΑ-ΕΛΕΝΗ

A.M. 0298062

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ :ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2002

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

▪ ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
▪ Α΄ ΜΕΡΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	
▪ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΑΓΩΓΗ (ΟΡΙΣΜΟΣ, ΑΡΧΕΣ, ΣΤΟΧΟΙ).....	6
▪ ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΜΑΘΗΜΑ	15
▪ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	18
▪ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΝΗΣΙΑΓΩΓΕΙΟΥ.....	21
▪ ΔΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ (ΟΡΙΣΜΟΣ).....	27
▪ ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΒΟΗΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ :	
▪ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	31
▪ ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	37
▪ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	42
▪ Β΄ ΜΕΡΟΣ : ΠΡΑΚΤΙΚΟ	
▪ Η ΜΕΘΟΔΟΣ PROJECT ΑΡΩΓΟΣ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	48
▪ ΘΕΜΑ PROJECT: “ΟΙ ΦΥΛΕΣ ΤΗΣ ΓΗΣ” (ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΙΑΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ ΣΕ ΝΗΣΙΑΓΩΓΕΙΟ)	50
▪ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	106

Εισαγωγή

Στο λυκαυγές του εικοστού πρώτου αιώνα, η ανάγκη για συμβίωση διαφορετικών πολιτισμών στον ίδιο χώρο, έχει γίνει περισσότερο επιτακτική από κάθε άλλη εποχή. Βρισκόμαστε μπροστά σε μια πολιτισμική κοινωνία, η οποία τείνει να καταστήσει τον πλανήτη μας ένα παγκόσμιο χωριό. Έντονη πολιτισμική ετερότητα παρατηρείται σε όλο τον Ευρωπαϊκό χώρο αλλά και στην πατρίδα μας, η οποία αποτελεί και αυτή αναπόσπαστο τμήμα της γηραιάς Ηπείρου.

Η Ελλάδα, ως χώρα της Ν. Ευρώπης η οποία μέχρι πρότινος ήταν χώρα αποστολής μεταναστών, μετατρέπεται σταδιακά σε χώρα υποδοχής. Άλλωστε η πατρίδα μας, λόγω τουριστικής κίνησης αλλά και γεωγραφικής θέσης αποτέλεσε σταυροδρόμι πολιτισμών. Οι εξελίξεις και οι ανακατατάξεις που συνέβησαν τα τελευταία ιδίως χρόνια στα Βαλκάνια, αλλά και σε άλλες χώρες, οδήγησαν κύματα μεταναστών στην πατρίδα μας και η εισροή αυτή συνεχίζεται και στις μέρες μας με αμείωτο ρυθμό.

Άλλωστε το κύμα παλιννοστούντων μεταναστών από τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, της Αυστραλίας και των ΗΠΑ, αλλά και η συνεχόμενη εισροή αλλοδαπών, ενισχύει ακόμα περισσότερο την πολιτισμική ταυτότητα της χώρας μας. Ο Λ. Μπόμπας (1997, 397-398), χαρακτηρίζει το νοτιότερο τμήμα της Ηπείρου μας ως «ένα πολυεθνικό και πολυπολιτισμικό μωσαϊκό» παραθέτοντας δημογραφικές εξελίξεις που καταγράφονται στα κράτη – μέλη του Ευρωπαϊκού Νότου, κάνοντας λόγο για «παράνομα και νόμιμα εισελθόντες»

Φυσική απόρροια των προαναφερθέντων, είναι η εμφάνιση πολιτικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών προβλημάτων, τα οποία γίνονται περισσότερο αντιληπτά και βιώνονται καθημερινά οξύτερα τόσο μεμονωμένα από ανθρώπους, όσο και συνολικά από ευρύτερες κοινωνικές ομάδες.

Ανακύπτει λοιπόν αμέσως ως ασήμαντη ανάγκη, αφ' ενός μεν η εξεύρεση τρόπων δημιουργικής συμβίωσης των διαφόρων ετερόκλητων αυτών κοινωνικών ομάδων, αφ' ετέρου δε η προσφορά διαπολιτισμικής αγωγής, ιδίως προς το φυτώριο της νέας αυτής πολυπολιτισμικής κοινωνίας, που αποτελείται από παιδιά με γλωσσικές διαφορές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

Βρισκόμαστε επομένως, αντιμέτωποι στην ανάγκη διαμόρφωσης, ενός νέου τύπου πολίτη, ικανού να λειτουργεί για να επικοινωνεί στη νέα πολιτισμική πραγματικότητα και να αντεπεξέρχεται αποτελεσματικά και ειρηνικά στις νέες πολυσύνθετες σχέσεις του.

Μέσα από την εργασία αυτή θέλουμε να αναδείξουμε την ανάγκη αλλά και την συμβολή της αισθητικής αγωγής στο χώρο του νηπιαγωγείου στην εφαρμογή της τόσο απαραίτητης διαπολιτισμικής αγωγής. Αυτό άλλωστε προκύπτει ως επιτακτική ανάγκη πλέον, αφού το μαθητικό δυναμικό ενός ελληνικού πολυπολιτισμικού νηπιαγωγείου αποτελείται από ημεδαπούς παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές, δηλαδή νήπια με διαφορετική πολιτισμική παράδοση ομιλούμενη γλώσσα και θρησκεία. Συνεπώς, το εκπαιδευτικό μας σύστημα πρέπει με γοργούς ρυθμούς να προσαρμοστεί, ώστε να καλύψει από την προσχολική ηλικία, τις μαθησιακές ανάγκες, σύμφωνα με τις αρχές της διαπολιτισμικής αγωγής των μαθητών και να συνδράμει στο ξεπέραςμα των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν.

Επιστημονικές έρευνες (Γ. Μάρκου 1996, Μ. Δαμανάκης 1997) επισημαίνουν πως ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές γλωσσικά και πολιτισμικά διαφορετικοί από την γλώσσα και τον πολιτισμό του σχολείου, είναι η αδυναμία χειρισμού και εκμάθησης της γλώσσας της χώρας υποδοχής. Οι μαθητές αυτοί δεν έχουν την εκφραστική δυνατότητα του λόγου γι' αυτό έρχεται η τέχνη να χρησιμοποιηθεί ως ένα άλλο μέσο έκφρασης.

Η τέχνη που εμφανίζεται με την μορφή της αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο, συμβάλλει στην συναισθηματική και αισθητική ανάπτυξη του ατόμου αλλά και στη γλωσσική ανάπτυξη όπως θα δούμε στη συνέχεια της εργασίας μας και κατ' επέκταση στην κοινωνικοποίηση του παιδιού. Η συμβολή της αισθητικής αγωγής (Μουσική, ζωγραφική, θεατρικό παιχνίδι) είναι καθοριστική ιδιαίτερα στο σημερινό πολυπολιτισμικό σχολείο, αφού η αισθητική αγωγή χωρίς να αποτελεί αυτοσκοπό πλάθει και καλλιεργεί το παιδί, το βοηθάει να αποκτήσει δυνατότητες που διευκολύνουν την επικοινωνία, στις συνεργατικές σχέσεις και δραστηριότητες.

Στα πλαίσια της αισθητικής αγωγής στο χώρο του νηπιαγωγείου, εντάσσονται οι δραστηριότητες του θεατρικού παιχνιδιού της ζωγραφικής και της μουσικής. «Με το θεατρικό παιχνίδι δημιουργούμε ευκαιρίες, επικοινωνίας, ευαισθητοποίησης, δημιουργικής έκφρασης», όπως υποστηρίζει ο Λ. Κουρέτζης (1995) και πράγματι είναι κάποιες από τις σημαντικές ωφέλειες του θεατρικού παιχνιδιού που προκύπτουν καθώς, το παιχνίδι επιτρέπει την ομαδική και ατομική έκφραση των παιδιών. Το ομαδικό

παιχνίδι, όπως υποστηρίζουν οι σύγχρονοι παιδαγωγοί, ψυχολόγοι, συντελεί στην ενίσχυση της συντροφικότητας και στην καλλιέργεια των προσωπικών σχέσεων. Τα παιδιά αισθάνονται ότι είναι μέλη μιας ομάδας και ισχυροποιείται ο χαρακτήρας τους εφόσον καλούνται να λάβουν πρωτοβουλίες για να αυτενεργήσουν καθώς δεν νοείται η έννοια «αδράνεια» στο χώρο του παιχνιδιού. Βιώνουν όμως τον αμοιβαίο σεβασμό, την αμοιβαία υποχώρηση και την υπακοή σε κανόνες που συνυπάρχουν μεταξύ της παιδικής ομάδας στην οποία είναι ισότιμα μέλη. Ιδιαίτερα σημαντικές βέβαια είναι οι ωφέλειες που αποκομίζει το παιδί μέσα από την ατομική έκφραση στο παιχνίδι, καθώς ελευθερώνονται μέσα σ' αυτό, ξέρουν και εκδηλώνονται αυθόρμητα με αποτέλεσμα να επικοινωνούν με το γύρω περιβάλλον τους και μεταξύ τους με φυσικό και αβίαστο τρόπο. Θα μπορούσε λοιπόν να θεωρηθεί το θεατρικό παιχνίδι ένας κώδικας επικοινωνίας μεταξύ των παιδιών αλλά και ένα μέσο μάθησης γι' αυτά μέσω των πράξεών τους.

Εξίσου σημαντικές βέβαια είναι και οι ωφέλειες που προκύπτουν από την εφαρμογή της μουσικής στο χώρο του πολυπολιτισμικού νηπιαγωγείου. Έχει χαρακτηριστεί άλλωστε διεθνής γλώσσα και συνεπώς συμβάλλει τα μέγιστα στην διαπολιτισμική αγωγή, αφού επιτρέπει στα παιδιά της ανομοιογενούς ομάδας της τάξης, τα οποία προέρχονται από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον, να αναγνωρίσουν τα δικά τους ακούσματα, να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία και να συνειδητοποιήσουν την παγκοσμιότητα της τέχνης της μουσικής. Ως φυσικό επακόλουθο η μουσική ενώνει τα παιδιά του νηπιαγωγείου και αναπτύσσει στενές σχέσεις μεταξύ τους, αφού η ισχύ της και η παιδαγωγική της αξία είναι πολύ δυνατή και ίσως μεγαλύτερη από την ισχύ των λέξεων και συνδράμει ουσιαστικά στην ψυχική και αισθητική καλλιέργεια του ανθρώπου. Και η μουσική λοιπόν με την σειρά της προσδίδει τα μέγιστα στην εφαρμογή της διαπολιτισμικής αγωγής, στην τρυφερή αυτή παιδική ηλικία.

Θα ήταν βέβαια σημαντική παράλειψη, εάν δεν αναφέρουμε και τη ζωγραφική η οποία εξίσου συμβάλλει ουσιαστικά και δυναμικά στην ομαλή ανάπτυξη και εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού, το οποίο εκφράζεται και επικοινωνεί μέσα στα χρώματα, σχέδια και εικόνες. Η εικαστική αγωγή για το παιδί είναι ένα παιχνίδι, μια γιορτή επισημαίνει ο Σ. Γρόσδος (1994) αποκαλύπτοντας, έτσι την σημαντική συμβολή της στην διάπλαση των παιδιών. Είναι αναμφισβήτητο γεγονός, άλλωστε ότι με την τέχνη της ζωγραφικής, τα παιδιά βλέπουν τον κόσμο με τα δικά τους μάτια, συνεργάζονται, επικοινωνούν και εκφράζουν τα συναισθήματά τους, δημιουργούν,

κοινωνικοποιούνται και προσαρμόζονται συνεπώς ευκολότερα στην πολυπολιτισμική τάξη του σημερινού νηπιαγωγείου, αλλά την πολυπολιτισμική κοινωνία μας, γενικότερα.

Με την εργασία αυτή, θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε την καταλυτική δύναμη και την αναγκαιότητα της αισθητικής αγωγής στο χώρο του σημερινού πολυπολιτισμικού νηπιαγωγείου και την καθοριστική της συμβολή στην εφαρμογή της διαπολιτισμικής αγωγής.

Σ' αυτό το σημείο, με αφορμή την διεκπεραίωση της πτυχιακής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους καθηγητές μου και ειδικότερα τους καθηγητές και επόπτες μου ,την κ. Μιχαλοπούλου Κ., Λέκτορα του Π.Τ.Π.Ε. του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και τον κ. Μαγουλιώτη Απ. , Λέκτορα του Π.Τ.Π.Ε. του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για την σωστή καθοδήγηση τους , τη συμπαράσταση που μου έδειξαν , καθώς και για τη βοήθειά τους στη σύνταξη τόσο του θεωρητικού όσο και του πρακτικού μέρους της εργασίας αυτής. Επιπρόσθετα , τους ευχαριστώ για τις συμβουλές που μου έδωσαν , οι οποίες ήταν χρήσιμες και οφέλιμες για την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας , αλλά και για τις γνώσεις τις οποίες μου προσέφεραν αφειδώς μέσα από τη διδασκαλία των μαθημάτων τους κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τα νήπια και τις νηπιαγωγούς του 5^{ου} ολοήμερου Νηπιαγωγείου Μαγνησίας Λαμίας για την ενεργό συμμετοχή τους στην εφαρμογή του πρακτικού και του ερευνητικού μέρους της πτυχιακής εργασίας, καθώς και για την άψογη συνεργασία που είχαμε καθ' όλη την ερευνητική-διδασκτική παρέμβαση στο χώρο του νηπιαγωγείου.

Τέλος, θέλω να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου , για την ψυχολογική στήριξη και ενθάρρυνση που μου έδειξε , καθώς και σε όσους με βοήθησαν με κάθε τρόπο να ολοκληρώσω τη συγκεκριμένη εργασία.

Θεωρητικό Πλαίσιο

Διαπολιτισμική Αγωγή

Στις μέρες μας είναι πανθομολογούμενο, ότι η μονοπολιτιστική πολιτισμική εκπαίδευση αδυνατεί σημαντικά να λειτουργήσει ως μηχανισμός συνοχής της σημερινής πολυπολιτισμικής κοινωνίας μας. Η Ελληνική πολιτεία (Δ. Χαλκιώτης 1997, 36) και συγκεκριμένα το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, επιδιώκοντας την ομαλή ένταξη των παιδιών των μειονοτικών ομάδων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα υιοθετεί για πρώτη φορά επίσημα τη διαπολιτισμική προσέγγιση της αγωγής. Στόχος είναι η ευαισθητοποίηση και η αλληλοκατανόηση μεταξύ όλων των ομάδων, είτε αυτές προέρχονται από τον κυρίαρχο πολιτισμικό μοντέλο, είτε χαρακτηρίζονται από ιδιαιτερότητες. Η επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου θα γίνει με γνώμονα το σεβασμό στην διαφορά και στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων (τσιγγάνοι, μουσουλμάνοι, παλιννοστούντες αλλοδαποί), που απαρτίζουν το ελληνικό μωσαϊκό. Για την υλοποίηση των προαναφερθέντων, πάρθηκαν σημαντικά μέτρα και ψηφίστηκε στην βουλή ο νόμος 241 13/96 για την ελληνική παιδεία στο εξωτερικό για την διαπολιτισμική εκπαίδευση (Μ. Δαμανάκης 1997, 82). Γενικότερα, ο συγκεκριμένος νόμος μπορεί να διακριθεί σε δυο σκέλη. Το πρώτο αφορά την «Ελληνική Παιδεία στο εξωτερικό» και είναι εκτενές (τριάντα τρία άρθρα τα οποία χωρίζονται σε 9 κεφάλαια), ενώ το δεύτερο αφορά την διαπολιτισμική εκπαίδευση και είναι μικρότερο. Αποτελείται από ένα κεφάλαιο που περιέχει τέσσερα άρθρα. Στο άρθρο 34 του νόμου αναφέρεται ως σκοπός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης η οργάνωση και λειτουργία σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ώστε να παρέχεται ισότιμη εκπαίδευση σε νέους με εκπαιδευτικές, πολιτιστικές, κοινωνικές, ή μορφωτικές ιδιαιτερότητες. Στα σχολεία αυτά εφαρμόζονται τα προγράμματα των δημοσίων σχολείων, προσαρμοσμένα βέβαια στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών τους. Η εφαρμογή των αναλυτικών προγραμμάτων,

γίνεται με δυνατότητα πρόσθετων ή εναλλακτικών μαθημάτων, όπως αναφέρεται στο άρθρο 35 του προαναφερόμενου νόμου. Τα άρθρα 36 και 37 αναφέρονται στο εκπαιδευτικό προσωπικό και στην διοίκηση των σχολείων αυτών αντίστοιχα.

Βρισκόμαστε επομένως στην ανάγκη μιας υπέρβασης της μονοπολιτισμικής εκπαίδευσης και στην προσέγγιση της καθιέρωσης της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και αγωγής για όλες τις βαθμίδες και σε όλο το φάσμα της εκπαίδευσης. Η νέα αυτή αντίληψη για να καθιερωθεί προϋποθέτει να έχει ως επίκεντρο της, την έννοια του πλουραλισμού σε πολιτικό πολιτισμικό, θρησκευτικό και κοινωνικό επίπεδο. Κάθε ίχνος ρατσισμού είτε αυτός είναι εθνικός, φυλετικός, πολιτιστικός ή θρησκευτικός θα πρέπει να εκλείψει. Βασικές βέβαια προεκτάσεις της νέας αυτής διαπολιτισμικής θεωρίας θα είναι η ελευθερία της έκφρασης και της προάσπισης του δικαιώματος στην διαφορά από την πλευρά κάθε μαθητή.

Στο συγκεκριμένο αυτό επίπεδο, αποτελεί επιτακτική ανάγκη να αναφέρουμε ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση συνδέεται με την κατάργηση κάθε είδους διακρίσεων και με την επικράτηση της αλληλοκατανόησης, της αλληλεγγύης και της ισονομίας. Μόνο σε αυτές τις συνθήκες θα ευνοηθεί και θα ανοίξει το διαπολιτισμικό σχολείο, ώστε να διασφαλιστεί το δικαίωμα όλων των παιδιών για την μόρφωση που επιθυμούν. Κάτω από αυτήν την θεώρηση της κατάστασης θα αποφευχθούν τα συναισθήματα της περιθωριοποίησης και της αποξένωσης των παιδιών των μειονοτικών ομάδων, τα οποία δυστυχώς ενυπήρχαν έντονα στην κοινωνία μας, τις παλαιότερες εποχές. Ταυτόχρονα αναγνωρίζεται μια νέα μορφή συμβίωσης των ατόμων της περιρρέουσας ατμόσφαιρας, στην οποία «η αποκλίνουσα συμπεριφορά γίνεται ανεκτή, ξένες συνήθειες αναγνωρίζονται, η πολυγλωσσία θεωρείται αυτονόητη, η άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων αποτελεί ατομική υπόθεση των ανθρώπων και επιδιώκεται η επαφή ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο» (Ε. Κανακίδου. Β. Παπαγιάννη, 1997, 22).

Η διαπολιτισμική αγωγή (Θ. Βακαλιός 1997, 113), είναι η νέα παιδαγωγική αντίληψη που συνιστάται από την UNESCO στην γνωστή Έκθεση «Apprendre à être» το 1972 και από το Συμβούλιο της Ευρώπης, «Εκπαίδευση των διδασκόντων στην Διαπολιτισμική Αγωγή» το 1977. Είναι μια πραγματικότητα που πρέπει να ενυπάρχει σε μια κοινωνία που εξελίσσεται με αλματώδεις ρυθμούς, σε ένα πολιτισμικό μόρφωμα. Είναι απαραίτητο επομένως να διαμορφωθεί ένας νέος τύπος μάθησης αλλά και πολιτικής αργότερα, που θα έχει την ικανότητα να βιώνει την νέα πραγματικότητα σε

συνθήκες ειρηνικής συνύπαρξης και ουσιαστικής συνεργασίας με συνανθρώπους τους, οι οποίοι έχουν διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο.

Ο όρος «διαπολιτισμικότητα» βέβαια, είναι σημαντικό να διαχωριστεί από τους όρους «πολυπολιτισμικότητα». Η πολυπολιτισμικότητα αναφέρεται σε μια κοινωνία στην οποία συμβιώνουν άτομα διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης και οι πολιτισμοί τους συνυπάρχουν αρμονικά μαζί. Η «διαπολιτισμικότητα» βέβαια περιλαμβάνει 2 πολιτισμούς και εμπεριέχεται επομένως στα όρια της «πολυπολιτισμικότητας». Με τον όρο «διαπολιτισμικότητα» όμως εννοούμε μια διαδικασία αλληλεπίδρασης αμοιβαίας συνεργασίας, αρμονικής συνύπαρξης και προοδευτικής ανάπτυξης των πολιτισμών. Ο Μ. Δαμανάκης (1989, 78) τονίζει την διαφορά μεταξύ της διαπολιτισμικής αγωγής και της «διπολιτισμικής» αγωγής. Η διπολιτισμική αγωγή απευθύνεται μόνο στα μέλη των μειονοτήτων ενώ η διαπολιτισμική αγωγή, ως αρχή παιδαγωγική, σε όλα τα μέλη ανεξαιρέτως της πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Σε άλλο σημείο αναφέρει (1997, 103-108) πως αφετηρία της διαπολιτισμικής πραγματικότητας ήταν τα διπολιτισμικά – διγλωσσικά κοινωνικοποιούμενα άτομα, σε συσχέτιση με την ύπαρξη της πολυπολιτισμικής πολυγλωσσικής κοινωνίας. Βέβαια, το διγλωσσικό διπολιτισμικό χαρακτήρα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων δεν τον συναντάμε μόνο στα εκπαιδευτικά προγράμματα που αναφέρονται στα παιδιά των μειονοτήτων, αλλά και στα μη – μονοπολιτισμικά και μη μονογλωσσικά, που απευθύνονται στα παιδιά της πλειονότητας. Είναι απαραίτητη λοιπόν η εφαρμογή μιας εκπαιδευτικής πολιτικής που θα υποστηρίζει την εφαρμογή δίγλωσσων προγραμμάτων τόσο για τις μειονότητες όσο και για τις πλειονότητες του κοινωνικού γίνεσθαι. Ωστόσο θα ήταν ουσιαστικό από την μια μεριά να αναφέρεται στην εκπαίδευση όλων των ομάδων με πολιτισμικές διαφορές, ενώ από την άλλη μεριά σε επίπεδο κοινωνίας είναι αναγκαία μια παρέμβαση καθοριστική ώστε να περιοριστούν οι πολιτισμικές συγκρούσεις μεταξύ των ομάδων αυτών.

Η διαπολιτισμική παιδαγωγική είναι σε θέση να δώσει τις παιδαγωγικές λύσεις που θα ανταποκρίνονται στην πολυπολιτισμική κατάσταση. Αυτό γίνεται γιατί όπως υποστηρίζει και ο Μ. Δαμανάκης (1989,78) η διαπολιτισμική αλλαγή απευθύνεται σε «ντόπιους» και «ξένους» με άμεση επιδίωξη την ευαισθητοποίησή τους, ώστε να κυριαρχεί μεταξύ τους κατανόηση, αποδοχή και αναγνώριση. Απευθύνεται περισσότερο σε κοινωνικές ομάδες, παρά μεμονωμένα σε άτομα. Οι επιδράσεις της μπορεί να είναι ιδιαίτερα θετικές για όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από το κοινωνικό και γλωσσικό πολιτισμικό τους υπόβαθρο.

Μεγάλη είναι η σημασία που δίνεται από την διαπολιτισμική αγωγή στην έννοια του πολιτισμού. Και αυτό φαίνεται και από τον ίδιο τον όρο διαπολιτισμός. Δίνεται λοιπόν μια νέα και ιδιαίτερη διάσταση στην έννοια της αγωγής. Γι' αυτό και είναι απαραίτητος ο διαχωρισμός του όρου «πολυπολιτισμικός» που δηλώνει απλά την συνύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμών, με τον όρο «διαπολιτισμικός» που εκφράζει την σχέση μεταξύ των πολιτισμών και τους συσχετισμούς μεταξύ αυτών. Το πρώτο συνθετικό άλλωστε της λέξης «διαπολιτισμικός» δηλώνει την αλληλεπίδραση, την αλληλεγγύη και την αμοιβαιότητα μεταξύ των ατόμων της πολυπολιτισμικής κοινωνίας μας.

Έτσι στην διαπολιτισμική αγωγή η έννοια του πολιτισμού (Ε. Κανακίδου – Β. Παπαγιάννη 1997, 20) είναι πρόπον να προσδιορίζεται ως προς την λειτουργία του για τον άνθρωπο και την ομάδα σε σχέση πάντα με τις ευρύτερες κοινωνικές ομάδες. Η διαπολιτισμική αγωγή ενδιαφέρεται για το περιεχόμενο της σχέσης πολιτισμού ατόμου και ομάδας και υποδηλώνεται με τον όρο «δια – πολιτισμικός».

Ο Μ. Δαμανάκης (1997, 110-112) μας αναφέρει ότι « μέσα από αυτήν την πολιτισμική αλληλεπίδραση θα γεννηθούν νέοι τρόποι συμβίωσης που θα ανταποκρίνονται στην πολυπολιτισμικότητα». Σε άλλο σημείο επίσης, ο ίδιος συγγραφέας επισημαίνει ότι η «διαπολιτισμική παιδεία δεν εξαντλείται σε συγκεκριμένα θεσμικά, εκπαιδευτικά μέτρα, αλλά είναι τρόπος ζωής, που πρέπει να διαπερνά την αγωγή για την εκπαίδευση συνολικά.

Σ' αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να γίνει ένας σαφής διαχωρισμός των εννοιών. Διαπολιτισμική παιδαγωγική εκπαίδευση και Διαπολιτισμική αγωγή προς αποφυγή συγχύσεων και ταύτισης των όρων αυτών. Όταν αναφερόμαστε στον όρο «Διαπολιτισμική Παιδαγωγική» (Α.Ε. Γκότοβος 1997, 23-24), τον ταυτίζουμε με παιδαγωγικές θεωρίες και έρευνες με αντικείμενο τις παιδαγωγικές επιρροές που ασκούνται με την συνάντηση και την αλληλεπίδραση πολλαπλών πολιτισμικών μορφών. Παράλληλα βέβαια λαμβάνονται υπόψη και οι επιπτώσεις που έχει η εφαρμογή του συγκεκριμένου όρου στην παιδαγωγική πρακτική και στα προϊόντα που εξάγει αυτή. Θα μπορούσε η έννοια αυτή να θεωρηθεί ως επιστημονικός λόγος, σχετικά με την διαπολιτισμική αγωγή και την διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Ο όρος «Διαπολιτισμική Αγωγή» όπως επισημαίνει σε άλλο σημείο ο Α.Ε. Γκότοβος, διαφέρει σε στόχους και μεθοδολογία. Πρόκειται για ένα συγκεκριμένο τύπο υπαρκτής αγωγής που χαρακτηριστικό της γνώρισμα είναι η διαπολιτισμικότητα. Φορείς του συγκεκριμένου τύπου αγωγής, όπως άλλωστε και σε κάθε αγωγή, είναι οι

παιδαγωγικοί – εκπαιδευτικοί. Τέλος ο όρος «Διαπολιτισμική εκπαίδευση μας παραπέμπει σε δυο ευρύτερα πεδία: α) στο εκπαιδευτικό σύστημα με την έννοια των ρυθμίσεων σε υλικοτεχνικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο εκπαιδευτικών υπηρεσιών, αλλά και με την έννοια της κοινωνικής πραγματικότητας που αντικείμενό της έχει την εκπαίδευση. β) στην διαδικασία και το αποτέλεσμα της άσκησης αγωγής μέσα στο σχολείο. Βασικά χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τα οποία αναφέρονται στην έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης (Γ. Μάρκου 1996, 25-26) είναι παρακάτω:

- 1) Η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί βασική αρχή και στόχο που διέπει κάθε σχολική δραστηριότητα.
- 2) Σημείο αναφοράς της είναι εμπειρία των παιδιών στις χώρες υποδοχής.
- 3) Διευρύνει του υφιστάμενους εκπαιδευτικούς στόχους του σχολείου, καθώς και την οπτική, μέσα από την οποία βλέπεται η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, οι ενήλικες και τα παιδιά.
- 4) Προκαλεί την αμοιβαία επίδραση των πολιτισμών, των χωρών και αγωγής και υποδοχής και
- 5) Δημιουργεί προϋποθέσεις για αποδοχή της νέας πολιτισμικής πραγματικότητας και της δυναμικής της, στις χώρες υποδοχής.
- 6) Προτρέπει σε επανεξέταση, αναθεώρηση και διερεύνηση των κοινωνικοκεντρικών και εθνικοκεντρικών κριτηρίων του σχολείου.
- 7) Και τέλος είναι μέσο για την αξιολόγηση των ευκαιριών στη ζωή και για την επίτευξη της μέγιστης δυνατής κοινωνικής και οικονομικής ένταξης.

Διερευνώντας την διαπολιτισμική αγωγή από κάθε οπτική γωνία, οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι προσπαθεί να διατυπώσει τους στόχους και το περιεχόμενο της διαπαιδαγώγησης των νέων γενεών και στηρίζεται προς την επίτευξη των προαναφερθέντων σε ορισμένες θεωρητικές αρχές – αξιώματα της Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής προσέγγισης (Μ. Δαμανάκη 1989, 78-81). Αναφορικά αυτές οι αρχές είναι (α) η ισοτιμία των πολιτισμών, (β) η ισοτιμία του μορφωτικού κεφαλαίου ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης και (γ) η παροχή ίσων ευκαιριών.

Σε ένα πιο συγκεκριμένο πλαίσιο πρέπει να αναφερθεί ότι η αρχή της ισοτιμίας των πολιτισμών είναι ένα θεωρητικό μεθοδολογικό κατασκεύασμα με σημαντικές για την πράξη συνέπειες. Η διαπολιτισμική θεωρία, δέχεται την ύπαρξη ενός ενδιάμεσου πολιτισμού τον λεγόμενο «πολιτισμό των μεταναστών». Αυτός είναι προϊόν διαφοροποίησης και μετεξέλιξης του πολιτισμού της χώρας προέλευσης, λόγω των

επιδράσεων που δέχεται από τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής. Πρέπει επομένως, να αντιμετωπιστεί ισότιμα με τους πολιτισμούς των χωρών προέλευσης και υποδοχής. Ο κάθε πολιτισμός αξιολογείται με εσωτερικά και όχι εξωτερικά συγκριτικά κριτήρια. Από παιδαγωγική σκοπιά, μας ενδιαφέρει η λειτουργικότητα του κάθε πολιτισμού κάτω από συγκεκριμένες κοινωνικοπολιτικές, οικονομικές και ιστορικές συνθήκες όπου λειτουργεί. Επίσης μας αφορά η σημασία του για την πολιτισμοποίηση του ατόμου και όχι η ανωτερότητα ή η κατωτερότητα του σε σύγκριση με κάποιους άλλους πολιτισμούς.

Η δεύτερη σημαντική αρχή βασίζεται στην κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, όπου τα παιδιά των διαφόρων κοινωνικών τάξεων έρχονται στον χώρο του σχολείου με διαφορετικό μορφωτικό κεφάλαιο. Ως προς αυτήν την πραγματικότητα επικρατούν δυο απόψεις για το «μορφωτικό κεφάλαιο» των παιδιών. Η πρώτη άποψη περιλαμβάνει την «υπόθεση του ελλείμματος» κα την οποία το μορφωτικό επίπεδο των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων είναι ελλειμματικό, συγκριτικά με αυτό των ανώτερων και μεσαίων στρωμάτων.

Φυσική απόρροια των προαναφερθέντων είναι το ελλειμματικό μορφωτικό επίπεδο των μειονοτικών παιδιών σε σύγκριση με τα ντόπια. Η δεύτερη άποψη περιλαμβάνει την «υπόθεση της διαφοράς» κατά την οποία το μορφωτικό κεφάλαιο των μεταναστών, δεν είναι ελλειμματικό, αλλά διαφορετικό. Απαραίτητη και βασική προϋπόθεση για την εξέλιξη του μορφωτικού κεφαλαίου, κάθε παιδί προσχολικής ηλικίας ανεξαιρέτως είναι η αποδοχή τους από εθνικής φυλετικής και κοινωνικής προέλευσης. Βέβαια πρώτα επιβάλλεται η αποδοχή της ισοτιμίας των πολιτισμών και έπειτα συνεπάγεται η αποδοχή της ισοτιμίας των μορφωτικών κεφαλαίων. Η διαπολιτισμική αγωγή είναι αρωγός στην διαδικασία της μάθησης, γιατί υιοθετεί την υπόθεση της διαφοράς και επιδιώκει την ισότιμη μεταχείριση και αντιμετώπιση των μεταναστών, δίδοντας ίσες ευκαιρίες στην εκπαιδευτική πορεία όλων των παιδιών χωρίς καμιά διάκριση.

Η τρίτη εξίσου σημαντική αρχή βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την δεύτερη, της ισοτιμίας δηλαδή του μορφωτικού κεφαλαίου. Υιοθετώντας την συγκεκριμένη αυτή αρχή, η διαπολιτισμική παιδαγωγική προϋποθέτει αμέσως την σύνδεση της εκπαίδευσης των μειονοτικών νηπίων με το κοινωνικοοικονομικό και πολιτικό σύστημα. Συνεπώς, η πολιτισμική περιθωριοποίηση των μειονοτήτων συμβαδίζει με την κοινωνική πολιτική και οικονομική τους περιθωριοποίηση. Το αίτημα επομένως της

ισότιμης πολιτισμικής αντιμετώπισης είναι άμεσα συνδεδεμένο με το αίτημα της παροχής ίσων ευκαιριών για κοινωνική δικαιοσύνη.

Συνοψίζοντας τα προαναφερθέντα αναφέρουμε (Μ. Ηλιού, 1997, 23) την άποψη του C. Camilleri, οτι η «Διαπολιτισμική Παιδαγωγική» δεν είναι η «εκπαίδευση των πολιτισμικά διαφορετικών» αλλά η εκπαίδευση στις «πολιτισμικές διαφορές». Ο Μ. Δαμανάκης (1989, 83) αναφέρει ότι η Διαπολιτισμική εκπαίδευση επιδιώκει ένα άνοιγμα και των ντόπιων και των ξένων οραματιζόμενος ότι θα γεννηθούν νέοι τρόποι συμβίωσης, που να ανταποκρίνονται στις νέες συνθήκες, μέσα από μια πολιτισμική συνάντηση. Κύριος και βασικός στόχος είναι η πολιτισμική ευαισθητοποίηση όλων των παιδιών νηπιακής ηλικίας, μέσα από την παροχή στοιχείων, από τους πολιτισμούς που συνθέτουν τη συγκεκριμένη κοινωνία, ώστε να κυριαρχεί ανάμεσά τους, κατανόηση, αποδοχή και αναγνώριση. Γενικότερα ο Διαπολιτισμικός χαρακτήρας της αγωγής επικεντρώνεται σε τέσσερις βασικούς άξονες που αποτελούν και τους στόχους αυτής. Πιο συγκεκριμένα, αποβλέπει στην επικράτηση αλληλεγγύης, του σεβασμού των άλλων πολιτισμών, αναγνωρίζοντας τους ως ισότιμους, ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζει την αγωγή της ειρήνης και της διαμόρφωσης θετικών αντιλήψεων για τις διαφορές μεταξύ των πολιτισμών. Η υλοποίηση των προαναφερόμενων θα έχουν ως φυσικό απότοκο, μια πιο ουσιαστική και αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ των ομάδων κατά την εκπαιδευτική πράξη και θα ανταποκρίνονται στους νέους κοινωνικούς όρους που έθεσε η πολυπολιτισμική συνύπαρξη.

Σύμφωνα με τον Γ. Μάρκου (1991, 147), οι επιδιώξεις της διαπολιτισμικής αγωγής και παιδείας είναι οι ακόλουθες. Διαδοχικά επιδιώκεται η διατήρηση και ενίσχυση του γλωσσικού κεφαλαίου των μεταναστών και παράλληλα η αποτροπή κάθε μέτρου εκπαιδευτικής πολιτικής που διαχωρίζει και απομονώνει τα παιδιά διαφορετικής καταγωγής από την ντόπια ομάδα. Επιπλέον, αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενός σχολικού προγράμματος, που να αφήνει χώρο για κάθε πολιτισμική ιδιαιτερότητα. Προς αυτήν την κατεύθυνση βέβαια, θα βοηθήσει και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ώστε να είναι σε θέση να οργανώσουν την διδασκαλία τους, σύμφωνα με τις αρχές της διαπολιτισμικής θεωρίας. Τέλος δίνει μεγάλη σημασία στην ανάπτυξη σταθερών σχέσεων συνεργασίας ανάμεσα στο σχολείο, την οικογένεια και την κοινότητα σε μια κοινή πορεία για την αναβάθμιση της εκπαίδευσης.

Σε άλλο σημείο ο Γ. Μάρκου (1991, 147) επισημαίνει ότι δυστυχώς το ελληνικό σχολείο αντιμετωπίζει σοβαρά εμπόδια στην πραγματοποίηση της διαπολιτισμικής

εκπαίδευσης, τα οποία προέρχονται τόσο από την δομή τους, όσο και από συγκεκριμένες στάσεις και συμπεριφορές όλων όσων εργάζονται σε αυτό.

Σύμφωνα με τον Μ. Δαμανάκη (1997, 244) μια βασική αρχή της παιδαγωγικής είναι ότι «το σχολείο οφείλει να παραλάβει το παιδί νηπιακής ηλικίας από το σημείο στο οποίο αυτό βρίσκεται πραγματικά σε σχέση με το συναισθηματικό, γνωστικό, ψυχοκινητικό και κοινωνικοπολιτισμικό επίπεδο και σε καμιά περίπτωση από το σημείο στο οποίο αυθαίρετα τον τοποθετεί το αναλυτικό πρόγραμμα και η εκάστοτε εκπαιδευτική πολιτική. Φυσική απόρροια των παραπάνω, είναι ο σεβασμός του μορφωτικού κεφαλαίου που φέρνει το κάθε παιδί (ντόπιο αλλά και μεταναστόπουλο) στο σχολείο και η μη – αντιμετώπισή του ως κάτι ιδιαίτερο και μάλιστα όχι αξιόλογο ή ισότιμο με το κυρίαρχο. Διαφαίνεται λοιπόν πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του σχολείου, μέσα από συγκεκριμένες παιδαγωγικές παρεμβάσεις. Θα πρέπει να διαμορφώσει όρους για ομαλή ένταξη όλων των νηπίων στο σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο. Άλλωστε το σχολείο, είναι ένας χώρος, που σκοπό έχει να βοηθήσει το κάθε παιδί να ζήσει ευτυχισμένα και δημιουργικά μέσα στο πολιτισμικό μας περιβάλλον και το μειονοτικό παιδί, έχει το δικαίωμα να ζήσει ως ισότιμος πολίτης μέσα σε αυτό. Τα παιδιά προνηπιακής ηλικίας που έρχονται μέσα σ' αυτό δεν μπορεί να αγνοούνται. Η Ρ. Καλούρη – Αντωνοπούλου (1985) υποστηρίζει ότι το σχολείο καλείται να βοηθήσει στον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας και στην ανάπτυξη των πολιτιστικά υποβαθμισμένων.

Συνεπώς, ο ρόλος του αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την προώθηση της εκπαίδευσης εκείνης που υιοθετεί τις αρχές της Διαπολιτισμικής αγωγής και επισημαίνει ισότητα ευκαιριών και δικαίωμα στην διαφορά.

Βασικός λοιπόν σκοπός του διαπολιτισμικού σχολείου, σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, θα πρέπει να είναι η εισαγωγή του «άλλος» στην εκπαιδευτική διαδικασία, ώστε να κατανοήσουν τα παιδιά πως αυτό είναι απλά κάτι διαφορετικό που θα μας βοηθήσει, να κατανοήσουμε καλύτερα τον «δικό μας». Με την πολιτισμική ευαισθητοποίηση όλων μας που θα επιτευχθεί μέσω της παροχής στοιχείων για τους άλλους πολιτισμούς, που συνυπάρχουν στην κοινωνία μας, θα οδηγηθούμε στην αμοιβαία ανοχή, κατανόηση, αναγνώριση και αποδοχή (Μ. Δαμανάκης 1989). Απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια, είναι να προσδώσουμε διαπολιτισμική διάσταση στην εκπαίδευση που παρέχουμε αποβλέποντας μελλοντικά την συμμετοχή και των «ξένων μαθητών» στο κοινωνικό γίνεσθαι, διατηρώντας και την δική τους πολιτισμική ταυτότητα και εμπλουτίζοντας ταυτόχρονα τις εμπειρίες τους μέσα από μια διαδικασία,

συνεχούς αλληλεπίδρασης μεταξύ αυτών και των ντόπιων παιδιών νηπιακής ηλικίας. Το ζητούμενο επομένως, σε όλη την προαναφερθείσα κατάσταση, είναι ένα «άλλο» σχολείο που θα πραγματώσει τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, μέσα από νέα αναλυτικά προγράμματα τα οποία θα σταθούν αρωγός στην καινοτομία και στην αλλαγή.

Το διαπολιτισμικό μάθημα

Το διαπολιτισμικό μάθημα όπως γράφουν οι Ε. Κανακίδου και Β. Παπαγιάννη (1997, 50) δεν είναι προσανατολισμένο μονοδιάστατα σε μια και μόνη επικοινωνιακή μέθοδο (π.χ. γλωσσική), αλλά είναι ένα σύνολο διδακτικών δραστηριοτήτων, που αναφέρονται στο σύνολο των σχέσεων, μεταξύ των ομάδων. Ουσιαστικά, θα πρέπει τα ίδια τα παιδιά να εκτιμήσουν την διαφορετικότητα κάθε πολιτισμού και τις τοπικές και ιστορικές παραλλαγές του, καθώς αυτοί εξελίσσονται ιστορικά.

Επιπρόσθετα είναι δέον μόνοι τους οι μαθητές να ανακαλύπτουν πολιτισμικά στοιχεία και να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές μετά από συγκριτική διερεύνησή του και έπειτα από προβληματισμούς του τύπου «πώς» και «γιατί» μέσα στα πλαίσια πάντα των μαθημάτων τους. Με το διαπολιτισμικό μάθημα επιδιώκουμε το αυτοσυναίσθημα των παιδιών μέσα από την αποδοχή του άλλου και μέσα από την ισότιμη αντιμετώπιση όλων των παιδιών. Βασικός στόχος επομένως, είναι να ενισχύσουμε την συναίσθηση των παιδιών και να συνδράμουμε όλοι μαζί, ώστε να εκλείψουν κάποιες στερεότυπες σκέψεις και στην θέση τους να ανοίξουν δίαυλοι ουσιαστικής επικοινωνίας μεταξύ τους. Το παιδί με πολιτισμικές διαφορές μέσα στα πλαίσια του διαπολιτισμικού μαθήματος, αρχικά θα εκτιμήσει τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της φυλής και της κουλτούρας του, θα σχηματίσει θετική εικόνα για τον εαυτό του και την καταγωγή του και θα επιτευχθεί ως φυσικό επακόλουθο η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων, με τους συμμαθητές τους και θα εξελιχθεί σε δημιουργικό και συνεργατικό μέλος της κοινωνίας. Βασική προϋπόθεση για την επίτευξη των προαναφερθέντων, είναι η αποδοχή της ιδιαιτερότητας του και η επιδίωξη της ίσης αντιμετώπισης του από τους άλλους. Με τον τρόπο αυτό θα καταφέρει το παιδί με τις πολιτισμικές διαφορές να διατηρήσει τα πολιτισμικά πρότυπα της φυλής του και στην συνέχεια να τα συζητήσει και να μοιραστεί με τους συμμαθητές τους μέσα σε ένα κλίμα στο οποίο θα νιώθει αποδοχή από τους άλλους και όχι απόρριψη αντιμετωπίζοντας το «μειονοτικό» και «διαφορετικό».

Μέσα στα ευρύτερα πλαίσια του διαπολιτισμικού μαθήματος το παιδί θα είναι ενεργό μέλος της τάξης στην οποία θα ενταχτεί και το μάθημα θα του δίνει την δυνατότητα να ανταλλάσσει εμπειρίες και γνώσεις, αλλά και προσωπικές αντιλήψεις, ελεύθερα ανάμεσα σε διδάσκοντες και διδασκόμενους. Κατά την διάρκεια του συγκεκριμένου μαθήματος θα δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά για κριτική και ερμηνεία των όσων αναφέρονται προκειμένου να ολοκληρωθούν ατομικά και να ανταποκριθούν στην πραγματικότητα. Η σχολική τάξη διδασκαλίας επομένως θα πρέπει να λειτουργεί σαν κοινωνικό περιβάλλον μάθησης, για να μπορέσουν αργότερα τα παιδιά να επιβιώσουν και να διαπραγματευτούν σε μια κοινωνία με εμφανείς πολυπολιτισμικές τάσεις. Σύμφωνα με τον Α. Παπά (1998, 36) προτείνεται η διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος στο οποίο θα είναι το κατάλληλο και για τα δίγλωσσα νήπια και στο οποίο μπορούμε να καθιερώσουμε ορισμένες συνήθειες – δραστηριότητες, όπως να συμπεριλάβουμε στις «γωνίες» του οργανωμένου χώρου του νηπιαγωγείου την «γωνία του βιβλίου» στην οποία θα εμπλουτίσουμε με βιβλία και από άλλες γλώσσες.

Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να επικοινωνούν τα παιδιά των άλλων πολιτισμών μεταξύ τους με άμεση συνέπεια της ενίσχυσης του συναισθήματος της συνύπαρξης και της αλληλεπίδρασης. Επί πρόσθετα, σημαντικός αρωγός για την διεξαγωγή του διαπολιτισμικού μαθήματος είναι η καθημερινή χρήση εικόνων και επιγραφών σε όλες τις γλώσσες που υπάρχουν μέσα στην συγκεκριμένη πολυπολιτισμική τάξη, θα πρέπει βέβαια να αναρτώνται σε εμφανή θέση, ώστε να είναι ορατές από όλα τα παιδιά της τάξης. Επίσης, καλό θα ήταν να παρακολουθούμε μέσα από τραγούδια αλλά και από κασέτες ήχου και εικόνα, τα διάφορα ήθη και έθιμα των πολιτισμών και να ενημερωνόμαστε, βιώνοντας ζωντανές εκδηλώσεις και γενικότερα τη δράση των διάφορων πολιτισμικών ομάδων της χώρας προέλευσης των «μειονοτικών παιδιών». Με τον τρόπο αυτό θα δώσουμε ουσιαστικά κίνητρα στους μαθητές μας, για περαιτέρω εμπλοκή στη ζωή και στην μελλοντική πορεία τους ως άνθρωποι ενήλικες έπειτα.

Σε ένα ειδικότερο επίπεδο αποτελεί επιτακτική ανάγκη να επισημάνουμε ότι η απόρριψη της φυλετικής καταγωγής από το ίδιο το παιδί της μειονεκτικής ομάδας, έχει ως γνωστόν βλαβερές επιδράσεις στην σταθεροποίηση του αυτοσυναισθήματος και στην σωστή διανοητική και συναισθηματική εξέλιξη του παιδιού στα επόμενα χρόνια. Και συνεχίζοντας ο Γ. Κατέβας (1998, 116) αναφέρει ότι «το μειονοτικό παιδί που έμμεσα ή άμεσα πιέζεται να αποβάλλει τα πολιτιστικά πρότυπα της φυλής του και να δεχθεί, εκείνα της χώρας που τα φιλοξενεί, έχει ανασφάλεια, έλλειψη αυτοπεποίθησης και συγκεκριμένη εικόνα για τον εαυτό του». Το σχολείο ωστόσο υιοθετώντας το

διαπολιτισμικό μάθημα σέβεται απόλυτα τη φυλετική καταγωγή, τη γλώσσα, τα πολιτιστικά στοιχεία και όλες τις εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής του παιδιού, των μειονοτήτων. Με την παραπάνω άποψη συμφωνεί και ο Α. Κακαβούλης (1997, 268) ο οποίος επισημαίνει ότι « η παιδεία αποτελεί την πιο συναινετική δύναμη, αυτή που μπορεί να ενώσει τους λαούς με ουσιαστικούς, βαθύτερους και για αυτό άρρηκτους δεσμούς». Μέσα από το διαπολιτισμικό μάθημα επιδιώκουμε να αναπτύξουν τα παιδιά κοινές στάσεις (Α. Κακαβούλης 1997, 273), οι οποίες συνδινούν τα ουσιώδη στοιχεία της ανθρώπινης κοινωνίας. Μέσα στα πλαίσια της εφαρμογής του διαπολιτισμικού μαθήματος, στόχος μας είναι η κοινωνικοποίηση των παιδιών, των αυριανών πολιτών, γιατί «οι πολίτες κάθε χώρας – συνεχίζει ο Α Κακαβούλης – πρέπει να διατηρούν ακέραιη και αναλλοίωτη της εθνικής τους συνείδηση, όπως διαμορφώνεται από την παράδοση και την ιστορία, τα ήθη και τα έθιμα, το χαρακτήρα και τη νοοτροπία του λαού στον οποίο ανήκουν».

Προβληματισμοί για την εφαρμογή της διαπολιτισμικής αγωγής μέσα από τα αναλυτικά προγράμματα.

Η σπουδαιότητα του αναλυτικού προγράμματος στην εκπαιδευτική λειτουργία τονίζεται ιδιαίτερα από τον Α. Κοσμόπουλο (1994, 18), όταν αναφέρει ότι για να γίνει το σχολείο ανθρώπινο αλλά και παραγωγικό ταυτόχρονα, είναι απαραίτητο να επικρατήσει στα αναλυτικά προγράμματα η ανθρωποκεντρική αντίληψη. Επίσης, ο ίδιος θεωρεί το αναλυτικό πρόγραμμα, ως ένα από τα βασικότερα «μέσα» διαπαιδαγώγησης. Αποτελεί βέβαια, βασική προϋπόθεση να ληφθούν υπόψη στην εφαρμογή του προγράμματος τόσο οι ανάγκες των παιδιών αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας όσο και να συμβαδίζει με το παρόν και κυρίως το μέλλον. Η πολυπολιτισμικότητα του σημερινού σχολείου καθιστά επιτακτική την ανάγκη πάντως, της προσαρμογής των προγραμμάτων με τις αρχές της διαπολιτισμικής αγωγής, οι οποίες έχουν ήδη αναφερθεί. Δυστυχώς, όμως στην Ελλάδα είναι άγνωστη ακόμα, η έννοια της αλλαγής της οπτικής γωνίας μέσα από τον πολιτισμικό εμπλουτισμό και της διαπολιτισμοποίησης των αναλυτικών προγραμμάτων. (Μ. Δαμανάκη 1997, 83-84). Και είναι εύλογο να μιλάει ο ίδιος για «διαπολιτισμοποίηση των αναλυτικών προγραμμάτων» καθώς έχει ασχοληθεί γενικότερα και εξειδικευμένα με το θέμα της διαπολιτισμικής αγωγής. Διότι όπως υποστηρίζει και ο Γ. Φλουρής (1983, 9) το αναλυτικό πρόγραμμα βρίσκεται στο κέντρο του ενδιαφέροντος όλων, αφού περιλαμβάνει ότι έχει σχέση με τους σκοπούς του κάθε μαθήματος, την ύλη, την χρονική διάρκεια καθώς και άλλες διάφορες δραστηριότητες του μαθήματος. Οι Taylor και Richards (Γ. Φλουρής, 1983, 9), υποστηρίζουν ότι «το αναλυτικό πρόγραμμα είναι το σύνολο των εμπειριών που αποκτούν οι μαθητές κατά την διάρκεια ορισμένης εκπαίδευσης» και ως τέτοιο πρέπει να αντιμετωπιστεί.

Η Α. Ανδρούσου (2000, 16) παρατηρεί ότι τόσο τα αναλυτικά προγράμματα όσο και οι εκπαιδευτικές πρακτικές έχουν συνταχτεί και υιοθετηθεί από εμάς, εν συνεχεία με βάση μια εθνοκεντρική αντίληψη. Στο σύνολό τους, έχουν σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτουν κυρίως τις ανάγκες του ιδεατού νηπίου. Αντλαμβάνονται σχεδόν όλα τα αναλυτικά, την έννοια της τάξης σαν ένα ομοιογενές τμήμα παιδιών και σαν ανταπόκριση στην πολλαπλότητα δίνεται η υποστήριξη του «ενός» όσον αφορά το δάσκαλο, το σχολικό εγχειρίδιο αλλά και το ίδιο το αναλυτικό

πρόγραμμα. Την διαφωνία της εξέφρασε έντονα η Α. Βαφέα (2000, 29-30) σχετικά με την επικράτηση του «ενός» ενιαίου αναλυτικού προγράμματος στα σχολεία. Σε αντίθεση προτείνει η ίδια στους εκπαιδευτικούς να αναλάβουν δράση οι ίδιοι τροποποιώντας και εμπλουτίζοντας το αναλυτικό πρόγραμμα, όπου χρειάζεται χωρίς να περιμένουν την θεσμική αλλαγή του πλαισίου. Πράγματι είναι καιρός να παρέλθουν οριστικά οι εποχές των «κλειστών» αναλυτικών προγραμμάτων. Ο Γ. Μάρκος (1996, 32) αναφέρει, ότι το πρόγραμμα των σχολείων πρέπει να αναμορφωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες εκπαιδευτικές κοινωνίες, πολιτισμικές και πολιτικές προσδοκίες όλων των εθνικών ομάδων. Άλλωστε το σχολείο (Γ. Φλουρή, 1983, 11-12) πρέπει να εκμεταλλεύεται κατάλληλα όλες τις εμπειρίες, τις γνώσεις και τις καθημερινές παραστάσεις των μαθητών όλων των ηλικιών, όπως το έχουν γνωρίσει στο ιδιαίτερο οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον και να συνδυάσουν όλα τα παραπάνω με τα αναλυτικά προγράμματα. Απώτερος σκοπός επομένως είναι να συνυπολογιστεί η προηγούμενη εμπειρία του κάθε ατόμου και παράλληλα να αξιοποιηθεί η αλληλεπίδραση που υπάρχει ανάμεσα σ' αυτό και στους άλλους παράγοντες, οι οποίοι ενυπάρχουν μέσα στο περιβάλλον στο οποίο ζει και αναπτύσσεται το εκπαιδευόμενο άτομο.

Σημαντικό στοιχείο της εκπαίδευσης είναι ο πολιτισμός και η πολιτιστική κληρονομιά (Π. Παπούλια – Τζελέπη 1997, 413 – 415) διότι συνεπικουρούν στην διεθνή και διαπολιτισμική κατανόηση σε μεγάλο βαθμό. Έτσι, ξεφεύγοντας από την εθνοκεντρική αντίληψη, η οποία επικρατεί κατά κόρον στα αναλυτικά προγράμματα. Θα μπορούσαν τα παιδιά να πλησιάσουν το μη – οικείο, να το κρίνουν, να το εκτιμήσουν και σιγά – σιγά να τα οικειοποιηθούν σε συνδυασμό πάντα με την κατάλληλη εκπαίδευση. Για την επίτευξη των προαναφερθέντων βέβαια, επιβάλλεται ένα ομαδικό κλίμα στο οποίο κάθε πρόσωπο θα εκτιμάται γι' αυτό που είναι. Μέσα σ' ένα τέτοιο περιβάλλον δεν θα υπάρχει θέση για προκαταλήψεις και ρατσιστικές διακρίσεις αλλά θα ενθαρρύνεται συνεχώς η δημοκρατική συμμετοχικότητα. Αν επιτύχουμε την διαπολιτισμοποίηση των αναλυτικών προγραμμάτων μπορούμε να ελπίζουμε στην προσαρμογή και στην θετική ανταπόκριση των μαθητών μας, εφόσον η ανθρώπινη δύση έχει αποδείξει πολλές φορές την ευελιξία της. Οι Ε. Κανακίδου και Β. Παπαγιάννη θεωρούν (1994,46) ότι τα αναλυτικά προγράμματα επιβάλλεται να αναβαθμίσουν τις γλώσσες και τους πολιτισμούς καταπολεμώντας ταυτόχρονα οποιαδήποτε στοιχεία ρατσισμού και πολιτισμικής στέρησης των παιδιών των μειονοτήτων. Επιδίωξη τους θα πρέπει να είναι η καλλιέργεια της ανθρωπίνης

ευαισθησίας, της συνεργασίας και της αλληλεγγύης και η γενικότερη διερεύνηση των οριζόντων όλων των μαθητών. Αυτό άλλωστε επιδιώκει και η διαπολιτισμική εκπαίδευση αγωγής στην οποία η μίξη των πολιτισμών οδηγεί σε μια ισορροπία κατανόησης και εξανθρωπισμού. Το σημαντικό είναι ότι τόσο τα «ντόπια» και τα «ξένα» παιδιά των εθνικών μειονοτήτων θα αποκτούν εμπειρίες, μέσω των πολιτισμικών στοιχείων. Επομένως, αποτελεί επιτακτική ανάγκη να ενσωματωθεί η πολιτισμική διαφορά στο αναλυτικό πρόγραμμα (Α. Παπάς 1998, 293) καθώς και μια ποικιλία πολιτισμικών παραδόσεων με τέτοιο τρόπο ώστε να υποθάλπεται η πραγμάτωση των σκοπών και των στόχων που διαμορφώνονται σε σύγκριση πάντα με την πολυπολιτισμική μας κοινωνία. Την στιγμή λοιπόν που εμείς οι ίδιοι ως άνθρωποι και ως εκπαιδευτικοί βιώνουμε την πολυπολιτισμικότητα, αναζητούμε διαρκώς λύσεις μέσα από τις αρχές της διαπολιτισμικής αγωγής. Δεν μπορούμε να αναφερόμαστε αυθαίρετα στις προαναφερθείσες αρχές αν δεν έχει γίνει πρώτα η διαπολιτισμική παρέμβαση στα αναλυτικά προγράμματα, ώστε αυτά να μπορέσουν να χαρακτηριστούν σύγχρονα και εναρμονισμένα με τις ανάγκες της εποχής μας, ανάγκες που αυξάνονται συνεχώς με αλματώδεις ρυθμούς.

Ο ρόλος του σύγχρονου νηπιαγωγείου

Αδιαμφισβήτητα η πολυπολιτισμική σύνθεση της ελληνικής κοινωνίας δεν αφήνει ανεπηρέαστο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας. Οι πολυπολιτισμικές τάξεις είναι ένα γεγονός που κανένας δεν μπορεί να προβλέψει στις μέρες μας. Όπως προκύπτει από στατιστικά στοιχεία του υπεύθυνου (Μ. Δαμανάκης 1997, 46) (2) το έτος 1995 – 96 φοιτούσαν 27.161 παλιννοστούντες και 14.015 αλλοδαποί μαθητές σε σχολεία της γενικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Γίνεται φανερή επομένως η επιτακτική ανάγκη εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος στο σύνολό τους, ώστε να ανταποκριθεί στην πολιτισμική πολλαπλότητα της ελληνικής σχολικής τάξης διασφαλίζοντας πάντα την πολιτισμική ετερότητα του άλλου.

Σύμφωνα με τον Δαμανάκη (1997, 244) (2), μια βασική αρχή της παιδαγωγικής, είναι ότι «το σχολείο οφείλει να παραλάβει το μαθητή από το σημείο στο οποίο αυτός βρίσκεται πραγματικά σε σχέση με το γνωστικό, συναισθηματικό, ψυχοκινητικό και κοινωνικοπολιτισμικό του επίπεδο και σε καμιά περίπτωση από το σημείο στο οποίο αυθαίρετα τον τοποθετεί το αναλυτικό πρόγραμμα και η εκάστοτε εκπαιδευτική πολιτική». Επομένως, θα πρέπει να γίνεται σεβαστό το μορφωτικό κεφάλαιο που φέρει κάθε παιδί είτε είναι «ντόπιο» είτε «ξένο». Διαφαίνεται λοιπόν η μεγάλη σημασία που έχει ο ρόλος του σχολείου, που μέσα από συγκεκριμένες παιδαγωγικές παρεμβάσεις, θα διαμορφώσει τους όρους ομαλής ένταξης όλων των μαθητών στο σημερινό σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Το σχολείο ως βασικό στόχο του, έχει να βοηθήσει το παιδί να προσαρμοστεί και να ζήσει δημιουργικά μέσα στο πολιτισμικό μας περιβάλλον και το μειονοτικό παιδί έχει κάθε δικαίωμα να ζήσει μέσα σ' αυτό ως ισότιμος πολίτης. Δεν πρέπει να παραμερίζονται και να αγνοούνται οι μαθητές που έρχονται από το εξωτερικό. Το σχολείο από την μεριά του, οφείλει να αναπροσαρμόσει το πρόγραμμά του, όπως έχει ήδη αρχίσει να γίνεται (ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 1376 τ, β' 18-10- 2001) και να εφαρμόσει νέα περιεχόμενα και νέες τεχνικές μάθησης ώστε να πετύχει την καλλιέργεια των αναγκαίων ικανοτήτων και δεξιοτήτων στα παιδιά αυτά βοηθώντας παράλληλα την ομαλή κοινωνική τους ένταξη.

Χρειάζεται λοιπόν να προσδώσουμε διαπολιτισμική διάσταση στην παρεχόμενη εκπαίδευση και να εξασφαλίσουμε ίσες ευκαιρίες και ομαλή ένταξη στο κοινωνικό γίγνεσθαι, αργότερα όλων των παιδιών, σεβόμενοι πάντα τις ιδιαίτερες πολιτισμικές τους ταυτότητες.

Η πραγμάτωση των στόχων της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, υποστηρίζεται από το νέο ΦΕΚ, αρ. φύλλου 1376 τ.β' που ανακοινώθηκε την 18^η Οκτωβρίου του 2001. Η ισότιμη ενσωμάτωση της προσχολικής αγωγής στο ενιαίο σχεδιασμό της εκπαίδευσης κρίνεται απαραίτητη, εφόσον αυτή αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του εκπαιδευτικού μας συστήματος κάθε προηγμένης κοινωνίας. Η ύπαρξη επομένως ενιαίας αγωγής καθιστά το χώρο του νηπιαγωγείου, βασικό θεμέλιο στην θετική και μακροπρόθεσμη αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων σπουδών. Πολλοί σημαντικοί παράγοντες συνεπικουρούν και λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό των προγραμμάτων.

- 1) η ατομικότητα κάθε παιδιού.
- 2) Τα ενδιαφέροντα και οι ανάγκες του.
- 3) Οι κοινωνικές αξίες και τα προϊόντα του πολιτισμού μας.
- 4) Οι προσδοκίες των γονέων.
- 5) Η ανάγκη να αποκτήσουν τα παιδιά τα απαραίτητα εφόδια, ώστε να μπορέσουν να ζήσουν δημιουργικά στην κοινωνία.

Παρατηρούμε επομένως ότι αρχίζει να λαμβάνεται υπόψη στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα η παρουσία σε ορισμένα σχολεία της πολυπολιτισμικής σχολικής τάξης. Και αυτό διαφαίνεται καθαρά από τους παράγοντες που λαμβάνονται πάντα για την δημιουργία των προγραμμάτων αυτών, περισσότερο βέβαια, η εφαρμογή της διαπολιτισμικής αγωγής ευνοείται από την υλοποίηση των στόχων που τίθενται για το διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών για το νηπιαγωγείο (ΔΕΠΠΣ), το οποίο είναι ένα οργανωμένο σύστημα εργασίας.

Η διαθεματική προσέγγιση των γνωστών αντικειμένων ευνοεί την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης εφόσον ένας από τους βασικούς στόχους της προσέγγισης είναι η παροχή ίσων ευκαιριών για την υποστήριξη των πολιτιστικών καταβολών και την γλώσσα όλων των παιδιών. Και οι άλλοι στόχοι βέβαια, είναι εξίσου σημαντικοί και συντελούν θετικά στην εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης εφόσον, υλοποιηθούν. Προκειμένου λοιπόν το νέο πρόγραμμα να είναι αναπτυξιακά κατάλληλο και αποτελεσματικό για τα παιδιά του νηπιαγωγείου, θα πρέπει να μπορεί να ανανεώνεται συνεχώς και να ανταποκρίνεται στις μεταβαλλόμενες

προκλήσεις της εποχής. Και επιπρόσθετα να ενισχύει την αλληλεπίδραση των παιδιών μεταξύ τους, την συνεργασία με τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς των άλλων βαθμίδων, ώστε να επιτευχθεί το άνοιγμα του νηπιαγωγείου στην σύγχρονη κοινωνία.

Απαραίτητη σημασία αναμφισβήτητα για την προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης έχει και η εξασφάλιση της ευεργετικής συμμετοχής όλων των παιδιών και η προσαρμογή του προγράμματος στις ανάγκες κάθε παιδιού χωριστά. Η επίτευξη του προαναφερθέντος θα πραγματοποιηθεί, εφόσον το διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο παρέχει αφ' ενός μεν ευκαιρίες στα παιδιά να εκφράζουν ιδέες και συναισθήματα με πολλούς τρόπους (όπως το παιχνίδι, το θέατρο, το χορό, την κίνηση, την μουσική τις τέχνες, τις κατασκευές), αφ' ετέρου δε με την ανάπτυξη του παιχνιδιού ως τον πυρήνα του όλου προγράμματος.

Διεισδύοντας σε βαθύτερες πτυχές του θέματος μας πρέπει να αναφερθούμε στην στοιχειοθεσία της αισθητικής αγωγής (εικαστικά, μουσική, θεατρική αγωγή), στο χώρο του νηπιαγωγείου, όπως αυτή καταγράφεται στο νέο ΦΕΚ, αρ. φύλλου 1376 τ.β' 18-10 2001, άρθρο 6. Πιο συγκεκριμένα, οι γενικοί διδακτικοί στόχοι της εικαστικής αγωγής στο νηπιαγωγείο είναι:

- Να έρθει το παιδί σε επαφή με τα έργα τέχνης και την καλλιτεχνική δημιουργία.
- Να εκφράσει τις ιδέες του με διαφορετικά μέσα και τρόπους.
- Να αναπτύσσει τη φαντασία και την δημιουργικότητά του.
- Να αρχίσει να διακρίνει το ωραίο στη φύση, στο περιβάλλον και στα έργα τέχνης.

Επιπρόσθετα αναφέρεται ότι πρέπει να δίνονται ευκαιρίες ώστε :

- Να καλλιεργηθεί η οπτική του αντίληψη.
- Να παρατηρεί, να πειραματίζεται, να ερευνά και να χρησιμοποιεί τις εμπειρίες, ως στοιχείο καλλιτεχνικής δημιουργίας και έκφρασης.
- Να εξασκείται στην χρήση των υλικών και των διαφόρων τεχνικών, να αποκτά επιδεξιότητα και να ενθαρρύνεται στην παραγωγή έργων.
- Να αρχίσει να κατανοεί ότι η τέχνη είναι μέσο έκφρασης και επικοινωνίας, μεταξύ των ανθρώπων και να υιοθετεί θετικές στάσεις απέναντι στα έργα τέχνης.
- Να καλλιεργεί την καλαισθησία του με την επαφή με έργα τέχνης ποικίλων μορφών και διαφορετικών πολιτισμών.

Επιδιώκοντας την εξειδίκευση των γενικών στόχων της εικαστικής αγωγής, το παιδί ενθαρρύνεται με κατάλληλες δραστηριότητες:

- Να ερευνά και να πειραματίζεται με διάφορα υλικά δημιουργώντας εικαστικά έργα.
- Να εκφράζει ιδέες, εμπειρίες και συναισθήματα μέσα από τα έργα του.
- Να αποκτά γνώσεις και πληροφορίες για τις εικαστικές τέχνες.
- Να ανακαλύπτει ότι η τέχνη είναι σπουδαίος τρόπος έκφρασης.
- Να χρησιμοποιεί ορολογία για να εκφράσει τις σκέψεις, τις απόψεις και τα συναισθήματα του για τα έργα τέχνης.
- Να χρησιμοποιεί την τέχνη για να συμπληρώνει άλλα μαθήματα.
- Να αναπτύσσει εκτίμηση και ενδιαφέρον για την τέχνη και επιθυμία.
- Να συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες και τέλος
- Να αναγνωρίζει βασικά εικαστικά επαγγέλματα.

Διαφαίνεται λοιπόν από τα προαναφερόμενα η αποδοχή της εφαρμογής της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα πλαίσια της εικαστικής αγωγής, εφόσον αυτή ενθαρρύνεται μέσα από τους στόχους που τίθενται προς επίτευξη, στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα.

Συνεχίζοντας την διερεύνηση στο ίδιο επίπεδο αξίζει να αναφερθούμε και στον σκοπό της μουσικής αγωγής, στον χώρο του νηπιαγωγείου. Ειδικότερα συμβάλλει:

- Στην καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας, ομαδικότητας, στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων και τελικά στην κοινωνικοποίηση των παιδιών.
- Στην ενίσχυση της αυτοπειθαρχίας.
- Στην γνωριμία και εκτίμηση των διαφόρων πολιτισμών.
- Στην ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησης.
- Στην ανάπτυξη της επινοητικότητας, καθώς και της ικανότητας για την ανάλυση και επίλυση των προβλημάτων.
- Στην ευαισθητοποίηση των παιδιών, εκλεπτύνοντας τις προτιμήσεις τους.
- Στην καλλιέργεια της μνήμης.
- Στην ανάπτυξη της ακουστικής ικανότητας.

Σε άλλο σημείο, αναφέρεται ότι η σπουδή της μουσική ως ενός ένα θεμελιώδους γνωστικού αντικείμενου, θα πρέπει να παρέχει την προσθετική ανάπτυξη των παρακάτω:

1. Γνώση και αντίληψη οργανωμένων ηχητικών προτύπων.
2. Ακουστικές, φωνητικές, κινητικές δεξιότητες.

3. Ικανότητα για διατυπώσεις ιδεών, σκέψεις και συναισθήματα μέσω της μουσικής.
4. Γνώση και κατανόηση της μουσικής παράδοσης μας, αλλά και των παραδόσεων, ιδιωμάτων και μουσικών ειδών από διάφορους μουσικούς πολιτισμούς, εποχές και χώρες.
5. Αίσθηση πληρότητας που απορρέει από την προσπάθεια για υψηλότερες καλλιτεχνικές δυνατότητες και τεχνικά κριτήρια.
6. Ευαισθησία, αναλυτική και κριτική ανταπόκριση στην μουσική με απώτερο στόχο την δημιουργία αισθητικής συγκέντρωσης.

Συμπερασματικά λοιπόν, αξίζει να σημειωθεί ότι υποβοηθάται η εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και μέσω της μουσικής αγωγής στο χώρο του νηπιαγωγείου. Αρκεί να σταθούν ιδιαίτερα σε συγκεκριμένους στόχους που τίθενται για να πείσουμε ότι πλέον αρχίζει να λαμβάνεται σημαντικά υπόψη η πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής σχολικής τάξης του ενιαίου εκπαιδευτικού συστήματος.

Σ' αυτό το συγκεκριμένο στοιχείο αποτελεί επιτακτική ανάγκη να αναφερθεί ότι η μουσική ως γνωστό αντικείμενο μπορεί να προσεγγιστεί διαθεματικά όπως προβλέπει άλλωστε και το νέο διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών, για το νηπιαγωγείο. Ειδικότερα μπορεί να συσχετιστεί με τον ευρύτερο περιβάλλον είτε αυτό αφορά εμάς τους ανθρώπους, είτε το φυσικό ή οικονομικό περιβάλλον. Είναι γνωστό άλλωστε, ότι οι άνθρωποι διαφέρουν ως προς τα έθιμα, τις παραδόσεις και την ιστορία. Επίσης διαφέρουν μεταξύ τους και λόγω των διαφορετικών γεωγραφικών συνθηκών. Με συγκεκριμένες μουσικές δραστηριότητες, λοιπόν θα δοθεί η δυνατότητα στα πλαίσια να χειρίζονται τον ήχο για ένα εκφραστικότερο σκοπό και να ανακαλύπτουν πως οι διάφοροι συνθέτες εκφράζουν τις παραπάνω έννοιες. Αναφέρεται επίσης με παραδείγματα ότι η μουσική μπορεί να συνδεθεί κατά την διδασκαλία της, τόσο με την φυσική όσο και με τα μαθηματικά και τη γλώσσα. Στα πλαίσια της διαθεματικής προσέγγισης. Προβλέπεται ακόμα ότι σε πολλά νηπιαγωγεία όπου φοιτούν παιδιά από διάφορες χώρες, ότι μπορούν να αναπτυχθούν δραστηριότητες που θα περιλαμβάνουν μουσική από διάφορους μουσικούς πολιτισμούς.

Όσον αφορά την θεατρική αγωγή, στον χώρο του νηπιαγωγείου επισημαίνεται, ότι μέσω αυτής το παιδί εκφράζεται, δημιουργεί, επικοινωνεί, μαθαίνει για τον κόσμο και τον εαυτό του, εκτονώνεται και εν τέλει απελευθερώνεται. Μέσα σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης και ασφάλειας όπως είναι ο χώρος του νηπιαγωγείου, τους δίνεται η δυνατότητα να «παίξει» τα γεγονότα της ζωής. Κάθε βίωμα, εμπειρία, ή συναίσθημα

που έχει αποκομίσει στην ζωή του εκφράζεται με την κίνηση ή τον λόγο, στην θεατρική αγωγή. Προσπαθεί μέσω των παρεχομένων υλικών από το νηπιαγωγείο να κατανοήσει τον κόσμο που τον περιβάλλει και να ερμηνεύσει με την δική του αντίληψη όσο συμβαίνουν γύρω του. Παραμερίζονται σταδιακά τυχόν εγωιστικές του τάσεις, αφού αναγγέλλεται μέσω της κοινής δράσης με άλλα παιδιά να αποδεχτεί και να τηρήσει κάποιους κανόνες. Έτσι τα παιδιά μαθαίνουν, τις δυνατότητές τους, εφόσον βέβαια ο εκπαιδευτικός ενεργοποιεί και τα εμπνυχώνει, προκαλώντας την φαντασία τους, ενισχύοντας την πρωτοβουλία τους και εξασφαλίζοντας τα κατάλληλα υλικοτεχνικά μέσα, τα οποία προκαλούν με την σειρά τους την φαντασία και την εφευρετικότητα των παιδιών. Και η θεατρική αγωγή, επομένως συμβάλλει αποφασιστικά στην εφαρμογή της διαπολιτισμικής αγωγής στην προσχολική πολυπολιτισμική τάξη, εφόσον ενθαρρύνονται στα πλαίσια αυτής με κατάλληλους τρόπους και μέσα και αντιμετωπίζονται ως ισάξια μέλη της ομάδας, όλα τα παιδιά, είτε είναι ελληνόπουλα, είτε είναι παλινοστούντες ή αλλοδαποί.

Αισθητική αγωγή

Αναμφισβήτητα ζούμε σε μια εποχή, όπου όλα κινούνται με γρήγορους ρυθμούς, επικρατεί σε όλα λογοκρισία, σκληρότητα και ψυχρότητα και είναι επομένως επιτακτική η ανάγκη ενασχόλησης με την τέχνη. Η τέχνη κάνει πλουσιότερη την ζωή του ανθρώπου και πιο συγκεκριμένα προστατεύει από τυχόν τραυματισμούς της ευαίσθητης παιδικής ψυχής, η οποία καθημερινά επηρεάζεται από τα γεγονότα της επικαιρότητας. Εμφανίζεται στο χώρο του νηπιαγωγείου με την μορφή της αισθητικής αγωγής και αποτελεί από μόνη της αγαθό με ιδιαίτερη αξία. Μέσω της τέχνης αντλούνται συναισθήματα, όπως η συγκίνηση, πνευματική χαρά που εξυπηρετούν στην ηθικοποίηση της περιρρέουσας ατμόσφαιρας και δεν έχει σχέση με τον κυνισμό και την υστερική χαρά (Ο.Κοζάκου, Τσιάρα 1997,9). Η ανάπτυξη της τέχνης μέσα σε μια κοινωνία, σύμφωνα με τον Απ.Μαγουλιώτη(1998,35) εξελίσσει τον άνθρωπο πνευματικά, του χαρίζει συγχρόνως σωματική και ψυχική υγεία και τον απαλλάσσει από την καθημερινή πρακτική ζωή και τις απαιτήσεις που αυτή έχει. Συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και μπορεί να βοηθήσει την υλοποίηση ανωτέρων εκπαιδευτικών στόχων, καθώς η καλλιτεχνική προσέγγιση σ'ένα θέμα μπορεί να' ναι πνευματική, κριτική, σουρρεαλιστική ή και πραγματολογική. (Απ.Μαγουλιώτης 1998,39). Γενικά, η αισθητική αγωγή λειτουργεί ως μέσο που βοηθά τα παιδιά να ξεπεράσουν την μοναξιά τους και ταυτόχρονα να καταλάβουν τον κόσμο γύρω τους. Στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα(18-10-2001)η αισθητική αγωγή αναπτύσσεται κάτω απ'το γενικό τίτλο Έκφραση και Δημιουργία και τα γνωστικά αντικείμενά της πραγματοποιούνται σε ξεχωριστά προγράμματα σπουδών. Είναι γλώσσα και ειδικά η εικαστική τέχνη, γλώσσα, που απευθύνεται στα μάτια όλων όσων θα δουν το δημιούργημα το οποίο συμβάλλει στην συγχώνευση του ξεχωριστού ατόμου, με το σύνολο του ανθρώπινου γένους, καθώς μέσω αυτού κοινωνικοποιείται το άτομο και βιώνει εμπειρίες και ιδέες μαζί με άλλους.

Βρισκόμενοι στο ίδιο επίπεδο αξίζει να αναφέρουμε ότι η μύηση του ανθρώπου στην λειτουργία της αισθητικής τον απαλλάσσει από δυσάρεστα συναισθήματα και τον γαληνεύει. Μέσα από τις διάφορες μορφές της τέχνης μπορούν να συνάψουν οι άνθρωποι αισθηματικούς δεσμούς μεταξύ τους και να αλληλομεταδίδουν, αυτά που

νώθουν και βιώνουν. Με την τέχνη εκφράζονται καταστάσεις και συναισθήματα τα οποία δεν περιγράφονται με την γλώσσα που μιλάμε (Μ. Γρηγορίου 1994, Β' 23). Είναι ένα παγκόσμιο γλωσσικό φαινόμενο με το οποίο επικοινωνούν πνευματικά και εκφράζονται καλλιτεχνικά οι άνθρωποι. Είναι ένας σύνδεσμος που ενώνει διαχρονικά αλλά και συγχρονικά τους ανθρώπους, υποβοηθώντας την ειρηνική τους συνύπαρξη και την παράλληλη εξάλειψη των ρατσιστικών διαθέσεων και διαφορών. Η αισθητική τέχνη έχει δυναμική και συμφιλιώνει τα άτομα. Για τους παραπάνω λόγους, είναι αδιαμφισβήτητο ότι πρέπει να αποτελέσει βάση της παιδείας, αφού εξευμενίζει το άτομο και το φέρνει σε άμεση και ουσιαστική επικοινωνία με όλους τους λαούς της γης.

Η εφαρμογή των τεχνών (εικαστικά, μουσική, θεατρικό παιχνίδι) στο σχολείο, είναι απαραίτητη, αφού αυτές αποτελούν τεχνικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά σε πολυπολιτισμικές τάξεις, επειδή απαιτούν ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στην μαθησιακή διαδικασία. Με τον τρόπο αυτό βοηθούνται οι μαθητές ώστε να εκφράσουν, τις δικές τους ερμηνείες για πως αισθάνεται κάποιος σε διάφορες καταστάσεις ή άλλους πολιτισμούς. Επιπλέον, μέσω των τεχνών αυτών ενθαρρύνονται τα παιδιά ώστε να εκφράζονται, με τρόπο που είναι σχετικά ανώδυνος γι' αυτό και δεν τραυματίζουν την ευαίσθητη παιδική ψυχή τους. Πρέπει λοιπόν εμείς σαν παιδαγωγοί να τους δώσουμε την ευκαιρία να εκφραστούν δημιουργικά και να διοχετεύσουν την δημιουργικότητά τους σε τομείς, όπως η ζωγραφική, το θεατρικό παιχνίδι και την μουσική. Η χρήση τους συνεπάγεται με τα οφέλη για όλους τους μαθητές – ημεδαπούς και αλλοδαπούς, καθώς συντελεί στην ενίσχυση του διαπολιτιστικού χαρακτήρα, της εκπαίδευσης και τους εξοικειώνει με διαφορετικούς πολιτισμούς – κουλτούρες. Αυτό το γεγονός είναι ιδιαίτερα σημαντικό, αφού αργότερα θα κληθούν οι ίδιοι να συμβιώσουν σε μια κοινωνία με συνυπάρχουσες διαφορετικές εθνότητες.

Αρκετοί είναι οι παιδαγωγοί, οι καλλιτέχνες, οι εμπνευστές αλλά και οι γονείς που κάνουν λόγο για αισθητική αγωγή και συγκεκριμένα προσπάθεια καλλιέργειας του αισθητικού και καλαισθητικού συναισθήματος του παιδιού (Ρ. Καλούρη Αντωνοπούλου 1995, 14). Προσεγγίζοντας τον όρο Αισθητική Αγωγή, στην συνέχεια η ίδια πολύ εύστοχα λέει ότι είναι η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να συλλαμβάνει και να κατανοεί τι ωραίο στο περιβάλλον, στις κοινωνικές σχέσεις, την φύση και στα έργα τέχνης. Γενικότερα, η αισθητική αγωγή βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν τάξη, επιμονή και μεθοδικότητα στην δουλειά τους. Σταδιακά, οδηγεί στην διαμόρφωση του αισθητικού ενδιαφέροντος και της αισθητικής συνείδησης και του

εξασφαλίζει μ' αυτόν τον τρόπο ικανοποίηση και αρμονία. Επιπλέον καλλιεργεί την παρατηρητικότητα και την φαντασία του παιδιού ενώ συγχρόνως βοηθά στην διατήρηση της πρωτοτυπίας και της ελεύθερης σκέψης του παιδιού.

Οι ομαδικές καλλιτεχνικές δημιουργίες και δημιουργικές δραστηριότητες μπορούν να συμβάλλουν στην μεταβίβαση μάθησης. Επιπρόσθετα βοηθά σημαντικά το παιδί να ξεπεράσει τις όποιες μαθησιακές του δυσκολίες και να αναγνωρίσει και να αποδεχτεί κάθε ιδιαιτερότητα και κάθε διαφορά. Επιτυγχάνεται επομένως η ομαλή ένταξη του παιδιού και κυρίως του μειονοτικού παιδιού στο κοινωνικό σύνολο, μετέχοντας στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας στην οποία ανήκει. Ειδικότερα, η αισθητική αγωγή αποβλέπει στην καλλιέργεια των ανθρωπίνων σχέσεων διαμέσου της συνεργασίας, αλλά συγχρόνως και στην αναστολή της πρόωρης περιθωριοποίησης του παιδιού (Λ. Κουρετζής 1995, 18). Στην εφαρμογή της αισθητικής αγωγής το παιδί δεν «εκπαιδεύεται» να γίνει «καλλιτέχνης» ή «ηθοποιός» ή «μουσικός». Δεν διδάσκεται την τέχνη, αλλά μέσω της τέχνης βιώνει πράγματα και καταστάσεις και εκφράζεται. Διαμέσω της αίσθησης ανακαλύπτει την γνώση. Ενώ διαμέσω των τεχνών προβαίνει σε δημιουργικές συλλήψεις του πολιτισμικού γίνεσθαι (Λ. Κουρετζής 1995, 22).

Η επαφή του παιδιού με την τέχνη μέσα στα πλαίσια της αισθητικής αγωγής σημαίνει επαφή και γνωριμία με την πολιτισμική κληρονομιά, την συναίσθηση της εθνικής μας ταυτότητας ενώ παράλληλα μέσω των τεχνών μαθαίνει να εκτιμά παρόμοια στοιχεία και των άλλων πολιτισμών και λαών και ανοίγει ο δρόμος της επικοινωνίας. Μια επικοινωνία όμως που δεν στηρίζεται αποκλειστικά στην ελληνική γλώσσα, η οποία για τους μη – προνομιούχους και αλλοδαπούς μαθητές δημιουργεί δυσκολίες. Μια τέτοια στάση δημιουργεί αισθήματα ασφάλειας και ενθάρρυνσης στα παιδιά και νιώθουν χρήσιμα και ισότιμα μέλη της τάξης στην οποία έχουν ενταχθεί.

Επίσης, το νήπιο μέσω της αισθητικής αγωγής ηθικοποιείται καθώς κατανοεί καλύτερα συμπεριφορές, συναισθήματα και εντάσσεται στο κοινωνικό σύνολο. Η αισθητική αγωγή συμβάλλει σημαντικά στην διάπλαση του χαρακτήρα του παιδιού και στην καλλιέργεια δίχως η τέχνη να είναι αυτοσκοπός της αγωγής αυτής. Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι το ωθεί να αποκτήσει επιτυχώς δεξιότητες που διευκολύνουν την επικοινωνία και τις συνεργατικές δραστηριότητες.

Με την εφαρμογή της αισθητικής αγωγής σύμφωνα με τον Λ. Κουρετζή (1995,15) και με την Ρ. Καλούρη Αντωνοπούλου (1995, 16) επιδιώκεται αρχικά η καλλιέργεια των αισθητικών και αντιληπτικών ικανοτήτων του παιδιού με τέτοιο τρόπο, ώστε να ανακαλύπτει και να οργανώνει της δημιουργικές ικανότητές που κρύβει

εσωτερικά. Επιπρόσθετα, η αισθητική αγωγή αποσκοπεί και στην ενεργοποίηση των δημιουργικών ικανοτήτων των παιδιών που έχει ως αποτέλεσμα, την εξέλιξη και την ανάπτυξη ιδιαίτερων ατομικών ενδιαφερόντων και δεξιοτήτων τους. Ταυτόχρονα, επιδιώκεται η ευαισθητοποίηση του παιδιού με την οποία καλλιεργείται η παρατηρητικότητα και η επικοινωνία του στην συνέχεια, με το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον του. Εξίσου σημαντική επιδίωξη βέβαια, (Απ. Μαγουλιώτης 1998,38) είναι και η καλλιέργεια της συμβολικής σκέψης με την κατανόηση και χρησιμοποίηση «συμβόλων», με τα οποία το παιδί εκφράζει ένα γεγονός ή ένα θέμα που επιθυμεί. και των κωδικών των γλωσσών που χρησιμοποιούν οι τέχνες. Σ' αυτό το σημείο δεν πρέπει να παραλείψουμε τις αναφορές μας και την επιδίωξη της ανάπτυξης της αίσθησης στα παιδιά, που αποτελεί βασική πηγή γνώσης για τις ανθρώπινες οντότητες.

Όλα τα προαναφερόμενα τα προσφέρει η αισθητική αγωγή και όταν εφαρμόζεται συστηματικά και σύνθετα δίνει στο παιδί δράσεις και ερεθίσματα για την ψυχική πνευματική και βιοσωματική τους ανάπτυξη (Λ. Κουρετζής 1995, 18). Το πόσο μεγάλη σημασία έχει η αισθητική αγωγή για τον άνθρωπο διαφαίνεται έντονα και τις σχετικές θέσεις του Herbert Read, που υποστηρίζει ότι η «τέχνη θα έπρεπε να είναι η φάση της παιδείας» και ότι ο «σύγχρονος άνθρωπος μοιάζει με ένα πουλί που δεν πετά παρά μόνο με την μια φτερούγα και ότι το μόνο μέσο αγωγής που του προσφέρει την δυνατότητα να ξαναβρεί την χαμένη του φτερούγα είναι η τέχνη.

Σε διεπιστημονικό επίπεδο η αισθητική αγωγή σε όλες τις εκφράσεις της φέρνει το παιδί σε επαφή με την φύση, την τεχνολογία και κατ' επέκταση την κοινωνία. Συνδυάζει τις δραστηριότητες έκφρασης, με τις δραστηριότητες έκφρασης με τις δραστηριότητες μάθησης και γνώσης. Σχετικά με τους επιδιωκόμενους στόχους της αισθητικής αγωγής ο Τ. Μουζάκης (1987, 426) τους συμπυκνώνει στους ακόλουθους τομείς. Στην παιδαγωγική ανάπτυξη, στην πολιτιστική ανάπτυξη και τέλος στην κοινωνική προσαρμογή. Συνοψίζοντας δεν πρέπει να ξεχνούν ότι οι δραστηριότητες στα πλαίσια της αισθητικής αγωγής δίνουν την ευκαιρία μελέτης του πολιτιστικού, πολιτισμικού κεφαλαίου κάθε παιδιού και το βοηθούν να κοινωνικοποιηθεί. Ακόμα επιτυγχάνεται ένα πολύ ουσιαστικός στόχος. Να δημιουργηθούν δηλαδή άνθρωποι που σέβονται τον συνάνθρωπο και που απλώνουν το χέρι με αλληλεγγύη. Η αξία και η αναγνώριση των παιδικών δημιουργημάτων είναι παγκόσμια και δεν πρέπει αυτά να προσεγγίζονται με προκατάληψη. Στις ημέρες μας άλλωστε αποτελούν μέσο πολιτιστικών ανταλλαγών μεταξύ κρατών και συμβάλλουν έτσι στην υπόθεση της

ειρήνης. Εν κατακλείδι θα υπογραμμίσουμε ότι τα οφέλη που προκύπτουν από την αισθητική αγωγή, όταν είναι ενσωματωμένη με ολόκληρη της προσχολική εκπαίδευση επηρεάζουν θετικά την ζωή τους μέσα και έξω από τον χώρο του νηπιαγωγείου

Εικαστική αγωγή

Η σημερινή παιδεία, όπως διαγράφεται στην σύγχρονη πραγματικότητα βασίζεται στην απόκτηση όσο γίνεται περισσότερης γνώσης από την πλευρά του μαθητή, μέσω της μηχανιστικής απομνημόνευσης. Βασίζεται εντελώς αντίθετα με το βίωμα που οδηγεί σε κοινωνική μάθηση, αν και η γνώση και η μάθηση περνά μέσα από την αίσθηση. Είναι γεγονός όμως ότι το σχολείο χωρίς τέχνη στερείται την ζεστή ανθρώπινη ατμόσφαιρα. Επιβάλλεται επομένως, μια αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουμε την γνώση, ώστε να περιορίσουμε τις αρνητικές όψεις του πολυπολιτισμικού σχολείου. Καταλήγουμε επομένως στην άποψη ότι τα καλλιτεχνικά μαθήματα δηλ. η εικαστική και μουσική αγωγή και θεατρικό παιχνίδι στο χώρο του νηπιαγωγείου αποτελούν ένα μέσο για την διαπαιδαγώγηση του παιδιού, ανυπολόγιστης αξίας. Γιατί και τα καλλιτεχνικά μαθήματα έχουν μια γλώσσα παράλληλη προς τη γλώσσα του λόγου, με την δικής της γραμματική και το δικό της συντακτικό (Λ. Κουρετζής 1995, 24) και είναι ανάγκη να πάρουν την ίδια θέση που έχουν οι δεξιότητες της ανάγνωσης και της γραφής.

Ονομαστοί ζωγράφοι του 20^ο αιώνα, έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στην αναπαράσταση της πραγματικότητας μέσα από την προσωπική έκφραση του κάθε ανθρώπου και ιδιαίτερα μέσα από τον τρόπο που τα παιδιά αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα ή αυτό που σκέφτονται ή φαντάζονται. Η Rose Banget (1996, 58) επισημαίνει ότι το να σχεδιάζει και να ζωγραφίζει ο άνθρωπος είναι μια πολύ προσωπική υπόθεση. Αυτό συμβαίνει γιατί κάθε εικόνα χαρακτηρίζει χαρακτηριστικά της προσωπικότητας κάθε παιδιού. Είναι γνωστό ότι μέσα από πολλά σχέδια, ζωγραφιές ακόμη και ολοκληρωμένους πίνακες είναι εύκολο να καταλάβει κανείς τον ψυχικό κόσμο, τις αντιλήψεις ακόμη και την στάση της ζωής που εκπροσωπεί ο δημιουργός του. Πολλές σύγχρονες τοποθετήσεις συγκλίνουν στην παραπάνω άποψη, που ανέφεραν, το σχεδίασαν ένα «καθρέφτη» της σκέψης του παιδιού.

Γενικά η προσφορά της ζωγραφικής στο παιδί είναι πολύ μεγάλη. Ιδιαίτερα ο Σ. Γρόσδος επισημαίνει ότι για το παιδί η ζωγραφική είναι ένα παιχνίδι. Χαίρεται να χρησιμοποιεί χρώματα και μολύβια. Όταν ζωγραφίζει το απολαμβάνει με όλες τους τις αισθήσεις. Αντιλαμβάνεται τα υλικά που απλώνει στο χαρτί χωρίς να ενδιαφέρεται τόσο για το θέμα που ζωγραφίζει.

Και η Rose Fleck Banget στο βιβλίο της «Τα παιδιά στέλνουν μηνύματα με τις ζωγραφιές τους» (1996, 59) υποστηρίζει την μεγάλη προσφορά της εικαστικής τέχνης παιδιά, τονίζοντας ότι είναι μια λειτουργία εύκολη και διασκεδαστική και είναι ικανή να εμπλουτίζει, να ανεβάζει την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση και να οδηγεί σε χαρούμενα βιώματα και ενδιαφέρουσες διαδικασίες αναγνώρισης. Επιπλέον, το παιδί μπορεί να οικοδομεί γέφυρες επικοινωνίας πέρα από την γλωσσική έκφραση, με τα γύρω άτομα μέσω των σχεδίων που τυπώνουν στο χαρτί. Τα σχέδια λειτουργούν σαν σύμβολα που κάτι μας δείχνουν.

Τα παιδιά με τις ζωγραφιές τους μας δείχνονται, μας δείχνουν πως βλέπουν τον κόσμο σε όλες του τις εκφράσεις και αυτό βέβαια, γίνεται αναγνωρίσιμο από τον καθέναν που καταλαβαίνει την γλώσσα των εικόνων. Οι εικόνες μπορούν να λειτουργήσουν σαν σύμβολα και να χρησιμοποιηθούν σαν ένα μέσο για συμβολικό παιχνίδι. Δίνεται επομένως η δυνατότητα στα νήπια να δημιουργήσουν ένα φανταστικό κόσμο χρησιμοποιώντας τις δικές τους εικόνες. (Α. Μαγουλιώτης 1998, 41)

Βρισκόμενοι σε αυτό το επίπεδο είναι καλό να αναφέρουμε ότι αρκετοί παιδαγωγοί έχουν αναφερθεί στους συγκεκριμένους στόχους της ζωγραφικής για την ευαίσθητη παιδική ηλικία. Πιο συγκεκριμένα, η Έλλη Τρίμη (1992, 34) η ίδια είναι ζωγράφος – εκπαιδευτικός έχει την ευαισθητοποίηση του παιδιού σε σχέση με το περιβάλλον του. Πρέπει να τον ενθαρρύνουμε να εξερευνήσει, να αναγνωρίσει, να εξετάσει γραμμές, σχήματα, μορφές, να διακρίνει ομοιότητες και διαφορές στα χρώματα. Να εκφράσει την γνώμη του, τις προτιμήσεις του. Επίσης το παιδί μέσα από τις εικαστικές δραστηριότητες παίζει και μαθαίνει για το μέγεθος, το σχήμα, το χρώμα και παίζοντας αντιλαμβάνεται τις σχέσεις καλυμμένων ακάλυπτων χώρων και όγκων. Ένας άλλος στόχος σύμφωνα με τον Μ. Αργυρίδη (1987, 34) είναι να αφήνουμε τα παιδιά να εκφραστούν συλλογικά με το φυσικό τους τρόπο, αβίαστα και ελεύθερα. Επιπρόσθετα, οι εικαστικές τέχνες, οι οποίες εμφανίζονται στο νηπιαγωγείο με τη μορφή του σχεδίου, της ζωγραφικής, της πηλοπλαστικής, της υφαντικής, του στένσιλ και των μικροκατασκευών, έχουν σκοπό να διεγείρουν στο νήπιο (Α. Μαγουλιώτης 1998, 35-36) την παρατηρητικότητα του, τη σκέψη του, τη φαντασία του, τη δημιουργικότητά του και τη λεπτή του κινητικότητα.

Είναι σημαντικό να αφήσουμε το παιδί να διανύσει τα στάδια της σχεδιαστικής του εξέλιξης σύμφωνα με την πνευματική τους ανάπτυξη και την αντίστοιχη ωριμότητά του. Τα πιθανά στάδια ανάπτυξης του παιδικού σχεδίου είναι σωστό να μην ξεπερνιούνται με γρήγορο ρυθμό και με τεχνικό τρόπο. Πρέπει να αναπτυχθεί

φυσιολογικά η σχεδιαστική ικανότητα κάθε παιδιού και σε αυτό συντελεί αποφασιστικά και ο ρόλος του δασκάλου – παιδαγωγού, ο οποίος πρέπει να είναι ζωγράφος ή καλλιτέχνης. Όπως αναφέρει ο Β. Βιγγόπουλος (1983 Β', 10), συγκεκριμένα θα πρέπει να είναι «αυτοδίδακτος» και να απεχθάνεται τον διδακτισμό, την αμοιβή, την ποινή και την βαθμολογία σε οποιαδήποτε μορφή. Κάθε έργο του μαθητή θα συγκρίνεται με τα έργα των άλλων, αλλά μόνο με προηγούμενα έργα του ίδιου του παιδιού. Είναι ενθαρρυντικό όταν ο δάσκαλος λειτουργεί μόνο ως παιδαγωγός που βοηθά τα παιδιά να βρουν μόνα τους την λύση ακόμη, και την τεχνική ζωγραφικής. Ο δάσκαλος αρκεί να ξέρει τι υλικά θα χρησιμοποιήσει και με ποιο τρόπο και τέχνη είναι πρόπον να καλλιεργήσει το κατάλληλο κλίμα άνεσης και ελευθερίας μέσα στην τάξη ώστε να χαίρονται τα παιδιά την χρωματική αρμονία για το μορφικοπλαστικό αποτέλεσμα. Είναι βασικό να επισημάνουμε όπως υποστηρίζει ο Μ. Αργυρίδης (1987, 29) ότι η ζωγραφική δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά μέσο που εξυπηρετεί, την ελεύθερη ανάπτυξη και καλλιέργεια της προσωπικότητας του παιδιού. Άλλωστε τα παιδιά ανεξάρτητα από φυλετική καταγωγή ή τακτική προέλευση βλέπουν τον κόσμο με τα δικά τους μάτια και την δική τους ψυχή. Είναι λάθος η κίνηση να κάνουμε τα παιδιά να βλέπουν τον κόσμο με τα δικά μας μάτια. Έκει συνεπώς, έγκειται και ο ρόλος του δασκάλου, όπως υποστηρίζει και ο Α. Μαγουλιώτης (1989 Α', 17) ο οποίος είναι ο κύριος υπεύθυνος να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις και τις κατάλληλες συνθήκες για να εκφραστεί ελεύθερα το παιδί με τον δικό του εικαστικό τρόπο. Καλό θα ήταν να δίνονται ερεθίσματα στα παιδιά και υλικά και με τη φαντασία τους να τα χρησιμοποιούν όπως θέλουν. Μέλημά του εκπαιδευτικού θα πρέπει να είναι η έμπρακτη εξοικείωση των παιδιών με τα χρώματα και τα μέσα ζωγραφικής, ώστε να εξασκούνται στην ικανότητα να αποδίδουν με το χρώμα όλα αυτά που θέλουν να εκφράσουν. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για τη διερεύνηση της προσωπικότητας του παιδιού, όπως και η χρήση ολόκληρου ή όχι του χώρου της σελίδας, καθώς αυτό που αισθάνεται τη στιγμή που ζωγραφίζει απεικονίζεται στο σχέδιο του. Αντανακλάται επομένως ο ψυχοπνευματικός τους κόσμος στα έργα τους, ο οποίος φυσικά δέχεται επιδράσεις από το φυσικό και κοινωνικό τους περιβάλλον. (Α. Μαγουλιώτης 1989 Α', 18)

Η εικαστική γλώσσα από την πιο απλή της μορφή (χρώμα, σχήμα, υφή) έως και την πιο σύνθετη μορφή της (ρυθμός, αντίθεση, αρμονία) διευκολύνει την προσωπική έκφραση κάθε ατόμου και είναι απαραίτητο στην ζωή. Επίσης μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη διανοητικών διεργασιών, να ενθαρρύνει την πνευματική δημιουργία και

να οδηγήσει σε εσωτερική αρμονία. Το κάθε παιδί ζωγραφίζοντας προσπαθεί να ελευθερώσει από μέσα του ιδέες και να εκφράσει αντικειμενικά όλα τα θετικά και αρνητικά συναισθήματά του. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι η έκφραση του παιδιού μέσω της αποτύπωσης εικόνων και σχεδίων στο χαρτί συμβάλλει στην ανάπτυξη της κρίσης του και της ικανότητας αξιολόγησης με αποτέλεσμα να αποκτά μεγαλύτερη επίγνωση της προσωπικής του ταυτότητας. Αυτό αναμφισβήτητα, είναι πολύ σημαντικό κυρίως για τα αλλοδαπά παιδιά και τα μεταναστούποια. Εξίσου, σημαντικό βέβαια για τα παιδιά αυτά είναι η λειτουργία της ζωγραφικής ως θεραπευτικό μέσο, αφού κλείνουν στις ζωγραφιές τους φόβους που τους γεννιούνται όταν βρίσκονται μακριά από το σπίτι τους και διοχετεύουν στα έργα τους, τις εσωτερικές συγκρούσεις, την επιθετικότητα τους και την μοναξιά στον κόσμο της χώρας στην οποία φιλοξενούνται.

Βρισκόμενοι σε αυτό το συγκεκριμένο επίπεδο δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε την άποψη ενός πολύ σημαντικού ερευνητή, του R. Gloton, που υποστηρίζει ότι τα έργα τέχνης ενός πολιτισμού δείχνουν τις αντιλήψεις μιας δεδομένης εποχής για τον άνθρωπο και τον κόσμο με τρόπο πολύ πιο κατατοπιστικό από τις αφηρημένες ιδέες και τις εικονογραφήσεις των συνηθισμένων εγχειριδίων της ιστορίας. Η εικαστική έκφραση είναι μια διεθνής γλώσσα ου μπορεί να αποδειχθεί χρησιμότερη από την λογοτεχνία γιατί αποκαλύπτει με περισσότερη σαφήνεια την ενότητα της πνευματικής ζωής μέσω των εικαστικών έργων (Γ. Δάλκος, 1998,94). Είναι σημαντική λοιπόν η αλήθεια που μας αποκαλύπτουν τα έργα τέχνης μικρών και μεγάλων.

Εξάλλου το παιδί εκφράζεται περισσότερο με το σχέδιο, το παιχνίδι και το όνειρο, παρά με την ομιλία. Αυτοί οι τρεις τρόποι διαμορφώνουν την σκέψη τους και την διαφοροποιούν από τον τρόπο σκέψης του ενήλικα, σημειώνει η Λ Κακίση – Παναγοπούλου (1994, 57)

Στο συγκεκριμένο σημείο επιβάλλεται να επισημανθεί ότι η εικαστική αγωγή δεν επιδιώκει να διδάξει, ούτε σχεδιάζει, ούτε ζωγραφίζει, ούτε έχει άλλη καλλιτεχνική απόκτηση ορισμένων δεξιοτήτων. Το μόνο που επιδιώκει όπως καταγράφει ο Η. Βιγγόπουλος (1982, 48) είναι τα ακόλουθα:

- 1) την αφύπνιση των επινοητικών και δημιουργικών δυνάμεων των παιδιών με τόνωση της αυτοπεποίθησης στις δικές του προσωπικές ικανότητες και δεξιότητες.
- 2) Την ευαισθητοποίηση τους στα αληθινά έργα τέχνης.

- 3) Την συνειδητοποίηση της αιτίας που έχουν τα έργα του χεριού όταν είναι προσωπικά και πρωτότυπα.
- 4) Την μεγάλη σημασία που έχει η συνεργασία με τους άλλους μαθητές για την επίτευξη του μεγάλου και συλλογικού έργου.
- 5) Και τέλος την αυτογνωσία των έμφυτων ικανοτήτων τους και των δυνατοτήτων που έχουν να αυτοεξελισσονται μόνα τους, τελείως αυτόνομα, και ανεξάρτητα.

Συνοψίζοντας λοιπόν θα λέγαμε ότι η ζωγραφική εκτός από τρόπο, έκφρασης του παιδιού αποτελεί και διαγνωστική θεραπευτική μέθοδο, γι' αυτό και συντελεί στην διανοητική συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξης του παιδιού. Απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια είναι να την χρησιμοποιήσει σωστά ο ευαισθητοποιημένος δάσκαλος ως εργαλείο βοηθητικό στην καθημερινή διδακτική πρακτική. Θα είναι πολύ βοηθητικό βέβαια, για τα παιδιά όσο και για τον δάσκαλο μιας πολυπολιτισμικής τάξης. η περιγραφή των ιδεών και των απόψεων των παιδιών, όχι μέσω της ομιλίας αλλά μέσω των χρωμάτων και γενικότερα μέσω της εικαστικής τους έκφρασης. Στο βιβλίο του «Ζωγραφική-Γλυπτική-Χαρακτική»(1989 Γ',35-36)ο Α.Μαγουλιώτης προτείνει μια λύση προς αποφυγήν της μηχανικής αντιγραφής που παρατηρείται δυστυχώς συχνά στο χώρο του νηπιαγωγείου, όσον αφορά τη ζωγραφική .Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει την υιοθέτηση του μηχανισμού του γνωστού σε όλους μας «Σκέφτομαι και γράφω» και στο χώρο της εικαστικής αγωγής, αλλάζοντας ονομασία σε «Σκέφτομαι και ζωγραφίζω».Βοηθάμε έτσι την καλλιέργεια της φαντασίας των παιδιών και την απόδοση πρωτότυπων έργων από την πλευρά τους , καθώς κάθε παιδί θα έχει απεικονίσει με το δικό του τρόπο την πρόταση που θα έχει δοθεί σαν ερέθισμα από τον δάσκαλο.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο νέο ΦΕΚ, αρ. φύλλου 1376 τ.β'18-10- 2001) αναφέρονται οι άξονες της εικαστικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και αυτοί είναι οι εξής: α) υλικά – μέσα – τεχνικές, β) μορφικά στοιχεία, γ) θέμα – περιεχόμενο νόημα, δ) μορφές εικαστικών τεχνών, ε) ιστορία τέχνης – καλλιτέχνες, στ) αισθητική – κριτική.

Γύρω από αυτούς τους άξονες θα πρέπει να κινηθεί η διαδικασία της εικαστικής αγωγής στο χώρο του νηπιαγωγείου μέσα στα πλαίσια του διαθεματικού ενιαίου πλαισίου προγραμμάτων σπουδών για το νηπιαγωγείο που υποστηρίζεται με το νέο αναλυτικό πρόγραμμα.

Μουσική αγωγή

Διανύοντας την έντονη τεχνοκρατούμενη εποχή μας οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι η μουσική αγωγή είναι ιδιαίτερα σημαντική στις μέρες μας , όπου συνήθως φροντίζουμε για την καλλιέργειά της λογικής και του γνωστικού τομέα , παραμελώντας την αισθητική και ψυχική καλλιέργειά μας . Η μουσική είναι η τέχνη των ήχων . Ο ήχος είναι ένα μέσο με το οποίο ο άνθρωπος εκφράζει τον εσωτερικό του κόσμο . Σε βιβλίο της η Λ. Σέργη ορίζει τη μουσική «ως την επιστήμη ή την τέχνη που ενσωματώνει ευχάριστους εκφραστικούς ή έξυπνους συνδυασμούς τόνων από τη φωνή ή τα μουσικά όργανα σε μια σύνθεση που έχει καθορισμένη τομή και συνέχεια» (1994, 13) . Η μουσική ως δυναμική μορφή τέχνης μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο στη διάπλαση του ολοκληρωμένου ανθρώπου . Από αρχαιοτάτων χρόνων άλλωστε αναγνωρίστηκε η μεγάλη παιδαγωγική της αξία και αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι εντάχθηκε στην συστηματική αγωγή σαν ξεχωριστό μάθημα να και στη χώρα μας για διάφορους λόγους συχνά δεν εκπληρώνει την βαρυσήμαντη αποστολή της (Ξ' Ξανθόπουλος , 1987-1988, 115) . Στην προσπάθεια του να σώσει τα ακριβή στοιχεία της μουσικής ο Μ. Γρηγορίου υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος δημιουργεί μουσική, επειδή θέλει να εκφραστεί και να επικοινωνήσει . Μέσω της μουσικής μπορεί να κάνει τους συνανθρώπους του να χαρούν ή να λυπούνται , να θυμούνται πράγματα και καταστάσεις που δεν μπορούν να περιγραφούν με λόγια . Καταλήγει λοιπόν ότι η μουσική είναι ένας τρόπος έκφρασης όπως και ένας τρόπος επικοινωνίας με σκοπό να εκφραστεί το παιδί και ο ενήλικας για να επικοινωνήσει καλλιτεχνικά , να κάνει τέχνη .

Συνεχίζοντας τη διερεύνηση της συγκεκριμένης έννοιας αξίζει να σημειωθεί ότι ανυπολόγιστη αξία της είχε αναγνωριστεί από τα χρόνια των αρχαίων Ελλήνων αλλά και των μεταγενέστερων φιλοσόφων και καλλιτεχνών. Ο Γ. Παπαδημητρακόπουλος ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την ιστορική πορεία της μουσικής αλλά και με τις απόψεις που διατυπώθηκαν ανά τους αιώνες για τη συγκεκριμένη μορφή τέχνης. Υποστηρίζει λοιπόν ο ίδιος (1987,10) ότι η μουσική έχει τη δική της ευγενική γλώσσα που μιλάει βαθύτερα στην ψυχή του ανθρώπου . Προσφέρει μια μοναδική απόλαυση που δεν εκφράζεται με λέξεις . Οι αρχαίοι θεωρούσαν ότι δημιουργήθηκε από τις Μούσες και από τις Θεότητες της μουσικής και των άλλων συναφών τεχνών. Την συμπεριελάμβαναν στην κύρια αγωγή των νέων τους, σαν βασικό μάθημα μαζί με την

γυμναστική . Πιστεύουν ότι η μουσική είναι θείο δώρο και ότι είναι η «γλώσσα της ψυχής» που εκφράζει χιλιάδες συναισθήματα .

Προκύπτει επομένως ως φυσική απόρροια των προαναφερθέντων το συμπέρασμα ότι είναι ανυπολόγιστη η αξία και η συμβολή της μουσικής στην διαμόρφωση και εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού . Η Λ. Σέργη η οποία εξέτασε διεξοδικά τη σχέση της μουσικής με το παιδί , πιστεύει (1989,4) ότι πολύ μεγάλη η σημασία της μουσικής στην εκπαίδευση του παιδιού και συνεχίζει λέγοντας ότι επενεργεί άμεσα στον συναισθηματικό κόσμο του ανθρώπου και ιδιαίτερα στον ευαίσθητο και εύπλαστο κόσμο των παιδιών. Με τις απόψεις της συμφωνεί και ο Ζεάκης – Γλυνός, που γράφει σε άρθρο του ότι η μουσική δεν είναι μια προετοιμασία για τη ζωή αλλά μια ουσιαστική εμπειρία της ίδιας της ζωής (1995,28).

Και οι δύο βέβαια , θέτουν πολύ συγκεκριμένους στόχους που πρέπει να υιοθετεί η εκπαίδευση σχετικά με την ενσωμάτωση της μουσικής όχι σαν μάθημα αλλά ως βιωματική κατάσταση στον χώρο του σχολείου .

Σ' ένα πιο συγκεκριμένο επίπεδο , η Λ. Σέργη (1994,34) αναφέρει ότι στόχος της μουσικής αγωγή θα πρέπει να είναι η ευχαρίστηση που παίρνουν από αυτή τα παιδιά, η ευαισθησία που αναπτύσσεται μέσα τους καθώς και η πειθαρχία που αποκτούν από τη συμμετοχή τους σε μουσικές δραστηριότητες. Επίσης η ίδια εντοπίζει τη θετική συμβολή της μουσικής και για τα παιδιά που έχουν κάποιες ιδιαιτερότητες. Ειδικότερα στο βιβλίο της «Δημιουργική μουσική αγωγή για τα παιδιά μας (1989) υποστηρίζει ότι σ' ένα παιδί ιδιαίτερα προβληματικό με συναισθηματικά συμπλέγματα η επιτυχία μέσω μιας μουσικής δραστηριότητας μπορεί να του δώσει την απαιτούμενη αυτοπεποίθηση για να απελευθερωθεί να δείξει τις πραγματικές του ικανότητες . Δέχεται την μουσική σαν άτομο αλλά και σαν μέλος της ομάδας και είναι ποιο βασικό για τη διαμόρφωση του χαρακτήρα του να εθιστεί στην ομαδική εργασία και στην ομαδική απόκτηση εμπειριών. Η διδασκαλία όλων των μαθημάτων όπως υποστηρίζει ο Ζεάκης - Γλυνός (1995, 27) θα γινόταν πιο ευχάριστη αν συνοδευόταν με μουσικά ερεθίσματα προερχόμενα από διάφορες περιοχές με στόχο να κεντρίζουν τη φαντασία του παιδιού αλλά και να συμβάλλουν στην εδραίωση των γνώσεων του και γύρω από άλλες γνωστικές περιοχές.

Μέσα στην ανομοιογενή ομάδα της τάξης επιτρέπει και στα παιδιά που προερχόταν από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον ν' αναγνωρίσουν δικά τους ακούσματα, να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία και να συνειδητοποιήσουν την παγκοσμιότητα της τέχνης της μουσικής .

Για την επίτευξη των στόχων που θέτει η μουσική αγωγή στο γνωσιολογικό ψυχοκινητικό και συναισθηματικό τομέα είναι απαραίτητος ο προγραμματισμός με αποτέλεσμα οι μουσικές γνώσεις να μην προκύπτουν από μια τυχαία διδασκαλία αλλά από ένα μελετημένο ολόπλευρο προγραμματισμό.

Σ' αυτόν τον προγραμματισμό βέβαια, εκτός από την τεχνική υποδομή είναι εξίσου απαραίτητη η παρουσία ενός δασκάλου που θα κατευθύνει τους μαθητές στην βιωματική προσέγγιση τους με την τέχνη της μουσικής έτσι ώστε να προκύψει η συναισθηματική απελευθέρωση. Πρέπει επομένως ο δάσκαλος να έχει τη δυνατότητα να οδηγήσει τα παιδιά στην εξωτερίκευση των συναισθημάτων τους ομαλά με τρόπο αβίαστο και φυσιολογικό.

Περικτικά ακολουθούν οι στόχοι της μουσικής αγωγής οι οποίοι σύμφωνα με τον Αντ. Τσουμάνη (1995,30) πρέπει να αποβλέπουν στην έκφραση των συναισθηματικών αναγκών του παιδιού και της δημιουργικής διάθεσης του αλλά και στην κοινωνική, σωματική και ατομική του ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, οι σκοποί της μουσικής αγωγής θα πρέπει να απολήγουν στην ανάγκη της αισθητικής μόρφωσης και στην επιβεβαίωση των κλίσεων του παιδιού και τέλος να ευνοούν την συνεργασία με την ομάδα. Η Λ. Σέργη (1994, 20-21) επικεντρώνει τους στόχους σε άμεσο συσχετισμό με τους τρεις τομείς μάθησης τον γνωσιολογικό, τον ψυχοκινητικό και τον συναισθητικό. Οι γνωσιολογικοί στόχοι αφορούν την αντίληψη και την κατανόηση των εννοιών που πηγάζουν από τη μουσική. Οι ψυχοκινητικοί στόχοι αφορούν τις διάφορες δεξιότητες που αποκτούν μέσα από τις μουσικές δραστηριότητες όπως ρυθμός και κίνηση, εκτέλεση μουσικών οργάνων, τραγούδι, δημιουργείται εργασίες ακρόαση μουσική, ανάγνωση και γραφή. Τέλος, οι συναισθηματικοί στόχοι αφορούν την τοποθέτηση του παιδιού έναντι της μουσικής και έχουν σχέση με τις στάσεις, τις αιτίες και τους τρόπους συμπεριφοράς του.

Επανεξετάζοντας σ' αυτό το σημείο, τη θέση και το ρόλο του δασκάλου στην μουσική διαπαιδαγώγηση του παιδιού οφείλουμε ν' αναφέρουμε τα ακόλουθα. Πιο συγκεκριμένα αξίζει να σημειωθεί ότι η δημιουργικότητα είναι μέρος της ανθρώπινης φύσης και αυτό που χρειάζεται για να βγει στην επιφάνεια είναι το κατάλληλο περιβάλλον και η σωστή καθοδήγηση. Για να αποτελέσει λοιπόν η δημιουργικότητα ένα σημαντικό στοιχείο στη μουσική αγωγή των παιδιών είναι απαραίτητη η παρουσία ενός δασκάλου που θα λάβει υπόψη του αυτή την έμφυτη δύναμη των παιδιών και θα δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ενθάρρυνση και την ενδυνάμωση της. Ο ίδιος ο δάσκαλος θα πρέπει να είναι μη δημιουργική προσωπικότητα να

συνεργαστεί με τους μαθητές του , χωρίς να τους επικρίνει , αλλά αντίθετα να τους εμπνέει σε δημιουργικές δραστηριότητες .

Ολοκληρώνοντας την έρευνα σχετικά με τη σπουδαιότητα που έχει η τέχνη της μουσικής στη διαμόρφωση υγιών προσωπικοτήτων είναι αναγκαίο να παραθέσουμε τους στόχους που θα πρέπει να πραγματοποιούνται μέσω της μουσικής αγωγής στο σχολείο όπως καθορίζονται από το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας . Καθορίζει λοιπόν ότι οι μαθητές θα πρέπει να κάνουν τα ακόλουθα :

- Να δημιουργούν δικά τους ρυθμικά σχήματα
- Να αντιληφθούν τη σχέση ρυθμού και έκφρασης
- Να γνωρίσουν και να διακρίνουν το ιδιαίτερο χρώμα ήχου παραδοσιακών οργάνων διαφόρων χωρών .
- Να δημιουργήσουν μικρές συνθέσεις χρησιμοποιώντας απλές και οικείες προς αυτούς μορφές .
- Να ενισχύουν τη γλωσσική ανάπτυξη
- Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον , τις ανθρώπινες σχέσεις κτλ .
- Να αναπτύξουν αυτοσυγκέντρωση , ικανότητες ακρόασης , μνήμης συγχρονισμού και ετοιμότητας .
- Να γνωρίσουν τον εκφραστικό πλούτο της μελοποιημένης νεοελληνικής ποίησης αλλά και του δημοτικού τραγουδιού .
- Να μάθουν να ακούν με μεγάλη προσοχή και πειθαρχία .
- Να αναπτύξουν την προσωπικότητα τους αναλαμβάνοντας πρωτοβουλία μέσα σε κλίμα εμπιστοσύνης συνεργασίας.
- Να κατασκευάζουν αυτοσχέδια μουσικό όργανο .
- Να συνδυάσουν τη μουσική με το λόγο την κίνηση την εικόνα και το θεατρικό δρώμενο και να συλλάβουν τις ομοιότητες , τις αντιστοιχίες και την πολυμορφία της ανθρώπινης έκφρασης και φαντασίας έτσι όπως εκδηλώνεται μέσα από τις τέχνες .
- Να προσεγγίσουν το λόγο στο μάθημα της γλώσσας μέσα από τη μουσική .
- Να συνειδητοποιήσει ότι εμπλέκεται με όλα τα μαθήματα .

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη μας τα προαναφερόμενα είναι εύλογο να διαπιστώσουμε ότι η μουσική δίνει πολλές ευκαιρίες για συλλογιστικές δράσεις και έτσι καλλιεργούνται στο παιδί κοινωνικές συμπεριφορές για στάσεις όπως η

αυτοπειθαρχία , η συνεργασία η αλληλοβοήθεια και η συλλογική ευθύνη . Μέσω λοιπόν των μουσικών τους εκφράσεων τα παιδιά έρχονται πιο κοντά , δημιουργούν και εκφράζονται συλλογικά και γίνεται η μουσική μια «Παγκόσμια γλώσσα» για όλους ανεξαιρέτως . Είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο ότι εδραιώνει τις γενικές ρίζες για δόμηση ενός χαρακτήρα κοινωνικού έτοιμα για να πετάξει στο μέλλον σε ανώτερες πνευματικές σφαίρες .

Σύμφωνα με το νέο ΦΕΚ (αρ. φύλλου 1376 τβ'18-10-2001 άρθρο 6) η μουσική στο νηπιαγωγείο δεν κινείται τόσο στο πλαίσιο της διδασκαλίας ενός μαθήματος ορισμένης ύλης ή ενός γνωστικού αντικειμένου , όσο στη μια σειρά δραστηριοτήτων που έχουν ως στόχο μια γενικότερη αφύπνιση σχετικά με τη μουσική

Το πρόγραμμα σπουδών της μουσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο αναπτύσσεται σπειροειδούς ακολουθώντας με εξέλιξη από το απλό στο σύνθετο από το γνωστό και άγνωστο . Τέλος, οργανώνεται με άξονες την εκτέλεση , τη σύνθεση , δημιουργία καθώς και την αιτιολόγηση . Η προσέγγιση των παραπάνω γίνεται βιωματικά .

Θεατρική αγωγή (θεατρικό παιχνίδι)

Η σύγχρονη παιδαγωγική υποστηρίζει ότι το παιδί μαθαίνει παίζοντας» φέρνει τον κόσμο στα δικά του μέτρα και με τον τρόπο αυτό τον ανασκευάζει για να τον καταλαβαίνει καλύτερα. Είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της ανθρώπινης φύσης η ταυτόχρονη και παράλληλη έκφραση του σώματος μέσω του παιχνιδιού. Τα χαρακτηριστικά του παιχνιδιού τοποθετούν το παιδί σε άλλον κόσμο σχεδόν στον αντίποδα του καθημερινού ενήλικου κόσμου. Είναι για το παιδί «τρόπος ζωής» γιατί εκτός από τη διασκέδαση και την ψυχαγωγία που προσφέρει είναι βασικότερος τρόπος γνωριμίας εξέτασης τόσο του εαυτού του όσο και της περιρρέουσας ατμόσφαιρας το νήπιο εκφράζεται ουσιαστικά τόσο από το ατομικό όσο και από το ομαδικό παιχνίδι αλλά ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι ωφέλειες που αποκομίζει το παιδί μέσα από το ατομικό παιχνίδι.

Μέσα στο προαναφερόμενο συγκεκριμένο πλαίσιο, το παιδί εκφράζει τους φόβους και τις ανασφάλειες και ελευθερώνεται αφού εκφράζεται αυθόρμητα και αβίαστα. Ταυτόχρονα, καταστέλλονται και οι φραγμοί και οι αναστολές του, που στέκονται εμπόδια στην ανάπτυξη των προσωπικών σχέσεων, του ο ψυχικός κόσμος του παιδιού μέσα από το παιχνίδι, εμπλουτίζεται και τελικά καταφέρνει να εκτονώσει μέσα σ' αυτό όλη την ενέργεια του με τρόπο δημιουργικό γιατί γνωρίζει και συνειδητοποιεί το σώμα του, τα μέλη του και πως αυτά λειτουργούν. Επιπρόσθετα στα πλαίσια του παιχνιδιού του αντιλαμβάνεται το χώρο και το χρόνο σε όλες τους τις διαστάσεις, μέσα από το θέμα του παιχνιδιού που επιλέγει κάθε φορά. Ο Γ.Γιάνναρης γράφει σχετικά (1995,159) ότι «Στο παιχνίδι, το παιδί βάζει όλο τον εαυτό του. Η ενεργητικότητα του είναι δημιουργική και φανταστική γιατί είναι αυθόρμητη αφού το παιχνίδι απορροφά το παιδί, το οποίο μπορεί να ξεχαστεί, γιατί είναι το ίδιο αναγκαίο στο πνεύμα του, όσο και η τροφή στο σώμα του. Αποτελεί συστατικό μέσο στην ανάπτυξη της νοημοσύνης του παιδιού. Με το παιχνίδι, το παιδί «σκηνοθετεί» και υποτάσσει κάθε τι στην ζωή που του εντυπωσίασε ή το φόβισε».

Εκτός βέβαια από το ατομικό παιχνίδι σημαντικό είναι και το ομαδικό στα πλαίσια του οποίου η συντροφικότητα και ο αλληλοσεβασμός ενισχύουν τις προσωπικές σχέσεις μεταξύ των παιδιών αλλά και μεταξύ των παιδιών και του

δάσκαλου εμπυχωτή . Αποβλέπει κυρίως σε δύο στόχους : στην εξατομίκευση και στην ενσωμάτωση πρώτα όμως με ίσους όρους μεταξύ των μελών και με αμοιβαία συνομιλία . Με το ομαδικό παιχνίδι υποστηρίζει ο Γ. Κυριαζόπουλος (1991, 42-43) το παιδί αντιλαμβάνεται ότι ανήκει εκτός από την οικογένεια του και σε παιδικά ομάδα . Και αφού η ομάδα αυτή είναι εκτός της οικογένειας του, νιώθει ανεξαρτησία . Ισχυροποιείται η βούληση του και ασκείται η αυτενέργεια του διότι στο παιχνίδι δε χωράει αδράνεια .

Το παιδί παίρνει μέσω αυτού την καλύτερη κοινωνική μόρφωση και σφυρηλατείται ο χαρακτήρας του. Πολλοί ψυχολόγοι το παιχνίδι σαν θεραπευτικό μέσο και συγκεκριμένα η Jusan Isaacs αναφέρει ότι : « Ότι το παιδί παίζει παίρνοντας τον ρόλο τα πατέρα και της μητέρας , των παιδιών, του γίγαντα και του κυνηγού, του δασκάλου και των μαθητών, του αστυνόμου και του οδηγού, εξωτερικεύει το εσωτερικό του δράμα, τις ποικίλες όψεις της προσωπικότητας του με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που θα ενεργούσε ο συγγραφέας και ο καλλιτέχνης στην λογοτεχνία ή στην ζωγραφική » .

Επιπλέον, μέσω αυτού, αποκτά την αίσθηση της άμιλλας και της υπευθυνότητας σύμφωνα με το ρόλο που αναλαμβάνει, τον σεβασμό και των κανόνων ενώ το ίδιο το παιδί αναγνωρίζει τα δικαιώματα για τις ευθύνες του. Η προσαρμογή του στα προαναφερόμενα το κάνουν να συνειδητοποιεί το δικαίωμα των συμπαικτών του να χαίρονται και αυτοί το παιχνίδι μέσα σ' ένα κλίμα ελευθερίας και αναγκαίας κατανόησης (Γ.Γιάνναρης 1995,160). Αποτελεί επομένως το παιχνίδι αναγκαιότητα στην ανάπτυξη του παιδιού σε επίπεδο ψυχοκινητικό συναισθηματικό, κοινωνικό, γλωσσικό και γνωστικό. Σ' αυτό το σημείο συμφωνούμε με τις θέσεις της Μ. Κανίστρα που θεωρεί ότι η σημασία των παιχνιδιών για την ψυχοσωματική εξέλιξη του παιδιού, είναι ανυπολόγιστα μεγαλύτερο συγκεκριμένα στο βιβλίο της « Η σύγχρονη εικαστική αγωγή στο σχολείο » (1991,28) υποστηρίζει ότι τα παιχνίδια συμβάλλουν αποφασιστικά στη νοητική συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού . Η ανάγκη του παιδιού να εκφραστεί και να επικοινωνήσει με το περιβάλλον αλλά και να δράσει και να κινηθεί επιστρατεύει όλους τους μηχανισμούς του παιχνιδιού, του ονείρου και της φαντασίας σε κάθε μορφή καλλιτεχνικής δραστηριότητας. Ταυτόχρονα το παιχνίδι αποτελεί όχι μόνο μια μορφή έκφρασης, αλλά και μια μορφή εμπειρίας και μια πορεία προς την μάθηση και την κοινωνικοποίηση.

Το θεατρικό παιχνίδι συνδυάζει το ατομικό και το ομαδικό παιχνίδι εφόσον πρόκειται για ένα μείγμα της κίνησης για τους λόγους, της γλωσσικής και σωματικής έκφρασης. Ενσωματώνεται σαφώς στη γενικότερη έννοια της θεατρικής αγωγής που είναι ωφέλιμη για την εκπαίδευση του παιδιού. Σύμφωνα με το Λάκη Κουρετζή, πρόκειται για μια δημιουργική περίοδο, ένα μέσο απελευθέρωσης της φαντασίας του, αλλά και ένα μέσο επικοινωνίας και καλλιέργειας των ανθρώπινων σχέσεων (1991, 29). Το θεατρικό παιχνίδι που αποτελεί συμπληρωματικό κομμάτι της γενικότερης θεατρικής παιδείας έχει συγκεκριμένους στόχους για σκοπούς , οι οποίοι σύμφωνα με τον Γ, Γιάνναρη είναι οι ακόλουθοι . Αρχικά επιτυγχάνεται μέσω αυτού , η γνωριμία του παιδιού με τον εαυτό του, με το περιβάλλον του , έπειτα με τις επιστήμες τα επαγγέλματα και τις τέχνες. Επιπρόσθετα, αναπτύσσει την αισθητηριακή νόηση, την παρατηρητικότητα, την ακουστική και την οπτική και γενικότερα την όξυνση της προσοχής και τη συγκριτική ικανότητα. Επίσης, όπως συνεχίζει ο ίδιος η θεατρική αγωγή συμβάλλει πρώτον στην ανάπτυξη των δημιουργικών δυνάμεων των παιδιών μέσω της αυτοέκφρασης με κίνηση και με λόγο και δεύτερον στην κατάκτηση της συναισθηματικής ισορροπίας, αφού παύουν να συνυπάρχουν οι όποιες ανασφάλειες που προέρχονται από το περιβάλλον τους. Σ' αυτό το σημείο αξίζει να επισημανθεί ότι στόχος δε θα πρέπει να είναι η δημιουργία ηθοποιών ή ολοκληρωμένων καλλιτεχνικών φυσιογνωμιών αλλά η ομαλή εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού μέσω της τέχνης του θεάτρου. Πολύ εύστοχα η κ. Βουτσινά (1991) θέτει τους στόχους του Θεατρικού Παιχνιδιού που βοηθούν το παιδί:

- ◆ Να συνειδητοποιήσει τη σύνδεση όλων των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων του σχολείου καθώς και τη σύνδεση του σχολείου με το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον.
- ◆ Να βελτιώσει τη ψυχοκινητική του έκφραση και να δραστηριοποιηθεί στο μέγιστο βαθμό.
- ◆ Ν' ανακαλύψει νέες δημιουργικές δυνατότητες για τρόπους επικοινωνίας.
- ◆ Να εξοικειωθεί με την τέχνη του Θεάτρου.
- ◆ Να απαιτήσει θεατρική παιδεία.
- ◆ Να καταλήξει σε κάποιο «δρώμενο» με βάση το παιχνίδι, την αυτοέκφραση, την αισθησιοκινητική δράση .

- ◆ Να εκφράσει καταστάσεις και προβλήματα που το απασχολούν ώστε να αποθέσει ένα μέρος του συναισθηματικού του φορτίου.
- ◆ Να βελτιώσει το γλωσσικό του κώδικα και να ξεπεράσει προβλήματα προσαρμογής και επικοινωνίας . Πράγματι το θεατρικό παιχνίδι βοηθά στην γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών στην άρθρωση αλλά και στη σωστή ανάγνωση.

Οι αισθήσεις και τα σωματικά σχήματα εκφράζονται με λέξεις στα πλαίσια του θεατρικού παιχνιδιού. Το παιδί συγκρατεί και προσέχει τι θα πει και τότε θα το πει σεβόμενο και τις επιθυμίες και τις σκέψεις των άλλων παιδιών . Έτσι συμμετέχουν όλοι στη μάθηση τους με ενδιαφέρον και ενέργεια αφού νιώθουν ότι όλοι συνεφέρουν στην παιδευτική διαδικασία . Το εκπαιδευτικό αυτό πλαίσιο το υποστήριζε άλλωστε και ο Dewey λέγοντας ότι πρέπει να υπάρχει «Μάθηση μέσω πράξης» . Φυσική απόρροια των προαναφερθέντων λοιπόν είναι πως το θεατρικό παιχνίδι για τα παιδιά είναι μια διαδικασία κοινωνική πολύπλοκη και με βαθιά παιδευτική δύναμη που αγγίζει τις ανάγκες του ανθρώπου για δράση και διαφορετική αντίληψη της περιρρέουσας ατμόσφαιρας όπως τονίζει ο Λ. Κουρετζής. Η θεατρική παιδεία πρέπει να φτάνει μέχρι του σημείου να διαμορφώνει και τον αυριανό ευαισθητοποιημένο θεατή (1991, 29).

Σ' αυτό το επίπεδο είναι δέον να αναφέρουμε ορισμένα χαρακτηριστικά του θεατρικού παιχνιδιού όπως το εντοπίζει πολύ εύστοχα η Φλωρίτα Κακλαμάνη. Μέσα στα πλαίσια του θεατρικού παιχνιδιού λοιπόν όλοι οι ρόλοι είναι ρευστοί ενώ το σενάριο αλλάζει συχνά σύμφωνα πάντα με τις διαθέσεις των μαθητών. Όλοι μετέχουν ισότιμα τόσο στην οργάνωση του παιχνιδιού όσο και στα δρώμενα. Το θεατρικό παιχνίδι όπως συνεχίζει η ίδια χαρακτηρίζεται από ζωντάνια, ομόνοια, έλλειψη ανταγωνισμού και διάθεση για συνεργασία όλων των μελών. Φυσικό επακόλουθο επομένως, είναι να μην υπάρχει διαχωρισμός καλών και κακών μαθητών και να εκλείψουν κοινωνικές και άλλου είδους διαφορές (1991, 95).

Όσον αφορά τη θεματική μας, η θέση της Κανακίδου – Β. Παπαγιάννη (1997, 70-71) είναι πως μέσα από την δράση των θεατρικών χαρακτήρων μπορεί να γίνει περισσότερο κατανοητός ο τρόπος ζωής των ανθρώπων και να γίνουν άμεσα αντιληπτά τα μέσα και οι δυνατότητες που διαθέτει ο άνθρωπος για ν' αλλάξει το πεπρωμένο του. Τα παιδιά γίνονται δημιουργικά εφόσον τους παραχωρείται ένας χώρος για ν' αναπτύξουν τη φαντασία τους και να συνειδητοποιήσουν τη θέση τους στην ομάδα και κατ' επέκταση στην κοινωνία. Ενισχύεται λοιπόν και το αίσθημα ευθύνης για κάθε παιδί ως μέλος μιας ομάδας ανεξάρτητα από την καταγωγή, τη γλώσσα και την

εθνικότητα. Οι ρόλοι που παίζει η ομάδα αντανακλά την προγνωστική ζωή και όλοι μαζί επεξεργάζεται προβλήματα και εμπειρίες και βρίσκει λύσεις για κάθε εμπόδιο που εμφανίζεται. Σφυρηλατούνται επομένως με τον τρόπο αυτό, οι σχέσεις των παιδιών της ομάδας και ενισχύεται το συλλογικό και συνεργατικό τους πνεύμα.

Σχετικά με την έκφραση και την ένταξη στην ομάδα των παιδιών που έρχονται στη χώρα μας από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, επικρατούν ενδιαφέρουσες θέσεις. Η ένταξη των συγκεκριμένων παιδιών στη σχολική τάξη μέσω του θεατρικού παιχνιδιού τους παρέχει αμέτρητες ευκαιρίες για κοινωνική ανάπτυξη. Τα παιδιά αυτά πρέπει να προσαρμοστούν σ' ένα νέο περιβάλλον που του προδιαθέτει να έχουν μειωμένη κοινωνικότητα, αφού υστερούν έναντι των άλλων παιδιών ως προς τον γλωσσικό επικοινωνιακό κώδικα και το θεατρικό παιχνίδι έρχεται να τα βγάλει από την μειονεκτική θέση στην οποία βρίσκονται, κάνοντας τα να νιώθουν ισότιμα μέλη της ομάδας. Άλλωστε το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση χρησιμοποιείται τελευταία για την διδασκαλία ξένων γλωσσών. Οι γλωσσικές ασκήσεις, τα λεκτικά παιχνίδια και τα διάφορα αυτοσχέδια δρώμενα είναι κατάλληλα για τη συγκεκριμένη κατηγορία παιδιών. Άλλωστε η κίνηση σε συνδυασμό με τη γλώσσα παρέχει μια ποικιλία ευκαιριών για μάθηση σε πολλά επίπεδα. Αρχικά για ν' αναπτυχθεί η αυτοπεποίθηση των παιδιών προηγείται η κίνηση, ο χορός και η μίμηση και έπειτα ακολουθούν γλωσσικά παιχνίδια και δραστηριότητες.

Σ' αυτό το συγκεκριμένο επίπεδο είναι απαραίτητο να θέσουμε τα χαρακτηριστικά του εμπνευστή εκπαιδευτικού ο οποίος θα καθοδηγεί και θα εμπνεύσει τη θεατρική ομάδα. Όσον αφορά τη στάση που θα πρέπει να ακολουθεί ο ίδιος στην θεατρική διαδικασία είχαν υποστηρικτές ορισμένες απόψεις από αρκετούς παιδαγωγούς μεταξύ των οποίων είναι και ο Α. Κουρετζής και ο Γ. Γιάνναρης. Πιο συγκεκριμένα και οι δύο υποστηρίζουν ότι ο ρόλος του θα πρέπει να είναι συμβουλευτικός, εμπνευστικός και όχι διδακτικός. Καλό θα ήταν να προτείνει ορισμένα πράγματα στα παιδιά, χωρίς όμως να επιβάλλει οτιδήποτε. Μέλημα του θα πρέπει να είναι η εξάλειψη του διαχωρισμού μεταξύ καλών και κακών μαθητών αλλά και των άλλων κοινωνικών διακρίσεων. Είναι δέον να υποβοηθά την ενοποίηση της ομάδας και να βοηθήσει τα παιδιά που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να ενταχθούν δημιουργικά σ' αυτή. Η διακριτικότητα, η υπομονή και η επιμονή θα πρέπει να τον χαρακτηρίζουν ώστε να βοηθά τα παιδιά να ψάξουν να βρουν όλοι μαζί λύσεις και όχι να τους τις παρέχει έτοιμες. Οι τυχόν ηγετικές του τάσεις θα πρέπει να αντικατασταθούν από αγάπη και φαντασία ώστε να βοηθήσει ουσιαστικά και

πραγματικά τα παιδιά των μειονοτήτων. Ο Γ. Γιάνναρης υποστηρίζει συγκεκριμένα (1998,35) ότι ο εκπαιδευτικός δε διδάσκει. Μιλάει, μετέχει με αγάπη και ειλικρίνεια, γνωρίζει καλά τους τρόπους και τις μεθόδους που εφάρμοζαν στη θεατρική τέχνη και συμπεριφέρεται αναλόγως.

Γενικότερα η αισθητική και θεατρική αγωγή παίζει καταλυτικό ρόλο στην «έξοδο» του σχολείου προς τον πολιτισμό και την τέχνη καθώς αποσκοπεί σε ορισμένες επιδιώξεις. Δίνει σημαντική βαρύτητα στην ανάπτυξη της προσωπικότητας της αισθητικής καλλιέργειας της ελευθερίας της έκφρασης και τον αλληλοσεβασμό των μαθητών στα πλαίσια της σχολικής ομάδας. Επιπρόσθετα αποσκοπεί στην απόκτηση από τη πλευρά των μαθητών, των γνώσεων εκείνων που θα τους βοηθήσουν να κατανοούν και ν' αξιολογούν το Θεατρικό γεγονός και να μετασχηματίζουν γόνιμα τη γνώση για την εμπειρία τους. Παράλληλα επιδιώκεται ο εμπλουτισμός των μεθόδων διδασκαλίας με τις αρχές και τις τεχνικές του θεάτρου και γενικότερα η βελτίωση του προγράμματος διδασκαλίας συνολικά. Το θέατρο περιλαμβάνει όλες τις τέχνες και χρησιμοποιείται στα πλαίσια του, οποιοδήποτε υλικό θα μας βοηθήσει να παραστήσουμε μια κατάσταση ή ένα αυτοσχέδιο περιεχόμενο. Αποτελεί αδιαμφισβήτητο λοιπόν το θεατρικό παιχνίδι άριστο «μέσο» για την ευαισθητοποίηση και την πολιτιστική καλλιέργεια του παιδιού αλλά και για την ουσιαστικότερη αφομοίωση των γνώσεων που παρέχονται στο σχολικό περιβάλλον.

Η μέθοδος Project αγωγός στην εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Μέσα στο πλαίσιο της διδακτικής προσέγγισης των μαθημάτων μέσα από την τέχνη είναι αναγκαίο να αναφερθούμε στη «μέθοδο Project» ως μια διδακτική πρόταση ανοιχτή για όλους του μαθητές, ντόπιους και αλλοδαπούς. Ειδικότερα η μέθοδος Project σύμφωνα με στοιχεία του βιβλίου της Karl Frey «Η μέθοδος Project» (1986) αναφέρεται σε μια εργασία που επιτελείται από τα μέλη μιας ομάδας όπως είναι η σχολική τάξη. Το κίνητρο για την διεξαγωγή της εργασίας μπορεί να είναι μια πρόταση του δασκάλου ή κάποιου καθηγητή. Πιο συγκεκριμένα, η μέθοδος Project χαρακτηρίζεται από την ελευθερία όλων των μελών να προτείνουν ένα θέμα καθώς και από την κοινού διαμόρφωση και διεξαγωγή του στη συνέχεια. Η μέθοδος αυτή είναι ένας τρόπος ομαδικής διδασκαλίας στην οποία συμμετέχουν αποφασιστικά όλοι και η ίδια διδασκαλία διαμορφώνεται απ' όλους όσους συμμετέχουν. Πρόκειται για μια ανοιχτή διδασκαλία μάθησης της οποίας τα όρια και οι διαδικασίες της δεν είναι αυστηρά καθορισμένα και εξελίσσεται ανάλογα με την εκάστοτε κατάσταση και τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων (Karl Frey, 1986,9-10).

Η αφορμή μπορεί να είναι ένα γεγονός, ένα βίωμα ή ένα πρόβλημα που παρουσιάστηκε, ή ακόμα μια απορία ή μια επίσκεψη. Όλοι οι μαθητές συζητούν και αποφασίζουν για τις σχέσεις που θα επικρατήσουν μεταξύ τους, αυτοοργανώνονται, κατανέμουν τον χρόνο τους για διαφορετικές ενέργειες και δουλεύουν πάνω σ' ένα ανοιχτό πεδίο δράσης. Συζητούν θέτοντας συγκεκριμένους στόχους εργασίας και επινοούν δικές τους μεθόδους καθώς προσπαθούν να κάνουν πράξη ότι έθεσαν αρχικά ως στόχους. Η ηγίαγωγός καταγράφει σε μορφή ιστογράμματος τις προτάσεις τους. Μεταξύ τους φρόντιζαν να διευθετούν τις όποιες εντάσεις και συγκρούσεις προκύψουν και συμπαραστέκονται στα μέλη της ομάδας που το έχουν ανάγκη. Τα προαναφερόμενα στο σύνολό τους μας δίνουν τα πλαίσια στα οποία κινείται η μέθοδος Project. (Κ.Μιχαλοπούλου, 2001,53-54)

Όσον αφορά την πορεία Project (Ε.Ντολιοπούλου, 1999,29-32) πρέπει να αναφέρουμε ότι η μάθηση πηγάζει από την εμπειρία που αποκτούν τα μέλη μέσα από την ενεργό συμμετοχή τους στις διαδικασίες. Αρχικά, εκφράζει ο καθένας τις πρωτοβουλίες και τις προτάσεις τους και στη συνέχεια ακολουθεί ομαδική συζήτηση, γίνεται ανταλλαγή ιδεών των μελών της ομάδας γι' αυτήν την πρόταση και συμφωνούν γι' αυτό που πρόκειται να πράξουν, αφού καταγραφούν όλα όσα ειπώθηκαν

ταξινομημένα σε μορφή ιστογράμματος. Έπειτα καθορίζονται οι τομείς δράσης και ο προγραμματισμός των δραστηριοτήτων και τα παιδιά απασχολούνται σε ποικίλες δραστηριότητες. Οι ομάδες των παιδιών προτείνεται να είναι ανομοιογενείς για να δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να μάθουν να σέβονται τη διαφορετικότητα των ικανοτήτων τους και να την αποδέχονται φυσιολογικά. Η όλη διαδικασία καταλήγει σ' ένα τέλος, στο οποίο τα παιδιά εκθέτουν τα έργα τους, δραματοποιούν, τραγουδούν, χορεύουν, παίζουν, ή μπορεί να αλλάξει μορφή ή να διακοπεί εντελώς μετά από ομόφωνη απόφαση των μελών της ομάδας. Αξίζει να σημειωθεί βέβαια, ότι η εξελικτική πορεία της διδακτικής αυτής παρέμβασης δεν είναι συγκεκριμένη, ούτε παίρνει την ίδια μορφή όταν πραγματοποιείται σε διαφορετικές ομάδες νηπίων.

Σ' αυτό το σημείο βέβαια, θα ήταν καλό ν' αναφερθούμε και στο ρόλο του δασκάλου που η μέθοδος Project τον θέλει «αφανή», αντίθετα δηλαδή με την παραδοσιακά οργανωμένη διδασκαλία. Ο δάσκαλος καθοδηγεί, κατευθύνει τον προγραμματισμό και επεμβαίνει όταν οι μαθητές χρειαστούν τη βοήθεια του. Έτσι είναι πάντα παρών και σπεύδει σε βοήθεια όταν αυτή είναι απαραίτητη. Μπορεί επίσης και ο δάσκαλος να ενσωματωθεί στην ομάδα και να λειτουργήσει όπως και τα άλλα μέλη της. Κύριος στόχος σύμφωνα με τη Κ.Μιχαλοπούλου(2001,51) «είναι η δημιουργία ενός φιλικού περιβάλλοντος, που ευνοεί την δραστηριοποίηση του παιδιού, την εφευρετικότητα, τη ζωντάνια και τη συμμετοχικότητά του, την επικοινωνιακή του ικανότητα, αλλά και τη γνωστική του ανάπτυξη». Τα μέλη προσπαθούν να λύσουν μόνοι τους τα προβλήματα τους και τα κίνητρα για μάθηση δεν είναι εξωτερικά αλλά προκύπτουν μέσα από τις ίδιες δραστηριότητες τους. Οι μαθητές μαθαίνουν να εργάζονται ομαδικά και τους προσφέρεται το κατάλληλο περιβάλλον που ευνοεί την δημιουργική έκφραση μέσα από τη συνεργασία. Το τέλος κάθε θέματος με το οποίο έχει ασχοληθεί μία ομάδα μαθητών συνοδεύεται από ένα προϊόν σχετικά με το θέμα Project που δούλευαν. Αυτό μπορεί να είναι είτε βιβλίο είτε μια εκδήλωση που διοργανώνεται από τα μέλη της ομάδας (Κ.Μιχαλοπούλου 2001,55)

Για τη διεξαγωγή της μεθόδου Project σημαντικό ρόλο παίζουν οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων. Θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια εναλλακτική διαπολιτισμική διδακτική πρόταση. Οι εμπειρίες που θα βιώσουν οι μαθητές θα είναι μοναδικές κατά τη διάρκεια των εργασιών τους με το θέμα ενός Project και έτσι θα μπορούσαν να κάνουν οι μαθητές ένα βήμα από την κλειστή σχολική κοινότητα προς τα έξω, στον πραγματικό κόσμο που μας περιβάλλει καθημερινά. (Karl Frey 1986,8).

THEMA PROJETE

«Οι φυλές της γης»

Εβδομαδιαίο πρόγραμμα διδακτικών δραστηριοτήτων.

Εισαγωγή

Για την πραγματοποίηση του πρακτικού μέρους της συγκεκριμένης εργασίας προηγήθηκε ένας προέλεγχος, ο οποίος περιλαμβάνει δέκα ερωτηματολόγια απομαγνητοφωνημένα, που αντιστοιχούν στα δέκα παιδιά του νηπιαγωγείου, καθώς και μια συζήτηση απομαγνητοφωνημένη, από την οποία προκύπτουν οι προτάσεις των παιδιών σχετικά με το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων της Γ' φάσης του συγκεκριμένου Project. Μετά τη λήξη των δραστηριοτήτων της Γ' φάσης, μερικές από τις οποίες με γνωστικό αντικείμενο τα εικαστικά υπάρχουν στα βιβλία της σειράς του Α. Μαγουλιώτη «Δημιουργική Αισθητική Αγωγή», ακολουθούν άλλα δέκα ερωτηματολόγια, τα οποία αποτελούν τον μετα-έλεγχο της ερευνητικής διαδικασίας. Τέλος, γίνεται μια αξιολόγηση του όλου διδακτικού προγράμματος και καταγράφονται τα συμπεράσματα που απορρέουν από τη σύγκριση του προελέγχου και του μετα-ελέγχου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

❖ Φάσεις εφαρμογής του Project με θέμα : ΟΙ ΦΥΛΕΣ ΤΗΣ ΓΗΣ .

❖ **Α΄ φάση:**

Αναζήτηση του θέματος και προβληματισμός γύρω από το θέμα
Ερωτηματολόγια για διερεύνηση των ιδεών των παιδιών πάνω στο θέμα .

❖ **Β΄ φάση :**

Προγραμματισμός των διδακτικών δραστηριοτήτων μετά από προτάσεις των παιδιών .

❖ **Γ΄ φάση :**

Διεξαγωγή των διδακτικών δραστηριοτήτων – φωτογραφίες κατά την εκτέλεση τους –ερωτηματολόγια για την διερεύνηση των αποτελεσμάτων της διδακτικής δραστηριότητας.

❖ **Δ΄ φάση :**

Αξιολόγηση-Συμπεράσματα

Αυτοαξιολόγηση του προγράμματος και συμπεράσματα με βάση τα ερωτηματολόγια που δόθηκαν ξανά, μετά το τέλος της Γ΄ φάσης στα παιδιά .

Α΄ ΦΑΣΗ:

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ (Προβληματισμός γύρω από το θέμα -
ερωτηματολόγιο με απαντήσεις των παιδιών).

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (ΔΕΙΓΜΑ)

Ημερομηνία:

Φύλο παιδιού:

Ηλικία:

- 1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;
Αν όχι σε τι διαφέρουμε;
- 2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;
- 3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;
- 4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;
- 5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;
- 6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 24.05.02

Φύλο παιδιού: αγόρι

Ηλικία: 5.4

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Στο χρώμα, στα ρούχα.....

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Στο σχολείο η δασκάλα μας έδειξε φωτογραφίες είδαμε Κινέζους, Ινδιάνους, Εσκιμώους.....

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ο Αλβανός είναι κακός. Και οι γύφτοι κακοί. Οι άλλοι όλοι είναι καλοί.

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Εσκιμώους που φοράνε κουκούλες και γούνες γιατί έχουν σπίτια σε πάγους, Κινέζους που φοράνε καπέλα, Ινδιάνους που τρώνε τα κρέατα στη φωτιά και έχουν φτερά στο κεφάλι.

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Οι Εσκιμώοι τρώνε παγωμένα. Οι Κινέζοι τρώνε ρύζι με ξυλάκια. Οι Ινδιάνοι που τρώνε κρέατα στη φωτιά

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα γυφτάκια δεν τ' αγαπώ. Τ' αλβανάκια τα μικρά είναι καλά αλλά όχι οι μεγάλοι οι μεγάλοι οι Αλβανοί. Θα θελα ένα φίλο Αφρικανάκι και ας είναι μαύρο. Είναι καλό.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 24 - 05 - 02

Φύλο παιδιού: αγόρι

Ηλικία: 5.2

- 1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;
 Αν όχι σε τι διαφέρουμε;
Εμείς είμαστε άσπροι. Μένουμε εδώ.

- 2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;
Έχω δει Ινδιάνους στη τηλεόραση. Αλβανάκια και γυφτάκια στο δρόμο.

- 3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;
Τους γύφτους που είναι κακοί. Θέλουν να μας πάρουν απ' τις μαμάδες μας.

- 4) Ποια παιδάκια από άλλες φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;
Είναι οι Αλβανοί που έχουν τρυπημένα ρούχα. Οι Ινδιάνοι που μένουν σε σκηνές.....

- 5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;
Τρώνε ρύζι με ξυλάκια οι κινέζοι. Οι Εσκιμώοι τρώγε παγότα.....

- 6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;
Τα αγαπάω όλα εκτός από τους γύφτους. Μ' αρέσουν οι Ινδιάνοι γιατί φοράνε φτερά.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 24.05.02

Φύλο παιδιού: αγόρι

Ηλικία: 5.6

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Στο χρώμα, στα ρούχα, στα σπίτια

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Έχω δει Αλβανάκι στο δρόμο, Ινδιανάκι στα κινούμενα σχέδια....

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ναι είναι καλά όλα και τα αγαπάω.

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται, που μένουν; γιατί;

Ξέρω τους Ινδιάνους που βάφονται με μπογιές και γραμμές και φοράνε φύλλα για ρούχα.

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Όχι τρώνε άλλα. Οι Κινέζοι τρώνε ρύζι με τα ξυλάκια, οι Εσκιμώοι τρώνε ψάρια άψητα.....

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο, Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω όλα. Θα θέλα να'χα ένα φίλο άγγλο αλλά και ένα αλβανάκι και ένα ινδιάνο και ένα αραπάκι.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 24.05.02

Φύλο παιδιού: κορίτσι

Ηλικία: 5.0

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Όχι, γιατί μερικά είναι μαύρα, κίτρινα.....

Μένουν αλλού.....

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Στη τηλεόραση, στο σχολείο έχω δει Κινεζάκι, Ινδιανάκι, αραπάκι σε βιβλία.

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Έχω ένα φίλο Αλβανάκι στο χωριό. Είναι καλό και η μαμά με αφήνει να παίζουμε.

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Ξέρω τα κινεζάκια που φοράνε κιμονό. Τα γερμανάκια, τα αραπάκια και τους Εσκιμώους που φοράνε γούνες γιατί μένουν στα ιγκλού στα χιόνια.

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Όχι τρώνε άλλα. Οι κινέζοι τρώνε ρύζι με κάτι οδοντογλυφίδες χοντρές. Οι Αλβανοί τρώνε μακαρόνια με πηρούνια.

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω όλα, αλλά θα ήθελα ένα φίλο Κινεζάκι γιατί μ' αρέσουν τα ρούχα του.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 24.05.02

Φύλο παιδιού: κορίτσι

Ηλικία: 4.10

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Όχι. Άλλα είναι κίτρινα, ροζ, μαύρα, καφέ.....

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Έχω δει σε φωτογραφίες στο σχολείο. Κινεζάκια, Ινδιάνους, Άραβες, Ιταλούς, Γερμανούς.

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ξέρω. Είναι όλα καλά. Κακά είναι τα γυφτάκια γιατί είναι ζητιάνοι και δεν πάνε σχολείο.....

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Οι Ινδιάνοι υπάρχουν που μένουν σε σκηνές.

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Οι Κινέζοι τρώνε ρύζι με ξυλάκια.

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο ^{π.χ.:} Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω όλα. Θα ήθελα να είχα φίλο ένα Αγγλάκι και ένα κινεζάκι γιατί είναι όμορφα και γλυκά.....

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 24.05.02

Φύλο παιδιού: κορίτσι

Ηλικία: 5.3

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Όχι, αλλά είναι άσπρα, μαύρα, κίτρινα.....

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Έχω δει στο δρόμο γυφτάκια, τσιγγάνους και Αλβανούς. Στη τηλεόραση έχω δει τη Ποκαχόντας, τη Μουλάν.....

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ξέρω τους Ινδιάνους και τους Κινέζους και είναι καλοί.

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται, που μένουν; γιατί;

Τους κινέζους που φοράνε καπέλα σαν παγωτό χωνάκι και μένουν σε σκηνές. Τα γυφτάκια που μένουν στο δρόμο.....

Είναι γυμνά.....

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Όχι δεν τρώνε τα ίδια με μας. Δεν ξέρω πως τα τρώνε.

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο

Αγγλο ή ένα φίλο Αλβανό;Γιατί;

Τα αγαπάω όλα. Όλους τους θέλω φίλους μου.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 24.05.02

Φύλο παιδιού: αγόρι

Ηλικία: 4.10

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Είμαστε άλλο χρώμα και μιλάμε αλλιώς.

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Έχω δει γυφτάκια στο δρόμο, ινδιάνους στην τηλεόραση στα κινούμενα σχέδια.

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ξέρω τους Εσκιμώους που είναι καλοί. Τα Αραπάκια που είναι μαύρα αλλά είναι καλά, τους τσιγγάνους που είναι καλοί. Οι Αλβανοί και οι Γύφτοι είναι κακοί γιατί θέλουν να μας κλέψουν.

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Ξέρω τους Ινδιάνους που φοράνε μάσκες και βάζονται.

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Τρώνε τα ίδια φαγητά με μας.

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω εκτός από τους γύφτους και τους μεγάλους Αλβανούς. Θα 'θελα ένα φίλο Άγγλο.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 24.05.02

Φύλο παιδιού: κορίτσι

Ηλικία: 5.2

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Όχι, είναι μερικά που πεινάνε και είναι μαύρα άλλα είναι άσπρα, άλλα κίτρινα.

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πώς το λένε;

Έχω δει σε βιβλία παιδάκια κινεζάκια, Γερμανάκια, αραπάκια και ιταλάκια.

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Όλα είναι καλά εκτός απ' τα μαύρα.

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πώς ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Τους Εσκιμώους που μένουν στα γκλόου και φοράνε άσπρες γούνες.

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πώς τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Δεν ξέρω μάλλον τα ίδια τρώνε.

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω αλλά φοβάμαι τους μαύρους. Θα ήθελα έναν Άγγλο φίλο να είχα.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 24.05.02

Φύλο παιδιού: κορίτσι

Ηλικία: 5.4

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Διαφέρουμε στο χρώμα και στα ρούχα.

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Έχω δει Αλβανάκια και γυφτάκια στο δρόμο. Στη τηλεόραση έχω δει τη Μουλάν.

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Όχι δεν ξέρω κανένα.

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται, που μένουν; γιατί;

Ξέρω τα κινεζάκια που φοράνε καπέλα τους ινδιάνους που μένουν σε σκηνές, τα αραπάκια που δε φοράνε τίποτα.....

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Οι κινέζοι τρώνε ρύζι με κάτι ζυλάκια.

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Ναι τα αγαπάω όλα. Θα ήθελα όλα να τα έχω φίλους αλλά πιο πολύ θα 'θελα ένα κινεζάκι γιατί είναι μικρό.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 24.05.02

Φύλο παιδιού: αγόρι

Ηλικία: 5.5

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Είμαστε διαφορετικά. Άλλα είναι μωρά, κίτρινα, ρόζ.....Μένουν σε άλλα σπίτια.

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Έχω δει Γερμανούς, Άγγλους, Γάλλους, Ιταλούς στη Κρήτη τότε που πήγα και σε βιβλία είδα Κινέζους, Ινδιάνους, Μαυράκια.....

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Είναι όλα καλά. Γιατί είναι παιδάκια. Δεν κάνουν κακό

4) Ποια παιδάκια από άλλες φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Τους Ινδιάνους ξέρω ότι μένουν σε σκηνές και φοράνε φτερά και δαχτυλίδια. Οι Κινέζοι φοράνε χρωματιστά ρούχα και καπέλα.

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Τρώνε άλλα φαγητά. Οι Κινέζοι τρώνε ρύζι με ξυλάκια.....

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω και θα θελα ένα φίλο Άγγλο και ένα φίλο Γερμανό γιατί είναι ίδιοι όπως εμείς.

Συζήτηση - Απομαγνητοφώνηση

N.: Ποιος θα ήθελε να μου πει, τι θα ήθελε να κάνουμε; Με τι θα θέλατε να ασχοληθούμε, τον καιρό που θα είμαστε εδώ; Τι σας ενδιαφέρει; Επειδή ο κόσμος είναι πολύ μεγάλος και θα μπορούσαμε να μάθουμε χιλιάδες πράγματα - αυτό όμως, δεν προλαβαίνουμε να το κάνουμε - υπάρχει κάτι, που να σας ενδιαφέρει πιο πολύ;

Nήπιο: Για τα παιδιά.

N.: Πάνω σ' αυτό που θα διαλέξετε, θα κάνουμε πολλά πράγματα. Δεν θα μιλήσουμε μόνο. Θα παίζουμε, θα τραγουδήσουμε, θα πούμε παραμύθια και άλλα πολλά που θα σας αρέσουν.

(Τα νήπια δεν μιλούν)

N.: Απλά να σας πω κάτι. Σας αρέσει που μιλάμε για τους Κινέζους και τους άλλους λαούς;

Μαζί: Ναι

N.: Δηλαδή θα θέλατε να ασχοληθούμε με αυτό το θέμα;

Μαζί: Ναι.

N.: εγώ όμως δε σας βλέπω πολύ χαρούμενους. Μήπως έχει κάποιο άλλο παιδάκι να προτείνει κάτι;

N.: Είπαμε ότι πριν κοιμηθούμε θα σκεφτούμε τι θέλουμε να μάθουμε για κάποιο θέμα που δε γνωρίζουμε πολλά πράγματα. Το έκανε κανένας από εσάς αυτό; (Δεν απαντούν).

N.: Να σας πω κάτι; Το θέμα είναι ότι δεν θα συζητάμε απλά για τους Κινέζους και τους Ινδιάνους και τους άλλους λαούς της γης. Τώρα μόνο το κάνουμε αυτό. Κατ' αρχήν θα κάνουμε το χώρο των Ινδιάνων και τόσα άλλα και θα μας πείτε και εσείς τι θέλετε να κάνουμε.

N.: Να βοηθήσω; Λοιπόν μήπως θυμάστε κάποιο παιδάκι πως είναι οι Άραβες; Τι χρώμα έχουν στο δέρμα;

Nήπιο: Μαύρο

N.: Και τι φοράνε; (Δεν απαντούν)

N.: Δεν είδατε κανέναν τις Απόκριες ντυμένο Αραβα;

Nήπιο: Ναι

N.: Και τι φοράνε; (Δεν απαντούν)

Nήπιο: Δεν θυμάμαι.

N.: Να βοηθήσω εγώ; Δεν χρησιμοποιούν κάτι που είναι σαν σεντόνι;

Μαζί: Ναι

N.: Και που το βάζουν;

Nήπιο: Στο κορμί τους.

N.: Και που αλλού;

Nήπιο: Στο κεφάλι τους

N.: Έτσι μπράβο!

N.: Να σας ρωτήσουμε κάτι τώρα; Όλα αυτά που φορούν αυτοί οι άνθρωποι, τα φορούν κάθε μέρα και πάνε έτσι στις δουλειές τους, στην αγορά δεν σας φαίνεται παράξενο;

Για σκεφτείτε τώρα εσείς να κυκλοφορούσατε έξω με σεντόνια. Και θα φαινόταν αστείο στους άλλους; Εσείς που είστε κανονικά ντυμένοι αν σας δουν αυτοί θα τους φανεί αστείο, το ξέρετε;

N.: Να πω κάτι; Είχα πάει πρόπερσί σε ένα νηπιαγωγείο και έτυχε τα παιδάκια εκείνα να έχουν ταξιδέψει σε άλλες χώρες της γης και κάποιο παιδάκι μου είχε πει ότι είχε πάει στην Ινδία. Ξέρετε πως κυκλοφορούσαν όλοι μαζί μες στο δρόμο. Δεν έχουν πεζοδρόμια. Όπως προχωρούσες μπορεί να σου πεταγόταν στον ώμο μια μαϊμού. (Γελάνε)

N.: Εκεί που οδηγείς στο δρόμο σου κολλάει στο τζάμι μια μαϊμού ή μία αγελάδα. Το ξέρετε ότι η αγελάδα γι' αυτούς είναι ιερό ζώο; Εμείς τα προϊόντα της αγελάδας τα τρώμε, αυτοί όμως την έχουν όπως εμείς το Θεό. Ένα ζώο το έχουν για Θεό. (Απορούν και γελάνε).

N.: Οι Ινδιάνοι έχουν και αυτοί Θεό. Συνήθως έχουν κάτι μικρές κούκλες. Φαντάζεστε να κάνετε προσευχές μπροστά σε κούκλες;

N.: Όλα αυτά είναι πολύ περίεργα πράγματα και από ότι βλέπω τα ακούτε πρώτη φορά. Θέλει κανείς να ρωτήσει κάτι;

N.: Κάθε λαός ζει σε διαφορετικό μέρος, ντύνεται διαφορετικά και έχει διαφορετική θρησκεία.

N.: Από όλα αυτά λοιπόν που ακούσατε τι θέλετε να κάνουμε εδώ και τι θέλετε να μάθετε παραπάνω;

Νήπιο: Να κάνουμε μάθημα και τραγούδια.

Ν.: Εντάξει θα κάνουμε και τραγούδια και καινούρια πράγματα που να σας αρέσουν. Θέλουμε να ακούσουμε εσάς, αλλά δεν σας βλέπω να μιλάτε σήμερα και ή βαριέστε ή νυστάζετε.

Νήπιο: Να κάνουμε το χορό.

Ν.: Το ξέρετε ότι ακόμη και στους χορούς διαφέρουμε; Αυτό ξέχασα να σας το πω. Κατ' αρχήν οι Ινδιάνοι χορεύουν γύρω από μια φωτιά και αρχίζουν και κάνουν αουουουου και κάνουν κινήσεις με τα χέρια τους και αυτό είναι μια προσευχή προς το Θεό τους. Αλλιώς οι Ινδοί δεν κινούνται ιδιαίτερα. Είναι κάτι κοπελίτσες που έχουν στο μέτωπο κάτι σαν ελιά, όλες μα όλες οι κοπέλες και αρχίζουν και κάνουν κάτι κινήσεις πολύ αργές, έχουν κάτι μακριά νύχια στα δάχτυλα τους και κάνουν κάτι κινήσεις με τα δάχτυλα τους, πολύ αργά όμως. Και αυτό υποτίθεται ότι είναι χορός και το κάνουν μόνο τα κορίτσια όχι οι άντρες.

Ενώ εμείς έχουμε το συρτό, τον καλαματιανό και άλλους τέτοιους χορούς. Δεν είναι περίεργα όλα αυτά;

Νήπιο: Ναι.

Ν.: Και στην Ισπανία είναι οι Σπανιόλες που σηκώνονται πάνω και φοράνε εκείνες τις μακριές φούστες τις κόκκινες και κάνουν «ολέ» και κρατούν τις καστανιέτες. Τις έχετε δει; Δεν έχετε και εσείς εδώ;

Νήπιο: Ναι εκεί είναι (Δείχνουν στη μουσική γωνία).

Ν.: Μπράβο (Η νηπιαγωγός παίρνει τις καστανιέτες και τις δείχνει στα νήπια). Με αυτές κάνουν κινήσεις και ήχους, χορεύουν τινάζοντας τη φούστα τους και οι άντρες φορούν κάτι παπούτσια περίεργα που τα χτυπούν κάτω και κάνουν ήχους με τα τακούνια τους και ακόμη οι γυναίκες φορούν φορέματα συνήθως κόκκινα και έχουν μαύρα μαλλιά που τα πιάνουν κότσο.

Ν.: Αυτά όλα που σας είτε τώρα η κυρία τα ξέρατε εσείς;

Νήπιο: Όχι.

Ν.: Δεν τα ξέρατε. Είδατε λοιπόν που μπορούμε να μάθουμε για τους λαούς πάρα πολλά πράγματα και να δούμε φωτογραφίες από αυτούς, να κάνουμε χιλιάδες πράγματα και να μάθουμε παιχνίδια δικά τους; Αυτά όλα όμως πρέπει να θέλετε και εσείς να τα κάνουμε, αλλιώς να κάνουμε κάτι άλλο.

Νήπιο: Θέλουμε.

Νήπιο: Να παίζουμε

N.: Και αυτό παιχνίδι θα είναι.

N.: Αν μας το ζητήσετε μπορούμε εμείς να ψάξουμε και να βρούμε, να βρούμε για παράδειγμα πως χορεύουν, να μάθουμε και ύστερα να το κάνουμε και εμείς.

Νήπιο: Θέλουμε.

Νήπιο: Να παίξουμε.

Νήπιο: Ναι

N.: Άλλο παιδάκι; Τι άλλο μπορούμε να κάνουμε;

Νήπια: -

N.: Το ξέρετε ότι αυτοί τρώνε τελείως διαφορετικά φαγητά; Έχει δοκιμάσει κανείς σας φαγητό που δεν τρώμε εμείς εδώ;

Νήπια: Όχι

N.: Οι Ιταλοί φημίζονται ότι τρώνε μακαρόνια. Οι Κινέζοι τι τρώνε;

Νήπια: Ρύζι.

N.: Ρύζι όμως παράξενα μαγειρεμένο διαφορετικά από ότι έτσι όπως το τρώμε εμείς.

N.: Να ρωτήσω κάτι άλλο. Οι Κινέζοι έχουν μαχαιροπίρουνο;

Νήπια: Όχι

N.: Και με τι τρώνε;

Νήπια: Με ξυλάκια.

N.: Έτσι! Θα θέλατε να φάμε ένα φαγητό τους με ξυλάκια;

Νήπια: Με ξυλάκια.

Νήπια: Ναι.

N.: Δε θα ήταν πολύ ωραία;

Νήπια: Ναι

N.: Ούτε εγώ έχω φάει

Νήπια: Ούτε εγώ.

N.: Εγώ έχω φάει και σας λέω ότι είναι πάρα πολύ νόστιμο και πολύ εύκολο.

Νήπιο: Εγώ είχα φάει σε ένα μαγαζί.

N.: Τι είχες φάει;

Νήπιο: Ρύζι

N.: Κινέζικο με ξυλάκια;

Νήπιο: Ναι

N.: Μπράβο. Να ρωτήσω κάτι τώρα. Δεν έχει ταξιδέψει κανένα παιδάκι στο εξωτερικό;

Νήπια: Όχι

N.: Ούτε έχει ταξιδέψει κανένας μπαμπάς ή μαμά; Δηλαδή αυτό για τους Κινέζους που τρώνε μα τα ξυλάκια ποιος σας το έχει πει;

Νήπιο: Εμένα ή μαμά μου.

Νήπιο: Και εμένα

N.: Τι άλλο σας έχουν πει για τους ξένους λαούς;

Νήπια: -

N.: Καλά τότε θα μάθουμε μαζί όσα περισσότερα πράγματα μπορούμε.

N.: Λοιπόν. Για να δω, ποια παιδάκια θυμούνται, τι είπαμε χθες κι αν ρωτήσατε το μπαμπά και τη μαμά για κάτι που

Νήπιο: Η μαμά δεν μου είπε τίποτα.

N.: Δεν ήξερε τίποτα η μάμα; Ο Μ;

Νήπιο: Εμένα μου είπε, ότι είναι σε διαφορετικές χώρες.

N.: Ο Βαγγέλης

Νήπιο: Εμένα μου είπε για τους Ινδούς

N.: Τι σου είπε;

Νήπιο: Ότι έχουν άσπρα φορέματα, σχιστά μάτια. Αυτά μόνο.

N.: Άλλα παιδάκια. Εσύ;

Νήπιο: Ότι είναι σ' άλλες χώρες.

N.: Εσύ;

Νήπιο: Εμένα μου είπε η μαμά μου, ότι οι Κινέζοι είναι κίτρινοι.

N.: Εσύ;

Νήπιο: Μου είπε η μαμά μου, ότι οι Κινέζοι είναι κίτρινοι.

N.: Κι εσύ;

Νήπιο: Εμένα η μ..... Δε τη ρώτησα.

N.: Εσύ;

Νήπιο: Εμένα μου είπε, ότι ζουν σε άλλη χώρα.

N.: Ο Π.

Νήπιο: Ρώτησα τον παππού μου και δεν μου είπε.

Νήπιο: Τι τον ρώτησες τον παππού σου;

Νήπιο: Τον ρώτησα για τους Ινδιάνους και δεν ήξερε.

Νήπιο: Στην μαμά σου δεν ρώτησες;

Νήπιο: Η τον μπαμπά σου;

N.: Ε, βέβαια. Αφού δεν ξέρουν οι δικοί σας, λογικό είναι να μην ξέρετε κι εσείς. Δεν πειράζει όμως. Άλλο παιδάκι δεν ρώτησε;

Νήπιο: Οι Ινδιάνοι δεν είχαν γνωρίσει ακόμα την Αμερική.

N.: Πολύ ωραία. Τι άλλο ήξερε η μαμά και ο μπαμπάς;

Νήπιο: Τίποτα.

N: μήπως ρώτησες εσύ B. ;

N.: Ναι, όμως, εμένα ένα πουλάκι μου είπε, ότι ξέρεις, γι' αυτό σε ρώτησα, αφού μου το είπε το πρωί και μου είπε, ότι «τώρα που θα πας στο νηπιαγωγείο να ρωτήσεις τη B.». Καλά δεν πειράζει, όποτε θελήσεις θα σηκώσεις χεράκι. Εντάξει;

Νήπιο: Εμένα δεν μου είπε.

N.: Δεν ήξεραν τίποτα; Μα καλά, ολόκληρος πλανήτης και δεν ήξεραν τίποτα; Ούτε για τους Κινέζους; Ούτε για τους Ινδιάνους; Ούτε για τους Ινδούς; Κανένα παιδάκι; Κι εγώ περίμενα, ότι θα κάναμε συζήτηση, κι ότι οι δικοί σας, θα ήξεραν περισσότερα από μας. Μήπως δεν είστε πάρα πολύ συγκεντρωμένοι σήμερα;

Νήπιο: Ναι.

N.: Να ρωτήσω κάτι. Έχω μια απορία. Είναι κάτι κοριτσάκια, που δεν υπάρχουν εδώ στην Ελλάδα και έχουν κάτι πολύ κόκκινα μάγουλα και φοράνε ένα μεγάλο καπέλο άσπρο και κρατάνε συνήθως λουλούδια. Έτσι τις δείχνει συνήθως στην τηλεόραση. Ξέρει κανείς, πως τις λένε αυτές τις κοπελίτσες; Δεν τις έχετε δει στη διαφήμιση;

Νήπια: Οχι

N.: Σε μια διαφήμιση που παίρνουν και γάλα Τη μικρή Ολλανδέζα.

Νήπια: Μουλάν

N.: Η Μουλάν τι είναι;

Νήπια: Κινέζα

N.: Τα παιδάκια που ζουν στην Ολλανδία, δεν είναι έτσι. Έχουν συνήθως χοντρό προσωπάκι κι έχουν κόκκινα μάγουλα, σαν να τους τα έχουν βάψει.

Νήπιο: Σαν να είναι Απόκριες.

N.: Τις Απόκριες υπάρχει τέτοια στολή. Η μικρή Ολλανδέζα.

Νήπιο: Είναι και η Μουλάν

N.: Αυτό είπε και η..., αλλά είναι Κινέζα αυτή. Να πούμε, τώρα, κάτι άλλο. Θέλω να μου πείτε, εκτός από τους Κινέζους, τους Ινδούς, τους Ινδιάνους

υπάρχουν και άλλες φυλές. Είπαμε για τους Ισπανούς και για τους Ολλανδούς τόσα πράγματα. Υπάρχουν λοιπόν, πάρα πολλά πράγματα που μπορούμε να κάνουμε πάνω σ' αυτό. Να πούμε ιστορίες, τραγούδια, αλλά αυτά θα τα διαλέξετε εσείς. Δηλαδή, κάθε φορά τι θα θέλατε να κάνουμε απ' αυτά. Γι' αυτά τα παιδάκια των άλλων φυλών, υπάρχουν χιλιάδες πράγματα που δεν ξέρετε, γιατί έχουν παιχνίδια διαφορετικά από σας, έχουν μάθει να ζουν αλλιώς. Σίγουρα, υπάρχουν πάρα πολλά πράγματα να κάνουμε για να μάθουμε. Απλώς, για να είναι πιο ευχάριστα και για να σας αρέσουν αυτά που θα κάνουμε, θέλω εσείς να μου πείτε πάνω σ' αυτά, τι θα θέλατε να κάνουμε; Πείτε εσείς μια ιδέα και θα βοηθήσουμε.

(Τα νήπια δεν μιλούν, ίσως γιατί δεν ήταν απόλυτα συγκεντρωμένα ή γιατί δεν κατανόησαν τι τους ζητήθηκε).

N.: Κανένας δεν υπάρχει, που να θέλει κάτι να κάνει; Να προτείνει κάτι, να το έχουμε υπόψη μας και να το κάνουμε τον υπόλοιπο καιρό; Μη ντρέπεστε. Πείτε μας ότι θέλετε. Πριν φορέσουμε τα μπουφάν μας, τι κάνουμε συνήθως;

Νήπιο: Την προσευχή μας.

N.: Ναι, δεν εννοώ αυτό. Δε ζωγραφίζουμε; Δε θέλετε να ζωγραφίσουμε κάτι για τα Κινεζάκια; Εγώ μπήκα χθες στο internet και βρήκα μια διεύθυνση από ένα νηπιαγωγείο - γιατί και τα Κινεζάκια πηγαίνουν στο νηπιαγωγείο. Έτσι δεν είναι;

Νήπια: Ναι!

N.: Και βρήκα, μια διεύθυνση από κινέζικο νηπιαγωγείο και θα προσπαθήσουμε να τους στείλουμε γράμμα και να τους ζητήσουμε, αν θέλουν, να τους στείλουμε δικές μας ζωγραφιές, ε;

Νήπια: Ναι!!!

N.: Και να μας στείλουν κι αυτοί. Κι εμείς θα σχεδιάσουμε δικά μας προσωπικά και τη σημαία μας και ότι άλλο θέλουμε από την πατρίδα μας κι αυτοί θα μας στείλουν τη δική τους σημαία και δικά τους παιδάκια Κινεζάκια ζωγραφισμένα.

Νήπια: Ζωγραφιές

N.: Ναι. Θα στείλουν δικές τους ζωγραφιές και θα τις κολλήσουμε εδώ στον τοίχο.

Νήπιο: Σε όλο;

N.: Ναι και ζωγραφιές και φωτογραφίες. Θέλετε κάτι τέτοιο;

Νήπια: Ναι!!

N.: Για να ακούσω, τι άλλο θέλετε να κάνουμε; Κι όχι μόνο για τα Κινεζάκια, αλλά και για άλλους λαούς.

Νήπια: Να ζωγραφίσουμε.

Νήπια: Για τους Ινδιάνους και για εκείνους, που έχουν άσπρα σεντόνια στη κεφαλα;

N.: Ναι, τους Άραβες.

Νήπια: Τα Τσιγγανάκια.

N.: Ναι. Τι άλλο θέλετε να κάνουμε για όλα αυτά; όχι μόνο να ζωγραφίσουμε. Τι άλλο μπορούμε να κάνουμε;

Νήπιο: Για τους κλέφτες.

N.: Όχι για τους κλέφτες, είπαμε για τις φυλές του κόσμου.

Νήπιο: Είναι κακοί άνθρωποι.

N.: Μ., τι προτείνεις εσύ;

Νήπιο: Να ζωγραφίσουμε.

N.: Άλλο;

Νήπιο: Να παίζουμε.

N.: Τι άλλο;

Νήπιο: Και για τους Άραβες.

N.: Πολύ ωραία, Βαγγέλη. Άλλο; Δεν ξέρετε και τραγουδάκι για τους Κινέζους;

Νήπια: Ναι

N.: Οπότε θα μάθουμε και τραγουδάκια. Τι άλλο μπορούμε να κάνουμε;

Νήπιο: Να τραγουδήσουμε

N.: Τι άλλο μπορούμε να κάνουμε; Να τα θυμίσω εγώ λίγο;

Νήπια: Ναι

N.: Για να δω, ποιος άλλος θα θυμηθεί κάτι; Είπαμε να παίζουμε, είπαμε να ζωγραφίσουμε, και να πούμε τραγούδια. Τι άλλο μπορούμε να κάνουμε;

Νήπιο: Να τους ζωγραφίσουμε μπάλα

N.: Α, μάλιστα. Να ζωγραφίσουμε την υδρόγειο σφαίρα. Μετά, ξέρετε τι άλλο μπορούμε να κάνουμε; Εμείς τρώμε το μουςακά και το παστίτσιο, αλλά αυτοί δεν ξέρουν τα φαγητά αυτά. Αυτοί τρώνε άλλα φαγητά, όπως είπατε εσείς χθες για το ρύζι. Μπορούμε να δοκιμάσουμε τέτοια φαγητά, όπως τα κινέζικα. Τα φίδια εμείς τα τρώμε;

Νήπια: Όχι

N.: Οι Κινέζοι, όμως, τα τρώνε. Τα σκοτώνουν αυτοί πρώτα, κι όπως εμείς τρώμε το γουρουνάκι και την αγελαδίτσα, αυτοί τρώνε τα φίδια.

Νήπια: Μπλιάχ! Αα!

N.: Ο Μ.

Νήπιο: Τα τηγανίζουνε;

N.: Δεν ξέρω, πως τα φτιάχνουνε. Ίσως βγάζουν το δηλητήριο και τα ψήνουν.

Νήπιο: Και που το πάνε το δηλητήριο;

N.: Αφού τα ψήνουν, φεύγουν τα ζουμιά και φεύγει και το δηλητήριο.

Νήπιο: Αυτοί τρώνε καρχαρία;

N.: Ναι, τρώνε. Μόνο, που δεν σκοτώνουν τόσο συχνά.

Νήπιο: Ψάρια;

N.: το φαγητό που τρώνε, κυρίως οι Κινέζοι, είναι το ρύζι και μετά τα ψάρια. Τα ψάρια ξέρετε πως τα τρώνε;

Νήπιο: Τα καθαρίζουνε πρώτα και μετά τα τρώνε.

N.: Άψητα τα τρώνε. Δεν τα ψήνουν.

Νήπιο: Εγώ τα τηγανίζω.

N.: Ούτε αλάτι ρίχνουν;

N.: Δεν ξέρουμε. Τα ψαρεύουν, τους καθαρίζουν τα λέπια τα κάνουν έτσι και τα τρώνε.

Νήπια: Αα!

N.: Ο Β.

Νήπιο: Οι Κινέζοι τρώνε αρκούδες;

N.: Έχουν άλλο κλίμα εκεί και δεν έχουν αρκούδες. Και αυτό το άψητο ψάρι, ξέρετε πως το λένε;

Νήπια: Πώς;

N.: Σούσι.

Νήπιο: Τρώνε καλαμάρια;

N.: Μάλλον, τρώνε.

Νήπιο: Τρώνε μύγες;

N.: Μύγες; Όχι.

Νήπιο: Δεν τρώνε ξύλο;

N.: Τι ξύλο;

Νήπιο: Από δέντρο.

N.: Όχι.

Νήπιο: Τρώνε και σουπιά.

N.: Ναι.

Νήπιο: Τρώνε ξιφίες;

N.: Ναι. Ξέρετε που βρίσκεται η Κίνα;

Νήπια: Όχι.

N.: Θα σας φέρουμε χάρτη. Λοιπόν, η Κίνα είναι δίπλα στη θάλασσα. Όπως εμείς έχουμε εδώ στην Ελλάδα θάλασσα που ψαρεύουμε, έτσι ψαρεύουν κι αυτοί και κυρίως τρώνε ψάρια.

Νήπιο: Τρώνε καραμέλες;

Νήπιο: Δεν έχουν περίπτερα.

N.: Έχουν. Αφού και τα Κινεζάκια μικρά παιδάκια είναι. Απλά έχουν διαφορετικά φαγητά που τρώνε. Αν θέλετε θα μαζευτούμε όλα τα παιδάκια και να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε;

Νήπιο: Να χορέψουμε

Νήπιο: Να παίζουμε παιχνίδια.

N.: Και τι άλλο μπορούμε να κάνουμε; Να τους στείλουμε.....

Νήπια: Ζωγραφιές

Νήπιο: Να τους ζωγραφίσουμε.

N.: Να τους ζωγραφίσουμε, που το είπε ο Μ. Να παίζουμε που το είπε ο Δ. Να χορέψουμε, που το είπε ο Γ. Ξανά.

Νήπιο: Μα κυρία, τι πίνουν αυτοί;

Νήπιο: Coca-cola.

N.: Όχι, δεν πίνουν Coca-cola. Εκτός από νερό κάθε λαός πίνει διαφορετικό ποτό.

Νήπιο: Άλλοι πίνουν Coca-cola, άλλοι πορτοκαλάδα...

N.: Ακούστε. Πήγα το Σαββατοκύριακο σε ένα μαγαζάκι, και δοκίμασα Αραβικά ποτά.

Είναι κάτι περίεργα ποτά. Κάθε λαός έχει τα δικά του ποτά.

Νήπιο: Ήταν ωραία;

N.: Πολύ ωραία. Και όπως εμείς έχουμε το ούζο και το τσίπουρο, αυτοί δεν τα ξέρουν...

Νήπιο: Κρασί πίνουν;

N.: Θα σου πω. Στο Μεξικό πίνουν κρασί. Ξέρετε πως είναι το κρασί...

Νήπιο: Κόκκινο.

N.: Πίνουν ένα κρασί κόκκινο ειδικό, αλλά μέσα στο κρασί βάζουν κομματάκια από φρούτα, μήλα, αχλάδια...

Νήπιο: Γιατί κυρία;

Νήπιο: Τα βάζουν μέσα;

Ν:ναι. Τα βάζουν μέσα στο ποτήρι. Στο κρασί.

Νήπιο:Γιατί τα βάζουν;

Ν:Τα βάζουν γιατί έτσι το κρασί παίρνει μια γεύση πολύ πιο ωραία.

Νήπιο:έτσι τους αρέσει;

Ν:Ναι έτσι τους αρέσει. Είναι το παραδοσιακό ποτό τους. Όπως εμείς έχουμε το τσίπουρο και το ούζο. Οι Κινέζοι έχουν ένα άλλο ποτό το σακί. Το πίνουν σε μικρά ποτήρια κάτω στο πάτωμα και κάθονται σε μαξιλάρια. Δεν έχουν καρέκλες όπως εμείς.

Νήπιο:Δεν έχουν;

Ν:Όχι. Ούτε τρώνε σε τραπέζια όπως εμείς... Θέλει κάποιος άλλος να προτείνει κάτι; Όχι; ωραία. Σκεφτείτε και στο σπίτι σας όλα αυτά που είπαμε και ας περάσουμε τώρα στα τραπεζάκια μας για φαγητό.

N

Β' ΦΑΣΗ:

Προγραμματισμός των διδακτικών δραστηριοτήτων – Προτάσεις των νηπίων.

N

I

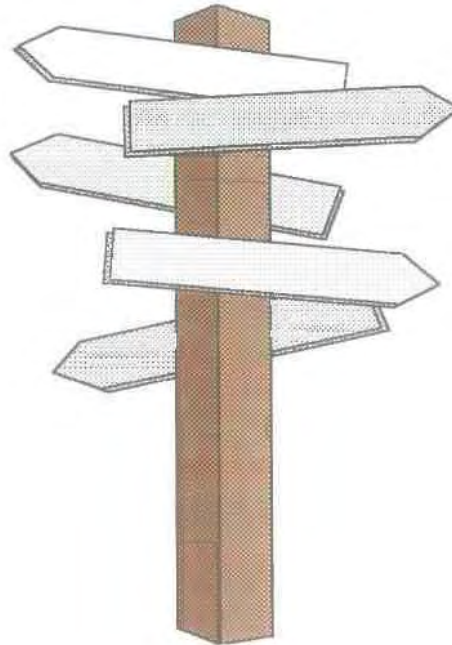
- **Προτάσεις των παιδιών προκειμένου να επιτευχθεί γνωριμία με το θέμα και ενημέρωσή τους γύρω από αυτό.**

Να χορέψουμε τους χορούς τους.

Να παίζουμε κουκλοθέατρο.

Να φτιάξουμε τα καπέλα τους.

Να παίζουμε παιχνίδια

Να φτιάξουμε κούκλες που τους μοιάζουν.

Να ζωγραφίσουμε.

Να γνωρίσουμε τις συνήθειές τους.

Να κάνουμε τα ρούχα τους.

Να πούμε τραγούδια .

Γ' ΦΑΣΗ:

Διεξαγωγή των δραστηριοτήτων

Ημέρα πρώτη

1^η οργανωμένη δραστηριότητα: “ Γνωριμία με τις φυλές”

Γνωστικό αντικείμενο: κοινωνικές επιστήμες.

Ενότητα: Επαφή και γνωριμία των νηπίων και με τον κόσμο των ενηλίκων , τον κόσμο των παιδιών και το άμεσο περιβάλλον με τη διαφορετικότητά του.

Στόχος: Να αποκτήσουν εμπειρίες από τον κόσμο των ενηλίκων, με απότερο σκοπό να γίνουν αργότερα δημιουργικά μέλη καθώς και υπεύθυνοι και συνειδητοί πολίτες με αγάπη προς την πατρίδα τους .Να μάθουν να σέβονται τις διαφορές ανάμεσα στα δικά τους και σε άλλα περιβάλλοντα.

Μέθοδος: Επίδειξη- παρατήρηση- διαλογική συζήτηση

Υλικά: Εικόνες σε σλάιτς από τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο ζωής κάθε φυλής, τρισδιάστατες πλαστικές φιγούρες, αντιπροσωπευτικές κάθε φυλής.

Περιεγόμενο: Επίδειξη των αντιπροσωπευτικών εικόνων από τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο ζωής της κάθε φυλής με παράλληλη συζήτηση με τα παιδιά και επεξήγηση, αντίστοιχα σε ότι δεν κατανοούν. Γίνεται επίδειξη εικόνων από Κινέζους, Ινδιάνους, Άραβες, Εσκιμώους, Ινδούς, Αραπάκια, καθώς και εικόνες σχετικές με τον τρόπο ζωής τους και με τοπία και μνημεία της χώρας τους..

2^η οργανωμένη δραστηριότητα: Κινέζικη συνήθεια “το κουβάλημα του νερού”

Γνωστικό αντικείμενο: κοινωνικές επιστήμες- θεατρικό παιχνίδι.

Ενότητα: Γνωριμία με τα αντικείμενα Α) φυσικές ιδιότητες και χαρακτηριστικά γνωρίσματα των αντικειμένων που συνδέονται με την ζωή του νηπίου. Γνωριμία με το άμεσο περιβάλλον.

Στόχος: Να γνωρίσουν τα αντικείμενα επενεργώντας πάνω σε αυτά ως προς το χρώμα, το σχήμα, το μέγεθος, το βάρος, το μήκος, το ύψος, το πλάτος, τη θερμοκρασία, την μορφή, την οσμή, την γεύση, τον ήχο και την σύστασή του υλικού τους. Να γνωρίζουν το άμεσο περιβάλλον και τις διαφορές ανάμεσα σ' αυτό και σε άλλα ευρύτερα περιβάλλοντα.

Μέθοδος: Επίδειξη - παρατήρηση, κίνηση - παιχνίδι, πείραμα, συζήτηση.

Υλικά: Φωτογραφίες που απεικονίζουν την κινέζικη συνήθεια: κουβάλημα νερού, καλαθάκια (2) και ένα ξύλινο κοντάρι, αντικείμενα διαφορετικού βάρους.

Περιεγόμενα: Αφού εξηγήσουμε στα νήπια τον τρόπο με τον οποίο οι Κινέζοι κουβαλούν το νερό και τους δείξουμε φωτογραφίες, παίρνουμε ένα κοντάρι του οποίου τις άκρες έχουμε κρεμάσει 2 καλαθάκια αντί για κουβαδάκια με νερό και διεξάγουν την δραστηριότητα. Ένα - ένα τα νήπια τοποθετούν το κοντάρι στην πλάτη τους και αφού βάλουμε μέσα στα καλαθάκια αντικείμενα διαφορετικού μεγέθους αυτά, πρέπει να επισημάνουν ποια μεριά είναι η πιο ελαφριά, ή η πιο βαριά και προς ποια πλευρά πρέπει να γείρουν έτσι ώστε να μην τους χύνεται το νερό, καθώς θα περπατούν. Φορούν ρούχα Κινέζου και υποτίθεται ότι βρίσκονται στη Κίνα.

3^η οργανωμένη δραστηριότητα “Κινέζικα καπέλα”

Γνωστικό αντικείμενο: Εικαστικά.

Ενότητα: Έκφραση και δημιουργία. Οι πολλαπλές όψεις των αντικειμένων και καταστάσεων και η καλλιτεχνική έκφραση των νηπίων στα πλαίσια της εικαστικής τέχνης.

Στόχος: Να ανακαλύψουν τις ποικίλες όψεις των αντικειμένων και των καταστάσεων και να τους αποδίδουν νέες σημασίες, ενεργώντας πάνω τους κινητικά και νοητικά, ώστε να εκφράζονται με τρόπο δημιουργικό, μέσα από τις εικαστικές τέχνες και να νιώθουν τη χαρά της προσωπικής δημιουργίας

Μέθοδος: Ατομική εργασία

Υλικά: Χαρτόνια διαφόρων χρωμάτων, ψαλίδια, μαρκαδόροι, νήμα για τις πλεξούδες των καπέλων, συρραπτικό.

Περιεγόμενο: Τα νήπια κόβουν τα χαρτόνια τους σε κυκλικό σχήμα, όπως είναι τα κινέζικα καπέλα. Στην συνέχεια το κάθε νήπιο μόνο του στολίζει με χρώματα ή κομμένα χαρτονάκια το καπέλο του. Στην συνέχεια το κυκλικό καπέλο κόβεται σε μια ακτίνα τυχαία του κύκλου και συρράπτεται μαζί με την πλεξούδα ή οποία στολίζεται με νήμα.

ΗΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

1^η οργανωμένη δραστηριότητα: “Οι Εσκιμώοι με τους τaráνδους”

Γνωστικό αντικείμενο: Κοινωνικές επιστήμες-θεατρικό παιχνίδι.

Ενότητα: Έκφραση και δημιουργία. Προσωπικές σχέσεις των νηπίων μεταξύ τους, με την νηπιαγωγό και με τους άλλους ενηλίκους.

Στόχος: Να δημιουργήσουν σωστές προσωπικές σχέσεις μέσα σε ένα κλίμα συναισθηματικής αποδοχής ασφάλεια και αυτοεπιβεβαίωσης. Να αναπτύξουν ικανότητες συνεργασίας μέσα από τη συμμετοχή τους σε συλλογικές δραστηριότητες.

Μέθοδος: κίνηση - παιχνίδι, ομαδική εργασία.

Υλικά: κορδέλες, σύρμα πίπας, γκοφρέ καφέ.

Περιογόμενο: Τα νήπια εκτελούν την δραστηριότητα. “Οι Εσκιμώοι με τους τaráνδους” ως εξής: χωρίζονται σε ζευγάρια και στην συνέχεια μπαίνουν το ένα μπροστά από το άλλο σε ζευγάρια. Τα μπροστινά παιδιά δένουν τα μάτια τους με μαντήλι ώστε να μην βλέπουν και δένουν στο κεφάλι τους, με κορδέλα δυο σύρματα πίπας ,σαν κέρατα των τaráνδων. Τα πίσω παιδιά που είναι οδηγοί Εσκιμώοι, κρατούν τα παιδιά - τaráνδους απ’την μέση και τα κατευθύνουν να κινηθούν στο χώρο με κατάλληλες οδηγίες (μπροστά, πίσω, δεξιά, αριστερά) ώστε να μην συγκρούονται με άλλα εμπόδια που έχουμε διασκορπίσει στο χώρο ή με τα υπόλοιπα ζευγάρια παιδιών.

2^η οργανωμένη δραστηριότητα: Γεωγραφία : Διαδρομή-θεατρικό παιχνίδι

Γνωστικό αντικείμενο : Γραφή (στα πλαίσια του θεατρικής δράσης)

Ενότητα: Διερεύνηση και προσανατολισμός του νηπίου στον φυσικό χώρο σε σχέση με σταθερά σημεία αναφοράς. Επίσης, αναπαραγωγή των διαδρομών αυτών σε άλλο χώρο και σε σχέση με διαφορετικά σημεία αναφοράς και αναδιοργάνωση και έκφραση σε λεκτικό επίπεδο των παραπάνω διαδρομών.

Στόχος: Να οικοδομήσουν το αντιληπτικοκινητικό σχήμα των διαδρομών με την συμμετοχή ολόκληρου του τμήματος και να το μετασχηματίσουν σε νοητικό σχήμα, μέσω του προφορικού λόγου σύμφωνα με την χωροχρονική τους ακολουθία. Τέλος να μεταγράψουν το νοητικό σχήμα των διαδρομών στο γραφικό χώρο.

Μέθοδος: Ομαδική εργασία, κίνηση - παιχνίδι, ατομική εργασία.

Υλικά: Κουκλοθέατρο, γωνία με το μαγαζάκι, καλάθι, φίδι, χάρτινο, φλογέρα, υφάσματα, προϊόντα, μακιγιάζ, μαρκαδόροι, φύλλα εργασίας, χαρτόνια.

Περιογόμενο: Τα παιδιά σαν τουρίστες στην Ινδία θα κάνουν την διαδρομή από το ξενοδοχείο, Ταξ Μαχάλ, στην λαϊκή αγορά της Ινδίας, μετά στον Ινδό που παίζει μουσική για να υπνωτίσει το φίδι και μετά πίσω στο ξενοδοχείο Μαχάλ. Όλα αυτά γίνονται απ’ τα παιδιά σε μια διαδρομή σε σχήμα τετραγώνου. Μερικά παιδιά

υποδύονται τους παραπάνω ρόλους ντυμένα ανάλογα και τα υπόλοιπα ήταν τουρίστες που έκαναν την διαδρομή. Μετά γίνεται αντιστροφή των ρόλων για να βιώσουν όλα τα παιδιά την διαδρομή. Έπειτα μετά από κάλεσμα της νηπιαγωγού πηγαίνουν στο καβαλέτο όπου κρέμεται το χαρτόνι με σημειωμένα τα 4 σημεία της διαδρομής, που βίωσαν τα παιδιά. Στο χαρτόνι θα παραστήσουν με το χέρι τους την διαδρομή, ενώ παράλληλα εκφράζουν και λεκτικά την διαδρομή που έχουν ακολουθήσει. Τέλος αναπαριστούν την διαδρομή σε ατομικό επίπεδο, σε ατομική κόλλα τύπου Α4 με τα 4 σημεία της διαδρομής ζωγραφισμένα.

3^η οργανωμένη δραστηριότητα : Κούκλα - σουπάκι (γώρα προέλευσης Ινδία).

Γνωστικό αντικείμενο : Παιχνίδι

Ενότητα: Έκφραση και δημιουργία Ο άλλος ως εμπόδιο και ως συνεργάτης.

Στόχος: Να συνειδητοποιήσουν την παρουσία του άλλου και να έρθουν σε επαφή μαζί του καθώς και να επικοινωνούν και να συνεργάζονται αρμονικά με τον άλλο.

Μέθοδος: παιχνίδι - κίνηση, ομαδική εργασία

Υλικά: Μαντήλι με κόμπους

Περιογόμενο: Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο στο πάτωμα όσο το δυνατόν πιο κοντά το ένα στο άλλο. Ρίχνουμε κλήρο για το ποιο παιδάκι θα αρχίσει το παιχνίδι. Το παιδί αυτό τρέχει προς μια κατεύθυνση στον κύκλο και αφήνει χωρίς να το δούν τα άλλα παιδιά το μαντήλι πίσω από κάποιο παιδάκι. Αν το παιδάκι αυτό δεν καταλάβει και ξαναπεράσει από πίσω του το παιδί, κούκλα - σουπάκι παίρνει την θέση του. Αν το αντιληφθεί προσπαθεί να πιάσει το κούκλα - σουπάκι πριν προλάβει αυτό να κάτσει στην θέση του. Αν δεν τα καταφέρει, παίρνει αυτό το παιδί το μαντήλι και είναι κούκλα - σουπάκι. Το παιχνίδι συνεχίζεται μέχρι τα παιδιά να παίξουν όλα τον ρόλο, του κούκλα - σουπάκι.

ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ

1^η οργανωμένη δραστηριότητα: Ινδιάνικα καπέλα

Γνωστικό αντικείμενο: Εικαστικά

Ενότητα: Έκφραση και δημιουργία. Οι πολλαπλές όψεις των αντικειμένων και καταστάσεων και η καλλιτεχνική έκφραση των νηπίων στα πλαίσια της εικαστικής τέχνης.

Στόχος: Να ανακαλύψουν τις ποικίλες όψεις των αντικειμένων και των καταστάσεων και να τους αποδίδουν νέες σημασίες επενεργώντας πάνω τους κινητικά και νοητικά, ώστε να εκφράζονται με τρόπο δημιουργικό μέσα από τις εικαστικές τέχνες και να νιώθουν την χαρά της προσωπικής δημιουργίας..

Μέθοδος: Ατομική εργασία

Υλικά: χαρτόνια διαφόρων χρωμάτων, χάρτινες καφέ λωρίδες, ψαλίδια, συρραπτικό.

Περιεχόμενο: Τα νήπια διαλέγουν χαρτόνια στο χρώμα που θέλουν και τα κόβουν σε ότι σχήμα θέλουν, για να φτιάξουν φτερά με τα οποία θα στολίσουν τα καπέλα τους, που είναι καφέ λωρίδες ενωμένες με συρραπτικό. Το κάθε παιδί μόνο του φτιάχνει το δικό του ινδιάνικο καπέλο στα μέτρα του.

2^η οργανωμένη δραστηριότητα: Ο γορός της φωτιάς .

Γνωστικό αντικείμενο: θεατρικό παιχνίδι

Ενότητα: Έκφραση και δημιουργία. Η βίωση του σώματος μέσω της απευθείας και εκ των υστέρων μίμησης.

Στόχος: Να μιμούνται και να αναπαράγουν στάσεις του σώματος και πράξεις με την παρουσία προτύπου.

Μέθοδος: κίνηση - παιχνίδι , ομαδική εργασία

Υλικά: Ινδιάνικα καπέλα, ξύλα, χαρτιά, μάσκες.

Περιεγόμενο: Τα νήπια φορούν τα ινδιάνικα καπέλα που έχουν κατασκευάσει προηγουμένως και βάζονται με μπογιές, όπως οι ινδιάνοι. Ανάβουν μια φωτιά με την βοήθεια της παιδαγωγού και σχηματίζουν ένα κύκλο γύρω από αυτή και με αρχηγό την νηπιαγωγό χορεύουν όπως οι ινδιάνοι. Σταματούν όταν σβήσει η φωτιά.

3^η οργανωμένη δραστηριότητα: Πείραμα της βροχής.

Γνωστικό αντικείμενο : Φυσικές επιστήμες-πείραμα.

Ενότητα: Μελέτη του περιβάλλοντος. Γνωριμία με τα αντικείμενα και συγκεκριμένα με τις φυσικές ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των αντικειμένων που συνδέονται με την ζωή του νηπίου.

Στόχος: Να γνωρίσουν τα αντικείμενα επενεργώντας πάνω στην σύσταση της ύλης τους.

Μέθοδος: Πείραμα, συζήτηση.

Υλικά: Κατσαρόλα, νερό, καμινέτο, μεταλλικός δίσκος.

Περιεγόμενο: Αφού πούμε στα παιδιά ότι οι ινδιάνοι οργανώνουν τον χορό της βροχής,, για να παρακαλέσουν με συγκεκριμένα λόγια τον θεό τους, να φέρει βροχή, προχωράμε στο πείραμα της βροχής για να δούμε πως γίνεται η βροχή που πέφτει στην γη. Παίρνουμε μια κατσαρόλα με νερό και το βάζουμε στο καμινέτο να βράσει. Ύστερα παίρνουμε ένα μεταλλικό δίσκο, πάνω από την κατσαρόλα. Από το νερό που βράζει, σχηματίζονται υδρατμοί που πάνε προς τα πάνω. Μόλις συναντήσουν το μεταλλικό

δίσκο υγροποιούνται και γίνονται σταγόνες. Όταν μαζευτούν πολλά πέφτουν κάτω με δύναμη σαν να είναι βροχή. Λέμε στα παιδιά ότι και στην φύση υπάρχει νερό στις θάλασσες, στις λίμνες και στα ποτάμια όπως το νερό της κατσαρόλας και με την θερμοκρασία του ήλιου αυτό εξατμίζεται, γίνεται υδρατμός και μετατρέπεται σε μικρά σταγονίδια. Πολλά σταγονίδια μαζί κάνουν τα σύννεφα. Αν βαρύνουν πολύ πέφτουν στην γη με μορφή βροχής, τότε λέμε πως βρέχει. Αμέσως μετά την βροχή, βλέπουμε στον ουρανό, αν καθαρίσει ο ουρανός, το ουράνιο τόξο.

ΗΜΕΡΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

1^η οργανωμένη δραστηριότητα: γάρτινες κούκλες

Γνωστικό αντικείμενο: Εικαστικά.

Ενότητα : *Έκφραση και δημιουργία.* Συγκρότηση οργανωμένων και ευρύτερων ομάδων ανάμεσα στα νήπια. Κίνητρα για την συγκρότησή τους.

Στόχος: Να υιοθετούν στόχους, κανόνες, μέσα και μεθόδους εργασίας κοινής αποδοχής, γεγονός το οποίο συμβάλλει στο να αισθάνονται χρήσιμα, υπεύθυνα και ισότιμα μέλη της ομάδας.

Μέθοδος: ομαδική εργασία

Υλικά: χαρτί μέτρου, χαρτί κανσόν, χαρτί γκοφρέ, ψαλίδια, τέμπερες, ύφασμα, συρραπτικό, καρφίτσες.

Περιεγόμενο: Σχεδιάζουμε τα περιγράμματα, του σώματος από τέσσερα παιδιά. Τα κόβουμε γύρω - γύρω και χωρίζουμε τα νήπια σε τέσσερις ομάδες. Η κάθε ομάδα παίρνει από μια χάρτινη κούκλα και αναλαμβάνει να ζωγραφίσει, η μια έναν κινέζο, η άλλη έναν ινδιάνο, η άλλη μια ινδή και η τελευταία ένα αραπάκι. Υπενθυμίζουμε τις ενδυμασίες τους, αντίστοιχα και τα κύρια χαρακτηριστικά των προσώπων τους αν χρειαστεί

2^η οργανωμένη δραστηριότητα: “Οι Εσκιμώοι ψαρεύουν”

Γνωστικό αντικείμενο: θεατρικό παιχνίδι

Ενότητα: Έκφραση και δημιουργία Η οπτικοκινητική αντίληψη.

Στόχος: Να συντονίζουν την οπτική αντίληψη με τις λεπτές κινήσεις των χεριών ώστε να γίνουν ικανά να χρησιμοποιούν τα χέρια τους με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη επιδεξιότητα.

Μέθοδος: Κίνηση - παιχνίδι, ομαδική εργασία, εργασία σε μικρές ομάδες.

Υλικά: Στεφάνια, χάρτινα ψαράκια - καβουράκια κοντάρια, μαρκαδόροι, νήμα.

Περιεγόμενο: Τοποθετούμε στο πάτωμα στεφάνια (τρύπες από πάγο), μέσα στα οποία υπάρχουν διάσπαρτα ψαράκια. Κάθε ψάρι έχει χάρτινο δακτυλίδι κολλημένο προς τα πάνω, έτσι ώστε να περνά από μέσα ένας μαρκαδόρος. Σηκώνονται καφέ φορά 6 παιδιά που γίνονται Εσκιμώοι ψαράδες και περνούν καλάμια με το νήμα στο οποίο κρέμονται μαρκαδόροι παράλληλοι, προς το έδαφος, προσπαθούν να περάσουν το μαρκαδόρο τους στα ψαράκια, ώστε να τα σηκώσουν ψηλά και να τα βγάλουν από το στεφάνι.

3^η οργανωμένη δραστηριότητα: τραγούδι: **Αγαπώ το αραπάκι.**

Γνωστικό αντικείμενο: Μουσική

Ενότητα: Έκφραση και δημιουργία Οι πολλαπλές όψεις των αντικειμένων και καταστάσεων και η καλλιτεχνική έκφραση των νηπίων στα πλαίσια της μουσικής τέχνης.

Στόχος: Να αναπτύξουν τις εκφραστικές τους ικανότητες μέσα από την γενικότερη μουσική τους ευαισθητοποίηση: καλλιεργώντας τις φωνητικές τους δυνατότητες.

Μέθοδος: Ακρόαση, ομαδική εργασία

Υλικά: κασέτα, κασετόφωνο.

Περιεγόμενο: Γίνεται ακρόαση του τραγουδιού “Αγαπάω το αραπάκι” από το κασετόφωνο και έπειτα από την νηπιαγωγό. Με συνεχή επανάληψη των στοιχείων επιδιώκεται η εκμάθησή τους από τα παιδιά. Το τραγούδι είναι το ακόλουθο:

1) Αγαπάω το αραπάκι
γιατί είναι καλό παιδάκι
σαν και εμέ και αυτό ζητάει
λίγη αγάπη και στοργή.

2) Θέλει λίγο γαλατάκι
λίγο νόστιμο φαί
ένα γέλιο, ένα παιχνίδι
ένα χάδι, ένα φιλί.

3) Ντρέπομαι που τά χω
ρούχα, φάρμακα, γλυκά, κούκλες
παιχνίδια και άλλα τόσα περιττά.

4) Αγαπάω το αραπάκι
γιατί είναι καλό παιδάκι
σαν και εμέ και αυτό ζητάει
λίγη αγάπη και στοργή.

ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ

1^η οργανωμένη δραστηριότητα: Εκφραση με κούκλες.

Γνωστικό αντικείμενο: Θέατρο

Ενότητα: Εκφραση και δημιουργία. Πρόσωπα, αντικείμενα, καταστάσεις και η συμβολική λειτουργία του νηπίου.

Στόχος: Να προάγουν την συμβολική λειτουργία για να οικοδομήσουν ένα σύστημα συμβόλων, που απεικονίζει σε υψηλότερο επίπεδο τις σχέσεις , μεταξύ των αντικειμένων και των καταστάσεων και των φαινομένων και επιτρέπει στα νήπια το νοερό χειρισμό τους.

Μέθοδος: κίνηση - παιχνίδι, ομαδική και ατομική εργασία

Υλικά: Ρολά χαρτιού υγείας, κόλλες γλασέ, κόλλα, ξύλινα καλαμάκια, συρραπτικό.

Περιεγόμενο: Τα νήπια ανά ομάδες τριών ατόμων, κρατούν τρεις φιγούρες που έχουν κατασκευάσει με τα παραπάνω υλικά, που απεικονίζουν ένα κινέζο, έναν ινδιάνο και έναν Αφρικανό. Εκφράζονται ελεύθερα νοητικά και γλωσσικά, προσπαθώντας να αναπαράσθουν την κάθε φυλή από τις μέχρι τώρα γνώσεις τους γι' αυτές τις φυλές.

2^η οργανωμένη δραστηριότητα. Οι Ινδιάνοι στο Δάσος

Γνωστικό αντικείμενο: θεατρικό παιχνίδι

Ενότητα: Έκφραση και δημιουργία. Η οργάνωση του χώρου που αποτελεί πλαίσιο, δράσης του νηπίου, με σημείο αναφοράς το σώμα του.

Στόχος: Να αποκτήσουν σαφέστερη συνείδηση, των δομικών σχέσεων, αναδομώντας τις ήδη γνωστές τους σχέσεις μέσα σε αυτό.

Μέθοδος: κίνηση - παιχνίδι , εργασία σε ζευγάρια.

Υλικά: κλαδιά και κορμοί δέντρων από χαρτόνι κανσόν και ινδιάνικες στολές από χαρτόνι σε διάφορα χρώματα, κασετόφωνο.

Περιεγόμενο: Τα νήπια είναι χωρισμένα σε δυο ομάδες. Η Α ομάδα είναι το δέντρο στο δάσος και η Β ομάδα είναι οι “ινδιάνοι”, που είναι κρυμμένοι πίσω από τα δέντρα.

Όταν αρχίζει η μουσική οι ινδιάνοι ανάλογα με το παράγγελμα της νηπιαγωγού στέκονται, μπροστά, πίσω, πλάι από το δέντρο τους. Τέλος οι ρόλοι των νηπίων αντιστρέφονται και τα “δέντρα” γίνονται “ινδιάνοι”.

3^η οργανωμένη δραστηριότητα:τραγούδι: Αν όλα τα παιδιά της γης

Γνωστικό αντικείμενο: Μουσική-θεατρική δράση.

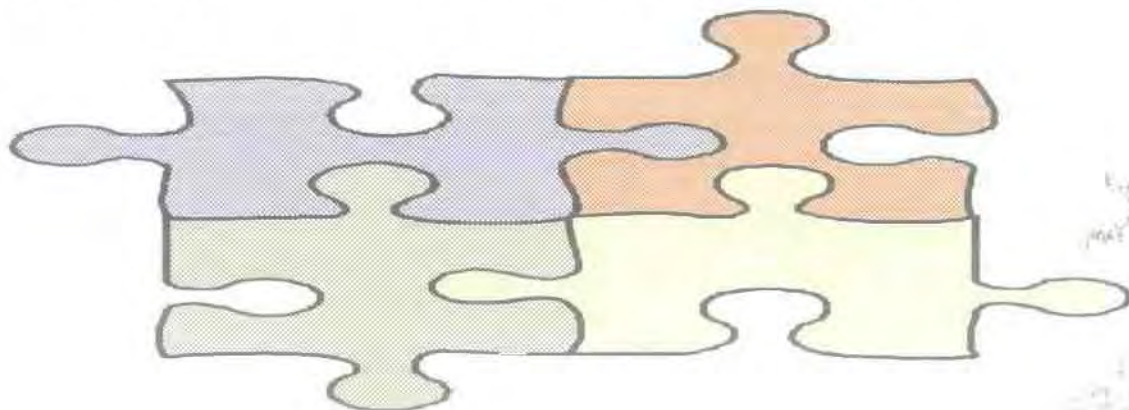
Ενότητα: Έκφραση και δημιουργία. Οι πολλαπλές όψεις των αντικειμένων και καταστάσεων και η καλλιτεχνική έκφραση των νηπίων στα πλαίσια της μουσικής τέχνης.

Στόχος: Να ανακαλύπτουν τις ποικίλες όψεις των αντικειμένων και των καταστάσεων και τους αποδίδουν νέες σημασίες επενεργώντας πάνω τους κινητικά και νοητικά με τρόπο δημιουργικό μέσα από τα τραγούδια και να νιώθουν την χαρά της προσωπικής δημιουργίας.

Μέθοδος: κίνηση, ακρόαση

Υλικά: κασέτα , υφάσματα, προϊόντα μακιγιάζ, καπέλο.

Περιεγόμενο: Αφού βαφτούν τα νήπια και φορέσουν τις ενδυμασίες που θέλουν να αντιπροσωπεύουν κάποιον άνθρωπο, από τις φυλές που έχουν γνωρίσει μέχρι τώρα. Πιάνονται σε έναν μεγάλο κύκλο χέρι - χέρι. Η μουσική αρχίζει και σιγά - σιγά τα παιδιά αρχίζουν να κινούνται κατά την δεξιά φορά του κύκλου και να τραγουδούν τους στίχους του τραγουδιού. Επαναλαμβάνεται το τραγούδι όσες φορές χρειαστεί.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 03-06-02

Φύλο παιδιού: αγόρι

Ηλικία: 5.4

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Είμαστε όλα ίσα τα παιδάκια. Έχουμε άλλο χρώμα, άλλους χορούς, άλλα σπίτια...

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Είδαμε στα σλάιπς, σε εικόνες και βιβλία, Κινέζους, Αραπάκια, Ινδούς, Ινδιάνους, Εσκιμώους...

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Είναι καλά όλα τα παιδάκια.

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται, που μένουν; γιατί;

Ξέρω τους Εσκιμώους που μένουν στα γκλόυ γιατί μένουν στους πάγους...

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Όχι τρώνε άλλα φαγητά. Οι Κινέζοι τα τρώνε με ξυλάκια.

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Όλα τα αγαπάω. Θα θελα ένα φίλο Κινεζάκι γιατί μου αρέσουν τα ρούχα του και το καπέλο του.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία:03-06-02

Φύλο παιδιού: αγόρι

Ηλικία:5.2

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Δεν είμαστε ίδια. Φοράμε άλλα ρούχα, τρώμε άλλα φαγητά, χορεύουμε αλλιώς...

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Είδα στις εικόνες που φέρατε, στο τοίχο, στα περιοδικά. Είδα Ινδιάνους, Εσκιμώους και Κινέζους...

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ξέρω τους Ινδιάνους που είναι καλοί, τους Κινέζους, τους Μαύρους που και αυτοί είναι καλοί. Κακοί είναι αυτοί που κλέβουν...

4) Ποια παιδάκια από άλλες φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Εγώ ξέρω τους Ινδιάνους που φοράνε φτερά και βάζονται και μένουν σε σπηλιές.

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Έχουν δικά τους φαγητά περίεργα που τρώνε και οι Ισπανοί τρώνε και φίδια.

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω όλα. Και τα Αλβανάκια. Θα ήθελα να χα παιδάκια φίλους και από άλλες χώρες..

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία:03-06-02

Φύλο παιδιού: αγόρι

Ηλικία:5.6

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Όχι.Είμαστε διαφορετικά .Εμεις είμαστε άσπροι και οι άλλοι άλλα χρώματα. Μιλάνε αλλιώς, τρώνε αλλιώς και έχουν άλλα σπίτια.

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Είδα τα πλαστικά ανθρωπάκια που φέρατε, στον τοίχο τις εικόνες,. .Θυμάμαι τους Ινδιάνους που χορέψαμε, τους Εσκιμώους, τα Κινεζάκια...

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Αυτά που σας είπα ξέρω τα παιδάκια και είναι όλα καλά.

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Γνωρίζω τα Κινεζάκια που φοράνε το κιμονό και τα καπελάκια και μένουν σε ωραία σπίτια.

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Δεν τρώνε τα ίδια με μας. Φτιάχνουν δικά τους παράξενα φαγητά και τα τρώνε. Οι Κινέζοι τα τρώνε με ζυλάκια..

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο; Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Κανένα δεν είναι κακό παιδάκι. Τα αγαπάω όλα και τα θέλω όλα για φίλους...

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 03-06-02

Φύλο παιδιού: αγόρι

Ηλικία: 5.0

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Δεν είμαστε ίδια. Έχουμε άλλο χρώμα, τρώμε άλλα φαγητά και μιλάμε αλλιώς.

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Είδα στις εικόνες που μας δείξατε και στον τοίχο τα σλάιτς και τα πλαστικά παιδάκια. Τα λέγανε Ινδιανάκια, Κινεζάκια, Τσιγγανάκια, Γυφτάκια...

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ξέρω τα Κινεζάκια, τα Αραπάκια, τα Ινδιανάκια, τα Τσιγγανάκια και άλλα. και είναι καλά...

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Ξέρω τα Εσκιμωάκια, που φοράνε γούνες και μένουν στους πάγους στα γκλόου...

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Στη χώρα τους τρώνε άλλα φαγητά. Οι Κινέζοι τρώνε ρύζι με ξυλάκια...

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω. Θα θελα ένα φίλο Ινδιάνο γιατί μου αρέσει όπως ντύνεται και όπως χορεύει.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 03-06-02

Φύλο παιδιού: κορίτσι

Ηλικία: 4.10

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Ναι είμαστε, αλλά ντύνονται αλλιώς τα άλλα και μιλάνε αλλιώς...

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Μόνο σε φωτογραφίες έχω δει .Όχι στο δρόμο .Έχω δει Κινέζους, Μαύρους, Αραπάκια, Ινδιανάκια, Εσκιμωάκια...

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Είναι όλα αυτά που είπαμε και είναι όλα καλά...

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Ξέρω τους Ινδιάνους που ντύνονται με φτερά και βάζονται και μένουν σε τρίγωνες σκηνές...

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Έχουν τα φαγητά τα δικά τους. Οι Κινέζοι τρώνε ρύζι όχι με πιρούνι αλλά με τα ειδικά ξυλάκια...

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω και ας είναι διαφορετικά. Θα θελα ένα φίλο Εσκιμώο για να πηγαίνω να μένω στα γκλόυ το καλοκαίρι που εδώ κάνει ζέστη.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία:03-06-02

Φύλο παιδιού: κορίτσι

Ηλικία: 5.3

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Όχι δεν είμαστε γιατί έχουν άλλα καπέλα, άλλα ρούχα και δεν έχουν το ίδιο χρώμα με μας.

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Έχω δει αυτά που μας δείζατε χθες... ήταν Ινδιάνοι, Κινέζοι, Μαύροι, Αραπάκια...

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ξέρω και είναι καλά και τα ξένα παιδάκια.

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται, που μένουν; γιατί;

Ξέρω τους Άγγλους, που είναι όπως και εμείς, μένουν σε κανονικά σπίτια.. φοράνε τα ίδια ρούχα με μας...

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Στη χώρα τους τρώνε περίεργα φαγητά που εμείς δεν τρώμε...Τα τρώνε με τα χέρια ή με ξυλάκια...

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Είναι όλα καλά και τα αγαπάω. Θέλω ένα φίλο απ' τη Χαβάη για να πηγαίνω βόλτες με τις πιρόγες και να πίνω γάλα απ' τις καρύδες...

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία:03-06-02

Φύλο παιδιού: κορίτσι

Ηλικία: 4.10

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Είμαστε διαφορετικοί. Τρώμε άλλα φαγητά έχουμε άλλα ρούχα μένουμε αλλού όχι στους πάγους ούτε στη ζέστη και ...μιλάμε ελληνικά...

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Θυμάμαι τους Κινέζους, τα Τσιγγανάκια, τα Αραπάκια και τους Ινδιάνους...

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ξέρω αυτά που μάθαμε και δεν είναι κακά και ας είναι μαύρα, κίτρινα...

4) Ποια παιδάκια από άλλες φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Ξέρω τους Εσκιμώους που ζουν στα χιόνια και για να μην κρυώνουν φοράνε γούνες και παλτά γιατί μένουν στα γκλόυ...

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Έχουν τα δικά τους αγαπημένα φαγητά που είναι διαφορετικά απ' τα δικά μας, αλλά δεν τα τρώνε όλοι πάνω στα τραπέζια...

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω και τελικά κανένα δεν είναι κακό. Απλά δεν μας μοιάζουν. Θέλω ένα φίλο από την Ολλανδία για να κάνουμε πατινάζ το χειμώνα μαζί...

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία:03-06-02

Φύλο παιδιού: κορίτσι

Ηλικία:5.2

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Ναι, αλλά έχουμε άλλο χρώμα, τρώμε άλλα φαγητά, έχουμε άλλους χορούς...

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Είδα στη τηλεόραση τη Μουλάν και την Ποκαχόντας και τα παιδάκια που μας δείξατε στο σχολείο τότε...

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ναι και είναι όλα καλά. Έχω ένα φίλο Αλβανό, τον Τζίνο..

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Ξέρω τα Κινεζάκια που μένουν σε περίεργα αλλά ωραία σπίτια χρωματιστά και φοράνε κιμονό και ωραία καπέλα...

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Όχι ακριβώς... τρώνε κάτι παράξενα φαγητά που εμένα δε μ' αρέσουν...

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω. Θέλω ένα φίλο Ιταλάκι για να τρώμε πίτσες και μακαρονάδες και να κάνω βόλτες με τις βάρκες τους μέσα στα κανάλια με το νερό ...

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία: 03-06-02

Φύλο παιδιού: κορίτσι

Ηλικία: 5.4

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Δεν είμαστε ίδια γιατί έχουμε άλλα σπίτια, άλλα ρούχα, άλλα φαγητά και είμαστε άσπροι...

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Έχω δει στα βιβλία και στα σάιτς που βλέπαμε...έχω δει Ινδιανάκι, Αραπάκι, Κινεζάκι, Αγγλάκι και Ινδός...

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ναι είναι τα Κινεζάκια, οι Ινδιάνοι, τα Αραπάκια και είναι όλα καλά...

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Θυμάμαι τις Σπανιόλες που φοράνε ωραίες φορεσιές και έχουν στα χέρια καστανιέτες και χορεύουν μ' αυτές...

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Όχι τρώνε άλλα. Όπως το κους-κους που τρώνε οι μαύροι με τα δάχτυλα και τα ψάρια και τις φώκιες που τρώνε με τα χέρια οι Εσκιμώοι...

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα θέλω όλα για φίλους μου πιο πολύ όμως μια Σπανιόλα γιατί χορεύει φλαμένγκο...

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ημερομηνία:03-06-02

Φύλο παιδιού: αγόρι

Ηλικία:5.5

1) Είμαστε ίδια όλα τα παιδάκια του κόσμου;

Αν όχι σε τι διαφέρουμε;

Όχι γιατί έχουμε άλλα ρούχα, άλλα φαγητά, άλλους χορούς και μιλάμε αλλιώς...

2) Έχετε δει κάποιο παιδάκι στο δρόμο, σε φωτογραφίες ή στην τηλεόραση που δεν είναι το ίδιο με σας; πως το λένε;

Έχω δει παιδάκια που είναι διαφορετικά σε εικόνες όμως. Αραπάκια και Ινδιάνους και Κινεζάκια...

3) Ξέρετε παιδάκια από άλλους λαούς - φυλές και αν ναι, είναι καλά ή κακά;

Ξέρω από άλλους λαούς τα παιδάκια που μας δείζατε και είναι όλα καλά...

4) Ποια παιδάκια από άλλε φυλές γνωρίζετε και πως ντύνονται; που μένουν; γιατί;

Ξέρω τους Ινδιάνους που ντύνονται περίεργα και βάνονται με μπογιές και βγάζουν διάφορες κραυγές. Δεν έχουν σπίτια, ζούνε σε σκηνές...

5) Αυτά τα παιδάκια τρώνε ίδια φαγητά με εμάς στη χώρα τους; πως τα τρώνε π.χ. οι Κινέζοι;

Όχι τρώνε άλλα φαγητά στη χώρα τους. Οι Κινέζοι τρώνε ρύζι και ωμά ψάρια και παρα πολύ τσάι...

6) Για τα παιδάκια των άλλων φυλών τι αισθήματα έχετε; Θα θέλατε να έχετε ένα φίλο Άγγλο ή ένα φίλο Αλβανό; Γιατί;

Τα αγαπάω όλα. Είναι καλά. Θέλω μια φίλη Κινέζα γιατί έχει ωραίο κιμονό...

Δ' ΦΑΣΗ:

Αξιολόγηση-Συμπεράσματα

Σελ. 101

Αξιολόγηση-Συμπεράσματα

Στα πλαίσια της εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας με θέμα «Η συμβολή της αισθητικής αγωγής στην εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο», πραγματοποίησα την έρευνα και τη διεξαγωγή των διδακτικών δραστηριοτήτων στο 5^ο νηπιαγωγείο (ολοήμερο) Νέας Μαγνησίας Λαμίας, τη χρονική περίοδο από 24 Μαΐου έως και 3 Ιουνίου 2002. Κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής τόσο της έρευνας που πραγματοποιήθηκε με την απομαγνητοφώνηση του ερωτηματολογίου, όσο και των διδακτικών δραστηριοτήτων, δεν παρουσιάστηκε καμιά δυσκολία. Τα νήπια συνολικά ήταν δέκα, από τα οποία πέντε ήταν αγόρια και πέντε ήταν κορίτσια. Ήταν αρκετά ομιλητικά, είχαν σχετικά βιώματα και εμπειρίες και ήταν πλήρως προσαρμοσμένα. Ανάμεσά τους ήταν ένα κοριτσάκι του οποίου η μητέρα κατάγεται από την Ιταλία και ένα αγοράκι, του οποίου οι γονείς κατάγονται από την Αλβανία. Ανέκαθεν βέβαια, δεν είχε δημιουργηθεί κάποιος διαχωρισμός μεταξύ της σχολικής αυτής ομάδας και τα συγκεκριμένα παιδιά ένιωθαν εξ αρχής ισότιμα μέλη της ομάδας. Συμμετείχαν με την ίδια προθυμία και ευχαρίστηση, όπως και τα άλλα παιδιά του ολοήμερου νηπιαγωγείου και έδειχναν αμέριστο ενδιαφέρον για όλες τις δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν στο συγκεκριμένο σχολικό χώρο. Με ευχαρίστηση διαπίστωσα πως η συγκεκριμένη μέθοδος Project συνεπικουρεί στην θετική συμβολή της αισθητικής αγωγής, στην εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και

αυτό διαφαίνεται άλλωστε από τις απαντήσεις που δόθηκαν στο τέλος των δραστηριοτήτων από την πλευρά των παιδιών, στο μετα-έλεγχο που πραγματοποιήθηκε με τα σχετικά ερωτηματολόγια. Η βιωματική προσέγγιση μερικών συνηθειών των διαφόρων πολιτισμών και κάποιων γενικευμένων πολιτισμικών στοιχείων βοήθησε τα παιδιά, ώστε με το θεατρικό παιχνίδι, την εικαστική και τη μουσική έκφραση, να ενημερωθούν και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους γύρω από τις φυλές της γης χωρίς να δείξουν σημάδια κούρασης ή αδιαφορίας. Η συμμετοχή και η ανάληψη πρωτοβουλιών, ήταν ισομερής απ' όλα τα νήπια της ομάδας και κανένα απ' αυτά δεν αισθάνθηκε μειονεκτικά και περιθωριοποιημένο. Αντίθετα, συνεργάζονταν πρόθυμα μεταξύ τους και συναποφάσιζαν όλα μαζί για οποιαδήποτε ενέργειά τους. Οι ιδέες των παιδιών αρχικά πριν τη διδακτική παρέμβαση, αποκαλύπτουν ελαφρώς σημάδια προκατάληψης και εμμονής, τα οποία προφανώς δημιουργήθηκαν από επιρροές του οικογενειακού και του φιλικού τους περιβάλλοντος. Η παρατήρηση των ερωτηματολογίων που απομαγνητοφωνήθηκαν μετά από την διεξαγωγή των διδακτικών δραστηριοτήτων, φανερώνει μια εξάλειψη στις όποιες φυλετικές διακρίσεις ενυπήρχαν στη σχολική ομάδα. Τα παιδιά κατανόησαν και βίωσαν την ισότητα και αποδέχτηκαν την διαφορετικότητα των λαών της γης με τις δεκαπέντε διδακτικές δραστηριότητες του εβδομαδιαίου προγράμματος. Ο προγραμματισμός από κοινού του συνολικού προγράμματος από όλα τα μέλη της ομάδας ανεξαιρέτως, βοήθησε στην πρόθυμη και αβίαστη συμμετοχή όλων των παιδιών στις συγκεκριμένες δραστηριότητες. Η επιθυμία τους πλέον να έχουν φίλους από κάθε φυλή του πλανήτη είναι φανερή και η συνειδητή αποδοχή κάθε «διαφορετικού» ανθρώπου διαφαίνεται έντονα απ' όλη τη σχολική ομάδα. Παρατηρούμε επομένως, ότι απέδωσε η βιωματική διδακτική προσέγγιση, στην οποία επικράτησαν δραστηριότητες κυρίως με γνωστικό αντικείμενο την αισθητική αγωγή. Το γεγονός αυτό είναι ελπιδοφόρο και για το νέο αναλυτικό πρόγραμμα

Φ.Ε.Κ.αρ.φύλλου 1376 τβ'18-10-2001.Κι αυτό, γιατί μπορεί να εφαρμοστεί διαθεματικά όχι μόνο με γνωστικό αντικείμενο την αισθητική αγωγή ,την οποία επέλεξα προσωπικά ως αρωγό στην εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ,αλλά και με άλλα γνωστικά αντικείμενα , όπως η γλώσσα, τα μαθηματικά, η μουσική, οι φυσικές επιστήμες, κ.τ.λ. Διαφαίνεται επιπλέον, ότι τα παιδιά που συμμετείχαν στην ερευνητική διδακτική δραδικασία καταννόησαν ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, αλλά συγχρόνως και διαφορετικοί. Διαφέρουν ως προς τα έθιμα, τις παραδόσεις, τις συνήθειες τη θρησκεία,αλλά και λόγω της επίδρασης των διαφόρων γεωγραφικών συνθηκών ,οι οποίες επηρεάζουν και τον τρόπο συμπεριφοράς και διαμονής τους.Επιπρόσθετα,καταννόησαν ότι κάθε άνθρωπος από διαφορετικό πολιτισμό,έχει και διαφορετικές ικανότητες εξίσου εκτιμητές σε καθένα απ' τους πολιτισμούς που υφίστανται στην εποχή μας. Τέλος, μπόρεσαν να διαχωρίσουν την έννοια του κακού ανθρώπου, ο οποίος μπορεί να υπάρχει σε οποιονδήποτε πολιτισμό και όχι μόνο σε ορισμένους εφ'όσον αποδέχθηκαν ότι υπάρχουν και καλοί και κακοί άνθρωποι σε κάθε φυλή και αν και μοιάζουν εξ'όψεως είναι διαφορετικοί ο ένας απ τον άλλον. Διαφαίνεται ξεκάθαρα επομένως, η θετική επίδραση της αισθητικής αγωγής σε όλες τις εκφάνσεις της, στην εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο υπαρκτό ,εδώ και αρκετά χρόνια πολυπολιτισμικό Ελληνικό νηπιαγωγείο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

*Ημέρα Πρώτη: 2^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Το κουβάλημα του νερού»*

*Ημέρα Πρώτη: 3^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Τα κινέζικα καπέλα»*

*Ημέρα Δεύτερη: 1^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Οι Εσκιμώοι με τους Ταράνδους»*

*Ημέρα Δεύτερη: 1^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Οι Εσκιμώοι με τους Ταράνδους»*

*Ημέρα Δεύτερη :2^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Διαδρομή στις Ινδίες»*

*Ημέρα Δεύτερη :2^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Διαδρομή στις Ινδίες»*

*Ημέρα Τρίτη: 1^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Ινδιάνικα καπέλα»*

*Ημέρα Τρίτη: 2^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Ο χορός της Φωτιάς»*

*Ημέρα Τρίτη: 2^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Ο χορός της Φωτιάς»*

*Ημέρα Τέταρτη: 1^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Χάρτινες κούκλες»*

*Ημέρα Τέταρτη: 1^η οργανωμένη δραστηριότητα
«Χάρτινες κούκλες»*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. *Αργυρίδη Μ.* “Η ζωγραφική στο δημοτικό σχολείο” Σύγχρονη Εκπαίδευση, τεύχος 34, 1987.
2. *Βακαλιός Θ.* “Το πρόβλημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη Δυτική Θράκη” εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1997.
3. *Βιγγόπουλος Η.* “Η τέχνη στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο” Α και Β τεύχη, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα, 1982.
4. *Βουτσινά Κ.* “Το Θεατρικό παιχνίδι” εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα, 1991.
5. *Γιάνναρης Γ.*, “Θεατρική Αγωγή και Παιχνίδι” εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1995.
6. *Γιάνναρης Γ.*, “Θεατρική Αγωγή σε όλη την εκπαίδευση”, Σύγχρονη Εκπαίδευση, τεύχος 102, 1998.
7. *Γκότοβος Α.Ε.* (1997) “Εθνική ταυτότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση”. Η Λέσχη των εκπαιδευτικών, τεύχος 19.
8. *Γρηγορίου Μ.* “Μουσική για παιδιά και για έξυπνους μεγάλους” Α και Β τόμοι, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1994.
9. *Γρόσδος Στ.* “Τα παιδιά ζωγραφίζουν” Σύγχρονη Εκπαίδευση, τεύχος 76, 1994.
10. *Γροντάκης Γ.* (1995): “Διδακτική της ιστορίας. Προϋποθέσεις για μια θετική διδασκαλία. Στρατηγικές αισθητοποίησης του μαθήματος”, ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ, τεύχος 37 - 38.
11. *Δαμανάκης Μ.* (1989) “Πολυπολιτισμική - Διαπολιτισμική αγωγή, αφετηρία, στόχοι, προοπτικές”, “Τα εκπαιδευτικά”, τεύχος 16, 1989.
12. *Δαμανάκης Μ.* (1997) “ Η εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική προσέγγιση” εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1997.
13. *Ζεάκης - Γλυνός Α.* “Για τη μουσική στο γενικό σχολείο”, Η Λέσχη των Εκπαιδευτικών, τεύχος 10, 1995.

14. *Κακαβούλης Α.* “Νέες εξελίξεις και προοπτικές για την εκπαίδευση στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Κριτική θεωρία και συνέπειες στην Ελληνική Παιδεία”, Πρακτικά Ζ’ Διεθνούς Συνεδρίου, Ρέθυμνο 3-5 Νοεμβρίου 1995, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997.
15. *Κακίση - Παναγοπούλου Α.* “Και όμως ζωγραφίζουν” εκδ. Δελφοί, Αθήνα, 1999.
16. *Κακλαμάνη Φ.* “Για τη θεατρική πράξη στο σχολείο”, Σύγχρονη Εκπαίδευση, τεύχος 42, 1988.
17. *Καλούρη - Αντωνοπούλου Ρ.* “Αισθητική Αγωγή του παιδιού” εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα, 1985.
18. *Καλούρη - Αντωνοπούλου Ρ.* “Αισθητική Αγωγή: αναγκαιότητα ή πολυτέλεια;” Η Λέσχη των Εκπαιδευτικών, τεύχος 10, 1995.
19. *Κανακκίδου Ε. - Παπαγιάννη Β.* “Διαπολιτισμική Αγωγή” εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997.
20. *Κάνιστρα Μ.* “Η σύγχρονη εικαστική αγωγή στο σχολείο” εκδ. Σμίλη, Αθήνα, 1991.
21. *Κατέβας Γ. Ι.* “Η εκπαίδευση παιδιών με πολιτισμική και κοινωνική υστέρηση. Εφαρμογές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο σχολείο”, “Τα εκπαιδευτικά”, τεύχος 47 – 48, 1998.
22. *Κοζάκου - Τσιάρα Ο.* “Εισαγωγή στην εικαστική γλώσσα”. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1997.
23. *Κοσμόπουλος Α.* “Ψυχολογία και οδηγητική της παιδικής και νεανικής ηλικίας”, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 1994.
24. *Κουρετζής Α.* “Το Θεατρικό Παιχνίδι” εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1991.
25. *Κουρετζής Α.* “Η Αισθητική Αγωγή στο σύγχρονο σχολείο”, Η Λέσχη των Εκπαιδευτικών, τεύχος 10, 1995.

26. *Κυριαζόπουλος Γ.* “Ενδιαφέροντα παιδιών και εφήβων” εκδ. Κουτσουμπός ΑΕ, Αθήνα, 1991.
27. *Μαγουλιώτης Α.* “Αρχή του σχεδίου & μέσα έκφρασης” Δημιουργική Αισθητική Αγωγή τομ.Α΄, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1989.
28. *Μαγουλιώτης Α.* “Κατασκευές για: Κολλάζ – Θέατρο – Αρχιτεκτονική” Δημιουργική Αισθητική Αγωγή τομ.Β΄, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1989.
29. *Μαγουλιώτης Α.* “Ζωγραφική – Γλυπτική – Χαρακτική” Δημιουργική Αισθητική Αγωγή τομ.Γ΄, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1989.
30. *Μαγουλιώτης Α.* “Εικαστικές τέχνες – εφαρμογές” (Πανεπιστημιακές Σημειώσεις), Βόλος, 1998.
31. *Μάρκου Γ.* “Διαπολιτισμική εκπαίδευση” Παιδαγωγική, Ψυχολογική εγκυκλοπαίδεια, λεξικό, εκ. Ελληνικά Γράμματα, τόμος 3^{ος}, Αθήνα, 1991.
32. *Μάρκου Γ.* “Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση - επιμόρφωση των εκπαιδευτικών”, Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα, 1996.
33. *Μιχαλοπούλου Κ. - Χιωτάκη Ε.* “Δραστηριότητες για την ανακάλυψη και κατανόηση του περιβάλλοντος στην προσχολική ηλικία, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2000.
34. *Michalopoulou, K.* “Symbolic Play, Spatial organization and intervention strategies of the Pre-School Teacher, play rights, and international journal of the theory and practice of play, vol. xxi 2 – 4, 1999, σσ. 24 – 25.
35. *Μιχαλοπούλου Κ.* “Δημιουργικότητα και αφηγήματα των παιδιών προσχολικής ηλικίας”, Παιδαγωγική επιθεώρηση, 26, 1997.
36. *Μιχαλοπούλου Κ.* “Μεθοδολογικές προσεγγίσεις για μια πιο αποτελεσματική δόμηση της γνώσης στο νηπιαγωγείο, Επιστημονική περιοδική Έκδοση της Ο.Μ.Ε.Ρ., Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού, Τεύχος 4, 2000, εκδ Ελληνικά Γράμματα σσ 91 – 99.

37. *Michalopoulou, K.* "A Spatio-Pedagogical Approach to the symbolic Play as kindergarden Activity in early childhood, European early childhood education research journal, vol.9 No2, 2001.
38. *Μιχαλοπούλου Κ.* "Μουσειακή εκπαίδευση και επικοινωνιακός λόγος στην προσχολική και σχολική ηλικία, το βήμα των κοινωνικών επιστημών, τχ 32, 2002
39. *Μιχαλοπούλου Κ.* "Ο ρόλος των ηρώων της παιδικής λογοτεχνίας στην διδακτική του αφηγήματος στο νηπιαγωγείο, Αποστολίδης Β. Χοντολίδου Ε., Λογοτεχνία και εκπαίδευση, Τυπωθήτω, Αθήνα, 1999, σσ 191 – 198.
40. *Μουζάκης Τ.* "Ειδική διδακτική ζωγραφικής" εκδ. Τ. Μουζάκης, Αθήνα, 1987.
41. *Μπόμπας Α.* (1997): "Διερευνώντας πτυχές Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα: Η περίπτωση των αλλοδαπών μαθητών", Πρακτικά Ζ' Διεθνούς Συνεδρίου, Ρέθυμνο 3-5 Νοεμβρίου 1995.
42. *Ντολιοπούλου Ε.* "Σύγχρονες τάσεις της προσχολικής αγωγής, εκδ. Τυπωθήτω, Αθήνα, 1999.
43. *Ξανθόπουλος Ξ.* "Η διδασκαλία της μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση" Τα εκπαιδευτικά, τεύχος 10, 1987 - 1988.
44. *Παπαδημητρακόπουλος Κ.* "Μπροστά στα σύγχρονα μουσικά ρεύματα" εκδ. Φωτοδότες, Αθήνα, 1987.
45. *Παπάς Α.* (1988): "Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική", Τόμος Α!, ΑΘΗΝΑ (αυτοέκδοση).
46. *Παπούλια - Τζελέπη Π.* (1997): "Ευρωπαϊκή διάσταση στην Εκπαίδευση: Η Ευρώπη των αξιών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μια καινοτόμο πρόταση διδακτικού υλικού" Πρακτικά Ζ' Διεθνούς Συνεδρίου, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, ΑΘΗΝΑ.
47. *Σεργή Α.* "Θέματα μουσικής και μουσικής παιδαγωγικής" εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1994.

48. *Τρίμη Ε.* “Χώρος και Αισθητική Αγωγή: Εικαστικές δραστηριότητες” Σύγχρονη Εκπαίδευση, τεύχος 63, 1992.
49. *Τσουμάνης Α.* “Μουσική Αγωγή στο νηπιαγωγείο, από τη θεωρία στη πράξη”, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1995.
50. *Φ.Ε.Κ.* αρ.φύλλου 1376 τ.β' 18-10-2001.
51. *Fleck - Bangert Rose* “Τα παιδιά στέλνουν μηνύματα με τις ζωγραφικές τους” εκδ. Θυμάρι, Αθήνα, 1996.
52. *Φλουρής Γ.* “Αναλυτικά προγράμματα για μια νέα εποχή στην εκπαίδευση”, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 1983.
53. *Frey Karl* “Η μέθοδος Project” Μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη. Εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1986.
54. *Χαλκιώτης Δ.* Ελλάδα και πολιτισμική ταυτότητα στο σύγχρονο ευρωπαϊκό περιβάλλον” Η λέσχη των εκπαιδευτικών, τεύχος 19, 1997.

